

Ang Ebanghelyo tin-awng naghigot nga, samtang gisangyaw ni Jesus ang pag-abot sa gingharian sa Diyos sa gamay niyang nasod, mas nabalaka siya sa pag-umol sa mga “apostoles”—ang iyang mga pinadala aron pagsangyaw sa mensahe sa tibuok kalibotan, kay sila ang mahimong sukaranan sa iyang simbahan.

Unsay nahitabo gikan sa panahon sa mga apostol hangtod karon? Nagkinahanglan kitag daghang libro nga makasaysay kanato bahin sa kinabuhi sa kauban natong mga magtotoo sulod niining duha ka libo nga mga tuig sa kinabuhi sa simbahan ni Kristo. Ang kamahinungdanon niining kasaysayana dili makita diha sa pagkaalang-alang ra sa mga kristyanos: sa kondisyon niini nga tawhanon. Ang tinuod nga makapaikag kanato mao ang pag-ila sa kasinatian ug binuhatanan sa matuod nga mga magtotoo nga mga apostoles ug mga martir. Ang unang libro nga naghigot mahitungod kanila mao ang mga Mga Buhat, nga sinulat ni Lukas nga ebanghelista. Dinhi niini giasoy ni Lukas ang unang mga ang-ang nga naagian sa simbahan sulod sa mga katuangan, human sa pagkabanhaw ni Kristo.

Angay usab natong mahibaloan ang Mga Buhat tungod sa laing hinungdan: sa dili pa dugay atong nakita ang pagpapas sa daghang mga istruktora, hinungdan nga ang simbahan mamahimong usa ka dakong institusyon, ug nagtoo kita nga kining dakong buok makakuhag balik sa iyang kusog kon ang tinud-anayng kristohanong katilingban motubo ug molambo. Ang Mga Buhat nagtudlo kanato bahin sa untop nga paagi kun giunsa sa unang katilingban pagtubo pinaagi sa mga buhat sa mga apostoles ug pinaagi sa lamdag sa Espiritu Santo.

Si Lukas wala makasaksi sa sinugdan sa simbahan, kay pagano man siya nga nag-puyo gawas sa Palestina, sa Antioquia. Apan human siya makabig ngadto sa pagtoong kristiyano, miuban siya sa mga misyon ni Pablo, gikan sa tuig 50. Busa, may duha ka bahin ang Mga Buhat. Ang unang bahin niini mao ang mga kapitulo 11-15. Niining bahina gisumada ni Lukas ang tanan nga iyang nahibaw-an mahitungod sa unang 20 ka tuig sa simbahan. Ang ikaduhang bahin, ang gikan sa kapitulo 15 ngadto sa kapitulo 28, giasoy ni Lukas ang labing mahinungdanong paagi sa kalihokan sa iyang magtutudlo nga si Pablo. Ang maong libro gitapos pagsulat ni Lukas sa tuig 62.

Ang Saad sa Espiritu Santo

1¹ Hinigugmang Teofilo, sa unang bahin sa libro, akong gisaysay ang tanang gihimo ug gitudlo ni Jesus sukad pa sa sinugdan ²hangtod sa iyang pagsaka sa langit.

Apan, una sa tanan gitudloan niya ang iyang napiling mga tinun-an pinaagi sa Espiritu Santo. ³Human sa iyang pagkamatay, mipakita siya kanila. Pinaagig daghang timailhan iyang gipasabot nga nabanhaw siya. Sulod sa ⁴⁰ ka adlaw nagpakita siya ug nagtudlo kanila mahitungod sa gingharian sa Diyos. ⁴ Sa usa niana ka hingayon, samtang nakig-uban pa siya kanila, miingon siya, “Ayaw kamog biya sa Jerusalem! Hulata ninyo ang katumanan sa akong gisulting saad sa akong Amahan. ⁵ Namunyag si Juan sa tubig, apaan bunyagan kamo sa Espiritu Santo, pipila na lamang ka adlaw gikan karon.”

Ang Pagbayaw kang Jesus ngadto sa Langit

⁶ Sa ilang panagtigom nangutana siya, “Karon ba nimo tukoron pagusab ang gingharian sa Israel?” ⁷ Mitu-

bag siya, “Dili ninyo angay masayran ang panahon nga gimbut-an sa Amahan. ⁸ Apan makadawat kamo sa gahom sa pagkasayod niini kon mokunsad na ang Espiritu Santo kaninyo. Mahimo kamong akong mga saksi sa Jerusalem, sa tibuok Juda ug Samaria, hangtod gani sa kinatumyang bahin sa kalibotan.”

⁹ Humag sulti ni Jesus niini, gibayaw siya sa ilang atubangan ug gisalipdan sa panganod. ¹⁰ Samtang naghangad sila sa langit, may duha ka tawo nga nagsul-ob og puti nga sapot nga mibarog sa ilang kiliran ¹¹ ug miingon, “Mga taga-Galilea, nganong nagbarog ug naghangad man kamo sa langit? Kining Jesus nga gikuha gikan kaninyo ug misaka sa langit, mobalik ra unya sa samang paagi sa iyang pagsaka ngadto sa langit.”

Ang Puli kang Judas

¹² Unya, mibalik sila sa Jerusalem gikan sa gitawag nga Bukid sa mga Olibo, usa ka kilometro ang gilay-on niini gikan sa Jerusalem. ¹³ Sa pag-abot na nila sa siyudad, misulod sila sa lawak sa taas nga ilang gipuy-an.

• **1.1** Si Lucas, ang awtor sa Mga Buhat, nagpahinungod sa libro kang Teofilo, kang kinsa gipahinungod sab niya ang Ebanghelyo. (Lc 1:1).

Ang may gibuhat ug gisulti sa unang pahina mao ang nabanhawng Cristo. Si Jesus miagi sa mga ganghaan sa kamatayan ug nakaambit na sa himaya sa Amahan, apaan sulod sa pipila ka adlaw buot siyang magpakita sa apostoles nga gihatagan niya sa kataposang mga pagtulon-an.

Si Jesus mituman sa iyang misyon uban sa katawhan. Ang panahon sa Espiritu miabot na. Ipadala siya ni Jesus sa mga magtotoo, aron ilang ipadayon ang pagwali sa tibuok kalibotan. Ang unang buluhaton sa mga apostoles mao ang pagtukod sa simbahan. Ang kamatayan ni Jesus nakababag nga matukod niya kining simbahana. Busa, sa pagkamatay, gitugyan niya kining dakong proyekto sa kamot sa iyang Amahan. Si Jesus dili na makita taliwala nato. Alang ni sa atong bentaha, kay kinahanglan nga dawaton ta ang atong mga responsibilidad. Apan ang kristohanong katilingban makakaplag, sa sinugdan uban sa kahibulong ug unya, sa kalipay, nga ang Espiritu sa Diyos, ang Espiritu ni Cristo aktibo kaayo sa ilang taliwala.

Karon ba...(b. 6)? Ang apostoles nagtan-aw gihapon sa paghari sa Diyos isip kagawasan sa balaang nasod, ang Israel. Sa pagkatinuod ang katuyoan sa Diyos mas malukpanon kaayo. Ang Ebanghelyo buot mobag-o sa kasaysayang tawhanon, sa taga taga ka tawo, sa mga kultura, ug sa tibuok kahintang nga tawhanon. Ang Amahan lang ang nasayod sa panahon ug katuyoan ining kasaysayana nga gikabalak-an pag-ayo sa katawhan karong panahona.

...gibayaw siya... (b. 9). Mao ni ang paagi nga gimbut-an ni Jesus sa iyang pagbiya tukma sa kultura adtong panahona kanus-a ang katawhan nagtoo nga ang Langit naa ibabaw sa kalibotan. Apan nasayod ta nga ang Langit wala sa ibabaw ni sa ubos. Si Jesus nia ining sentro espiritwal – si Jesus mao ang espiritwal nga sentro diin gidumala sa Diyos ang kasaysayang tawhanon.

• **12.** Ang apostoles dili makasugod ining lisod nga misyon sa dili pa nila madawat ang Espiritu Santo. Nabuhat nila ang tanan nga nagdependi nila. Ang ila lang karon mao ang pagbutang sa kaugalingon sa kamot sa Diyos ug pagpaabot nga malahutayan sa pag-ampo sulod sa panahon nga gitakda.

Kini sila mao si Pedro, Juan, Santiago ug Andres; si Felipe, ug Tomas, Bartolome ug Mateo, Jaime, ang anak ni Alfeo; si Simon Zelote ug si Judas nga anak ni Jaime. ¹⁴ Nagkahugpong sila sa makanunayong pag-ampo. Miuban kanila ang pipila ka mga babaye: si Maria, ang inahan ni Jesus, ug ang iyang mga kaigsoonan.

Napili si Matias

• ¹⁵ Niining panahona mibarog si Pedro atubangan sa katilingban – mga 120 ka tawo. ¹⁶ Unya, miingon siya,

“Mga igsoon, ang giingon sa Kasulatan mahitungod kang Judas kinahanglang matuman. Ang Espiritu Santo nagsulti pinaagi kang David bahin sa mangulo sa panon nga modakop kang Jesus. ¹⁷ Giisip siya nga among kauban ug gitawag aron pag-ambit sa among pag-alagad.

¹⁸ Nahibawo kami nga gipalit niya og yuta ang bayad sa daotan niyang buhat. Apan miambak siya sa kaugalingong kamatayon. Ang iyang lawas miliki ug ang ginhawaan miawas. ¹⁹ Ang tanang lumolupyo sa Jerusalem nahibawo sa maong hitabo. Ginganlan ang maong luna og Akeldama nga sa ilang pinulongan nagkahulog ‘luna sa dugo’.

Matngoni ang presensya ni Maria ingon man ining “kaigsoonan” ni Jesus, nga naglisod pagtoo niya, apan karon nagpahimulos sa kahigayonan sa ilang pagkaparyenti ug katagilungod sa Nasaret.

Si Maria, ang inahan ni Jesus, may importanting papel adtong mga adlawa kanus-a ang mga apostoles misulay pagpamalandong sa nakita ug nasayran nila gikan ni Jesus aron pagpatin-aw sa mensahe nga ilang ihatag sa kalibotan. Si Maria, ang bugtong saksi sa Pagpahibalo ug sa kinabuhiing pribado ni Jesus, mitabang nila pagsabot sa misteryo sa Diyosong pagkatawo.

• 15. Ang katilingban gipangulohan ni Pedro ug nag-alirong sa 12 nga napili ug giu-mol ni Jesus.

Matngoni ang gikinahanglan sa mapili pagkuha sa lugar ni Judas. Una sa tanan kinahanglan nga saksi siya sa pagkabanhaw ni Jesus, aron makasaksi siya taliwala sa katawhan sa misteryo sa kamatayon ug sa kinabuhi sa Diyos dinhi nato. Sa unang katilingban ang

²⁰ Nahitala usab kini sa Mga Salmo, Layasan unta ang iyang balay ug walay mopuyo niini. Apan nahitala usab, nga may mopuli unta sa iyang katungdanan. ²¹ Busa, kinahanglang mopili kitag usa ka tawo nga kanunayng nag-uban kanamo samtang dinhi pa ang Ginoong Jesus, ²² sukad sa pagpamunyang ni Juan hangtod sa takna nga gikuha si Jesus. Kinahanglang mosaksi ang usa kanila nga uban kanamo sa iyang pagkabanhaw.”

²³ Unya, misugyot silag duha, si Jose nga gitawag og Barsabas nga naila usab nga Matarong, ug si Matias. ²⁴ Nag-ampo sila, “Ginoong, nasayod ka kon unsa ang ana sa kasingkasing sa tanan. Pailha kami kon kinsa niining duha ang among pilion. ²⁵ Mopuli siya sa katungdanan ni Judas nga mitalikod aron mahiagom sa kapalaran nga angay kaniya.”

²⁶ Unya, nagripa sila tali sa duha. Midaog si Matias, unya gidungag siya sa napulog usa ka mga apostoles.

Ang Pag-abot sa Espiritu Santo

2 • ¹ Sa pag-abot sa adlaw sa Pentekostes, nagkatigom silang tanan sa usa ka dapit. ² Kalit lamang nga may tingog gikan sa kalangitan nga sama sa makusog nga hangin nga

mga apostoles mga opisyal nga saksi ni Jesus. Gikan adto, dili na paigo alang sa magtotoo ang “pagtoo ni Cristo sa kaugalingong paagi”; kinahanglang magbaton ang tanan sa pagtoo sa mga apostoles ug sa sumusunod.

Matngoni pod giunsa paghimo ang desisyon sa awtoridad ni Pedro, nga giambitan sa tibuk katilingban. Pinaagi sa *ripa*, kahatagag lugar ang Espiritu sa atong kinabuhi. Magpabilin ni nga panig-ingnan alang sa simbahan sa tanang panahon. Ang mga sumusunod sa apostoles ug ang mga pangulo sa mga katilingban dili makapahamtang sa awtoridad nga walay pag-uyon sa simbahan, apan ang katilingban dili makapili sa mga pangulo nga walay pag-uyon sa mga apostoles.

• **2.1** ...*Pentekostes* (b. 1): Nagkahulogan nig “50 ka adlaw”, human sa pangilin sa pag-saylo, usa sa labing importantni sa mga pyestang Judio. Tungod ini daghang Judio nga nagpuyo sa langyawng mga nasod, mangadto sa Jerusalem isip mga peregrino.

milukop sa tibuok balay diin nanglingkod silang tanan. ³Unya, mitungha ang daw mga dila ug daw kalayong napikaspikas ug mitugdon kini sa matag usa. ⁴Gikunsaran silang tanan sa Espiritu Santo ug misugod dayon silag sulti og lainlaing pinulongan, linamdagan sa Espiritu Santo.

⁵Diha anaay daghang matoohong Judio nga nanimuyo sa Jerusalem gikan sa nagkalainlaing nasod sa kalibotan. ⁶Sa pagkadungog nila sa maong tingog, nagkatigong ang dakong panon sa katawhan. Nakurat sila, kay ang matag usa nakadungog man kanila nga nagsulti sa kaugalingong pinulongan. ⁷Sa kakurat, natingala ug nakaingon gayod sila, “Dili ba mga taga Galilea man ang tanang namulong?” ⁸Nganong nakadungog man kita kanila nga namulong sa kaugalingon natong mga pinulongan? ⁹Dinhi

may taga Partia, Midia, Elam ug Mesopotamia, Judea, Capadocia, Ponto ug Asia. ¹⁰Ang uban kanila gikan pa sa Frigia, Panfilia, Ehipto, ug sa mga bahin sa Libya nga sakop sa Cyrene, mga dumuduong gikan sa Roma, ¹¹mga Judiong langyaw nga nagtoo sa Judaismo; mga taga Creta ug Arabia. Nakadungog kita kanila nga nagwali sa nabuhat sa Diyos nga Manubos, sa kaugalingon natong pinulongan.”

¹²Natingala sila; dako ang ilang kahibulong ug nagpangutan-anay sila sa usag usa, “Unsay kahulogan niini?” ¹³Apan ang uban nangatawa nga miingon, “Hubog sila!”

Namulong si Pedro

• ¹⁴Unya, si Pedro mibarog uban sa napulog usa ka mga apostoles ug sa dakong tingog namulong: “Mga taga

Angang adlawang ang *bunyang sa kayo* nga gipahibawo ni Juan, nahitabo (Lc 3:16). Ang Diyos nagpadala sa Espiritu sa iyang Anak ug pinaagi ini, natawo ang simbahan nga dili tawhanong institusyon o bunga sa trabaho sa usa ka grupo sa mga magtotoo. Naggikan ni sa Diyos, ug ang Diyos nagbuot nga ang taga taga sa tanang kanasoran makasaksi ining hitaboa.

...*hangin* ... (b. 2). Timailhan, kay ang espiritu nagkahulogan mag ginhawa ug hangin, sa kultura sa mga Hebreo. Linamdagan sa Espiritu, si Pedro misulti. Karon nasayod na siya sa kamatuoran ug mitoo. Busa, makapangahas na siya pagwali ini (1 Jn 15:26 ug 16:3).

Ang nahitabo sa Pentekostes ingon kataagsaon sa nakab-ot sa Pagkabanhaw. Hinuon nagpabilin ning modelo sa ubang pagpangilabot sa Diyos sa kasaysayan. Sa usa ka bahin, ang Espiritu kanunayng naghimong sa apostolikanhon tang pagbag-o, sa mga relihiyosong pagbuswak, ug sa mga aktibong katilingban nga nahimong bag-ong dugo sa simbahan nga kanunayng nagkatigulang.

Ang Espiritu mianhi aron paghatag ug kinabuhi sa simbahan ug aron paglag-on sa mga magtotoo. Ang bunyang sa kayo nga nadawat sa mga apostoles kasagaran gihatag kanato pinaagi sa sakramento sa Pirma (basaha ang komentaryo sa 8:9).

...*kaugalingong*... (b. 6). Kining kahibulongang hitabo medyo lahi adtong nahitabo sa istorya sa tore ni Babel, kanus-a ang katawhan misupak sa Diyos sa ingon, dili na nila masabatan ang pinulongan sa usag usa. Nasabtan nato nga ang Ebanghelyo nagpundok sa tawhanong banay nga kanunayng nabahin-

bahin sa mga partido, mga sekta ug mga grupo nga dili makasulti sa samang pinulongan, kay ang usag usa nagsunod man sa kaugalingong damgo, kahadlok o interes.

Sa kahigayonan nga gitanyag sa Pentekostes, nadawat nato pag-una ang gasa sa nagkalainlaing pinulongan. Si Pedro miwali sa pinulongan sa mga Judio ug ang kadaghanan sa naminaw nakasabot niya. Apan ang kristyanos nga nag-alirong ni Pedro gihatagan sa gasa sa nagkalainlaing pinulongan ug midayeg sa Diyos sa kaugalingong pinulongan. Ang mga Judio – mga peregrino gikan sa daghang nasod – nakamatngon ining maong mga pinulongan busa, nahibulong sila sa pagkadungog sa mga magtotoo nga “Galileo”. Nasayod ta nga ang gasa sa nagkalainlaing pinulongan pagpadayag sa Espiritu. Pinaagi ini mapugos ang usa ka tawo paghimaya sa Diyos ginamit ang mga pulong nga siya mismo dili makasabot. Ug masinati niya ang lawom nga kalipay kon makita nga ang Diyos nagdulama niya ug misulod sa iyang kailadman aron paghimo niyang instrumento (tan-awa ang 1 Cor 12 ug 14).

• ¹⁴ Kini ang unang pagwali sa pagkabanhaw ni Jesus. Gihubad ni Pedro ang mga timaan nga iyang nadawat (ang hangin, ang mga pinulongan...). Kining tanan nagpadayag og ekstraordinaryong butang nga dili makita: si Jesus gibanhaw ug karon naghatag sa Espiritu.

Ibubo... (b. 17). Sa wala pa moabot si Jesus ang Espiritu gihatag alang ra sa mga propeta. Apan karon ang Espiritu miabot alang sa tibuok katawhan ni Cristo sumala sa gitagna ni Joel (3:1).

Judea ug mga langyaw nga ania karon dinhi sa Jerusalem, patalinghogi ako! ¹⁵ Sukwahi sa inyong pagtoo, dili sila mga hubog. Alas nuwebe pa lang sa buntag. ¹⁶ Sa pagkatinuod, nahitabo na ang giingon ni Propeta Joel,

¹⁷ “Sa kataposang adlaw, nag-ingon ang Diyos, Ibubo ko ang akong Espiritu sa tibuok katawhan. Mosulti ang inyong mga anak pinaagi sa Espiritu Santo. Ang inyong mga batan-on makakitag mga talan-awon. Ug magdamgo ang inyong mga kagikanan.

¹⁸ Nianang mga adlaw ibubo ko ang akong Espiritu sa akong mga sulugoon, lalaki ug babaye, ug mamahimong mga propeta sila.

¹⁹ Maghimo akog mga milagro sa kalangitan ug mga katingalahan sa yuta. ²⁰ Ang adlaw mongitngit. Ang bulan mopula nga sama sa dugo, unya moabot ang dako ug mahimayaong Adlaw sa Ginoo.

²¹ Maluwas ang mosangpit sa Ngalan sa Ginoo.”

²² Mga igsoong Israelita, patalinghogi ako sa isulti ko kaninyo bahin kang Jesus nga taga Nasaret. Giila siya sa Diyos ug gigamhan. Pinaagi kaniya mihimo ang Diyos ug mga gamhanang buhat, mga katingalahan ug tilimad-on sa inyong taliwala. ²³ Gitugyan ninyo siya sa mga makasasala aron ilansang sa krus ug mamatay. Sa

ingon, ang laraw sa Diyos alang sa tanang katuigan natuman gayod. ²⁴ Apan mibanhaw ug milingkawas kaniya ang Diyos sa kasakitan sa kamatayon. ²⁵ Gihisgotan siya ni David sa pag-ingon, “Nakita ko ang Ginoo sa akong atubangan sa tanang panahon. Ania siya sa akong kiliran aron dili ako matay-og. ²⁶ Busa, nalipay ang akong kasingkasing. Ang akong dila nagmaya. Naglaom usab ang akong lawas. ²⁷ Kay dili mo ako biyaan sa puloy-anan sa mga patay ug dili ka motugot nga madugta ang imong balaan sulugoon. ²⁸ Gipadayag mo kanako ang dalan sa kinabuhi. Ang imong presensya magpuno kanako sa kalipay.”

²⁹ “Mga igsoon, sa walay duhaduha ang patriarkang si David namatay ug gilubong. Ania kanato hangtod karon ang iyang lubnganan. ³⁰ Apan nahibalo siya sa saad sa Diyos nga molingkod sa trono ang iyang kaliwat. ³¹ Kay propeta man siya, mitagna ug mihisgot siya sa pagkabanhaw sa Mesiya. Busa, miingon siya nga dili siya biyaan sa yuta sa mga patay, ni madugta ang iyang lawas.

³² Ang Mesiya mao si Jesus. Mga saksi kaming tanan nga gibanhaw siya, ³³ ug gituboy siya sa tuong kamot sa Diyos. Unya, ang Amahan mitugyan sa Espiritu Santo kaniya. Gipa-

...*mongitngit* (b. 20). Ang gasa sa Espiritu nagpahibawo sa pag-abot sa “Hukom,” sa laing pagkasulti, sa ulosahong krisis diin ang mga magtotoo mao ray maluwas (ang maong krisis mahitabo sulod sa tibuok kasaysayan).

Giila siya...(b. 22). Si Pedro milimpyo sa ngalan ni Jesus nga gikondenar sa kamatayon dili pa lang dugay. May daghang tawo nga nag-isip niya nga propeta, apan propeta nga napildi, ug si Pedro nagsangyaw nga ang Diyos naghatag niya sa labing dili katoohang butang nga mapaabot sa katawhan: gibanhaw si Jesus. Sa ingon gituman sa Diyos alang niya ang mga saad sa Balaang Kasaysayan (b. 25:31); ang maong mga saad ihatag na karon sa tanang magtotoo.

...*si Jesus...*(b. 36). Mapangahason kaayo ning sumbonga. Gisaway ni Pedro ang sala sa katawhan nga mibiya ni Jesus, ang salaod sa mga pangulo nga mipatay niya samtang nagpakita sila nga morag mga tawo nga tarong.

Ilkasumbong si Pedro nga nag-apil-apil sa pamolitika, kay ang pagtulon-an ni Jesus nagpunting man sa dili bangis nga aksyon nga nakahasol kaayo sa mga bangis, sa mga interesado lang sa kaugalingon ug sa buot manimalos, sa pagkatinuod, ang kadaghanan sa nanggilabot sa pamolitika.

...*unsay among buhaton...*(b. 37)? Adtong mga adlaw, ang pagbasol ug *pagkakabig* nagkahulogag pag-ambit sa kinabuhi sa batang simbahan nga nagpakita sa nasod sa paagi sa kaluwasan nga gitudlo ni Jesus. Ang simbahan wala magpakita og relihiyon nga supak sa Judaismo kondili, sentro sa mas matitud-anong kinabuhi.

Luwasa ang...(b. 40). Nagkahulogon ni nga ang tibuok kaliwatan wala makapahimulos sa ulosahong oportunidad nga ilang nadawat. Kay ang Diyos naghangyo nila paghimo sa labing mahinungdanong lakang sa balaang kasaysayan; bisan ang pagdaugdaog sa mga

kunsad ang Espiritu Santo sumala sa nakita ug nadungog ninyo karon.

³⁴ Si David wala mosaka sa langit. Apan siya mismo miingon, Ang Ginoo miingon sa akong Ginoo, lingkod sa tuong bahin sa akong kiliran ³⁵ hangtod nga himoon ko ang imong mga kaaway nga imong tumabanan. ³⁶ Pahibalo-a ang Israel nga gihimo sa Diyos si Jesus, ang inyong gilansang sa krus, nga Ginoo ug Kristo.”

³⁷ Sa pagkadungog niini sa mga tawo, nasamok sila pag-ayo ug nangutana kang Pedro ug sa ubang mga apostoles, “Mga igsoon unsay among buhaton?”

³⁸ Mitubag si Pedro, “Magbasol ang tagsa-tagsa kaninyo ug magpabunyag kamo sa ngalan ni Jesu-Kristo, aron mapasaylo ang inyong mga sala. Makadawat kamo sa gasa sa Espiritu Santo. ³⁹ Kay gihimo ang saad sa Diyos alang kaninyo ug sa inyong mga anak, ug sa tanang kanasoran nga gitawag sa Ginoong Diyos.”

⁴⁰ Pinaagi sa daghang mga pulong mihatag si Pedro sa mensahe ug mihangyo kanila sa pag-ingon, “Luwasa

ang inyong kaugalingon gikan sa kaliwatang daotan.” ⁴¹ Busa, gibunyagan ang midawat sa iyang mga pulong. Mga tulo ka libo ang nadungog sa mga magtutuo niadtong adlaw.

Ang Unang Katilingban

• ⁴² Nagmatinud-anon sila sa gipanudlo sa mga apostoles bahin sa katilingbanong pagkinabuhi ug pag-inam-bitay sa kasaulogan sa pagpikaspikas sa pan ug sa mga pag-ampo.

⁴³ Midangat sa tibuk katawhan ang balaang kahadlok tungod sa daghang katingalahan ug milagrosong tilimadon nga gihimo sa mga apostoles.

⁴⁴ Karon ang tanang matoochon naghiusa pagpuyo ug nag-inam-bitay sa ilang mga kabtangan. ⁴⁵ Gibaligya nila ang tanang kabtangan ug ang tanan nga giisip nga ilaha. Ang abot niini giapud-apod ngadto sa uban sumala sa panginahanglan sa matag-usa.

⁴⁶ Matag adlaw nagtigom sila sulod sa Templo. Nagpikaspikas sila sa pan sa ilang mga balay ug nag-ambitay sa pagkaon sa dakong kalipay ug kayano sa kasingkasing. ⁴⁷ Naghimaya sila

Romano mabuntog sa katawhan nga makabansaybansay sa Ebanghelyo. Sa samang panahon gipadiskobre sila ni Jesus sa gugma sa Diyos nga Amahan. Ug ang tibuk Biblia nagandam nila alang ini.

Mga 3,000...(b. 41). Nakaila na sila ni Jesus, apan wala pa makatahan sa kaugalingon kaniya. Nakabig sila sa kumon nga aksyon sa Espiritu Santo ug sa apostoles. Ang simbahan diin ang mga timailhan sa aksyon sa Espiritu dili makita, dili pod makaingon nga si Jesus nagpuyo sa iyang taliwala.

• ⁴². Ang gibunyagan hugot nga mibati nga nahiusa sila sa bag-ong pagtoo ug nangandoyg katilingbanong kinabuhi. Dihang magpundok sila sa nagkalainlaing balay ug ang mga katilingban dili pa dagko kaayo, makaila sila sa usag usa ug makapaambit sa tanan.

Si Lucas nagsulti unsay ilang gibuhad ug kinahanglan nga mamatngonan ang han-ay sa mga importanting butang:

- una ang mga pagtulon-an sa mga apostoles;
- unya, moabot ang kristohanong panaghiusa nga naghatag og daku-dakong atensyon sa mga luyahon (kapitulo 4);
- anha pa lang nga *mapikaspikas ang pan*, sa ato pa, nga masaulog ang Eyukaristiya;
- sa kataposan ang kumon nga mga pangang

dyeon sa pasalamat aron mapatas-an ang Eyukaristiya.

Sa ubang katilingban karon nagmakulang ang kinabuhi. kay ang unang punto nga basi sa uban, wala katagai sa igong pagtagad.

Ang Espiritu ni Jesus miabot kanato pinaagi sa Pulong ug sa Eyukaristiya: tinubdan sa dinamismo sa simbahan. Apan pinaagi sa *pulong* wala nato ipasabot ang pagtuon sa Biblia aron lang mahibawo sa Biblia. Ang Biblia makatabang nato aron mahibaw-ag giunsa pagpadayon sa Diyos pagsulti kanato pinaagi sa makab-ot nato sa kinabuhi, sa katilingban ug sa kalibotan.

Ang *pagpikaspikas sa pan* nagkahulogan sa bisag unsang pagkaon nga Judio nga nagsugod sa panalangin. Apan sa sayo pa kaayo ang kristyanos naggahin na ining pulonga (sa Eyukaristiya) sa ilang gisaulog aron paghandom sa kataposang panahapon sa Ginoo (Buhat 20:7; 1 Cor 10:16).

...*kalipay ug...*(b. 46). Nagsaksi sa kausaban sa ilang kinabuhi ug sa kamatinud-anon sa inigsoonay nilang pag-ambitay. Nakab-ot nila ang lawom kaayong pagpasig-uli sa katawhan.

Dili to mao ang inosenting kalipay nga sayon kaayong makaplagan sa kristyanos nga grupo nga wala maghunahuna sa mga proble-

sa Diyos ug gikahimut-an sila sa katawhan. Matag adlaw gidugangan sa Ginoo ang gidaghanon sa mga naluwaw.

Giayo ni Pedro ug ni Juan ang Bakol

3¹ Sa pag-adto sa Templo ni Pedro ug ni Juan, mga alas tres sa hapon, ang takna sa pag-ampo, ² gibitbit padulong sa Templo ang tawo nga nabakol sukad pa sa iyang pagkahimugso. Matag adlaw gidala siya didto ug gibutang sa ganghaan sa Templo nga gitawag ug “Matahom nga Ganghaan”. Ug didto nagpakilimos siya sa mga mosulod sa Templo.

³ Sa pagkakita niya kang Pedro ug kang Juan nga misulod sa Templo, nagpakilimos siya. ⁴ Mitutok siya kanila ug miingon si Pedro kaniya, “Tanawa kami!” ⁵ Mitutok siya ug nagpaabot nga hatagan og bisag unsa. ⁶ Inay si Pedro miingon, “Wala akoy pilak, ni bulawan. Apan unsay ania kanako akong ihatag kanimo. Sa ngalan ni Jesu-Kristo, ang Nasareno, lakaw!”

⁷ Gigunitan niya ang tuong kamot sa makililimos ug gitabangan pagbarog. Dihadiha ang mga tiil niini naligon. ^{8a} Sa pagtindog niya milukso siya ug misugod paglakaw. ^{8b} Mikuyog siya kanila pagsulod sa Templo nga naglakaw ug nag-ambak-ambak sa tumang kalipay. Gidayeg niya ang Diyos.

⁹ Ang tibuk katawhan nakakita kaniya nga naglakaw ug nagdayeg sila sa Diyos. ¹⁰ Nailhan nila nga siya ang tawo nga kanhiay naglingkod ug nagpakilimos sa Matahom nga Ganghaan sa Templo. Silang tanan natingala ug nahibulong sa nahitabo kaniya.

¹¹ Samtang nagkupot siya kang Pedro ug kang Juan, natingala pagayo ang tanan ug nanagan sa dapit nga ginganlan og “Balkon ni Solomon”. ¹² Sa pagkakita ni Pedro sa mga tawo, miingon siya:

“Kaisogonang Israelita: nganong natingala man kamo? Nganong gitutokan man kami ninyo? Nagtoo ba kamo nga nakapalakaw kami niining tawhana sa kaugalingon namong gahom o kasantos? ¹³ Ang Diyos ni Abraham, ni Isaac ug ni Jacob, ang Diyos sa atong kagikanan mihimaya sa iyang sulugoon nga si Jesus. Gitugyan siya ninyo sa kamatayon ug gipasipad-an atubangan ni Pilato nga mihukom sa pagbuhi kaniya. ¹⁴ Gisalikway ninyo ang Santos ug ang Matarong. Nankingamot kamo nga buhian ang mamamatay tawo. ¹⁵ Gipatay ninyo ang Ginoo nga mao ang kinabuhi. Apan gibanhaw siya sa Diyos. Mga saksi kami niini! ¹⁶ Sa iyang Ngalan, ug sa pagtoo sa iyang Ngalan naayo kining tawhana nga inyong nakita ug nailhan. Ang pagtoo nga naggikan

ma sa kalibotan. Ni sila, ni ang ilang mga kaaway makapanumbaling sa gibuhath ni Jesus pagsulbad sa mga problema sa nasudnong pagpasig-uli. Nakapahimulos sila sa pabor sa katawhan nga nag-isip nila nga nabalaka ug responsabli alang sa katawhan.

• **3.1** Usahay nagtoo ta nga si Jesus miayo sa tanang sakit. Sayop ni. Wala niya ayoha kining bakol nga didto sa templo matag adlaw.

Kining bag-ong timailhan nagdala og laing pagsangyaw.

...nganong natingala...(b. 12)? Ang milagro gibuhath sa Ngalan ni Jesus, sa ato pa, sa Gahom sa tanang binuhath nga nadawat ni Jesus sa iyang pagkabanhaw gikan sa iyang Amahan. Si Jesus diha sa ilang taliwala isip sulugoon sa Ginoo (Is 42:1; 52:13), apan ang pagsulti sa iyang ngalan paagi pagpadayag sa iyang pagkaDiyos (Mc 16:16; Fil 2:9).

...nasayod ko...(b. 17). Apan si Pedro buot

nga moangkon sila sa ilang sala. Kitang tanan kinahanglang mokompisal sa samang sala sa mga inhustisya ug salaod sa atong panahon.

...nagpadala sa...(b. 26). Miabot ang panalangin kanila nga midawat sa pagpasig-uli sa Diyos sa nakita na nila ang gugma nga iyang gipadayag diha ni Jesus. Apan ang panalangin dili lang alang nato, kondili pinaagi nato – ang katawhan sa Diyos – moabot ni sa ‘tanang kabanayan sa kalibotan’.

...nga magpabilin...(b. 21). Ang pag-abot ni Jesus nag-inagur sa “kataposang mga adlaw” kanus-a ang Ebanghelyo mopasig-uli sa katawhan ngadto sa Diyos, ug mousab sa tawhanong pagmatngon sa ingon, mapadali ang pagdagan sa kasaysayan nga, sa kataposan, magpugos sa katawhan pagdungan pagsulbad sa ilang mga problema. Ang katawhan naa na sa dalan padulong sa pag-anhi ni Cristo ug sa pagtukod pag-usab sa kalibotan, sa laing pagkasulti, sa Pagkabanhaw.

kang Jesus maoy naghingpit kaniya atubangan kaninyong tanan.

¹⁷ Hinuon, nasayod ako, mga igson, nga nahitabo kini nga wala kamoy kalibotan, susama sa mga punoan. ¹⁸ Niining paagiha gituman sa Diyos ang iyang gipamulong pinaagi sa mga propeta nga mag-antos ang iyang Mesiyas. ¹⁹ Busa, pagbasol kamo ug balik sa Diyos aron mapasaylo ang inyong mga sala. ²⁰ Moabot ang panahon sa pagbag-o gumikan sa kaluoy sa Diyos nga magpadala sa Mesiyas nga gitudlo alang kaninyo, si Jesus. ²¹ Kinahanglan nga magpabilin siya sa langit hangtod nga bag-ohon ang tibuk kalibotan. Gihisgotan kini sa Diyos sa dugay nang panahon pinaagi sa mga balaang propeta.

²² Si Moises nagtagna niini sa pag-ingon, “Ang Ginoong Diyos mopadala gayod kaninyo og usa ka propeta nga inyong kaliwat, ingon nga siya nagpadala kanako. Patalinghogi siya sa tanan nga iyang isulti kaninyo. ²³ Ang dili mamati kaniya hinginlan sa kaugalingon niyang katawhan.”

²⁴ Sa pagkatinuod, ang tanang mga propeta nga namulong, gikan sa kang Samuel hangtod karon, misangyaw sa mga panghitabo niining mga adlaw. ²⁵ Mga anak kamo sa mga propeta ug mga sumusunod sa kasabotan nga gihimo sa Diyos uban sa inyong kagikanan, sa iyang pag-ingon kang Abraham, Ang tanang nasod mabulahan pinaagi sa inyong kaliwat. ²⁶ Ang Diyos unang nagpadala sa iyang sulugon nganha kaninyo. Gibanhaw siya aron panalanginan ang tagsa tagsa

kaninyo nga mobiya na sa daotan niyang kinabuhi.”

Gidakop si Pedro ug si Juan

4¹ Samtang si Pedro ug si Juan nagsulti sa katawhan, ang mga pari, ang kapitan sa mga gwardiya sa templo, ug ang mga Saduseo miduol kanila. ² Naglagot sila pag-ayo, kay nagtudlo man sila ug nagwali sa katawhan nga ang pagkabanhaw gikan sa mga patay namatud-an diha kang Jesus. ³ Kay gabii na man, gidakop sila ug gibilanggo hangtod sa sunod nga adlaw. ⁴ Apan bisan pa niana, nanoo gihapon ang daghang mga tawo nga nakadungog sa ilang mensahe. Midaghan hinoon sila; ug mikabat sa lima ka libo na ang gidaghanon sa magtutuo.

⁵ Sa sunod adlaw niana, nagtigom sa Jerusalem ang mga pangulo sa mga Judio, ang mga katigulangan ug magtutudlo sa Balaod. ⁶ Mitambong usab si Anas, ang Labawng Pari, si Caifas, si Jonatan, si Alejandro, ug ang tanang sakop sa taas nga han-ay sa kaparian. ⁷ Gidala si Pedro ug si Juan sa ilang atubangan ug gipangutana, “Giunsa kini ninyo pagbuhat? Kinsang ngalan ang inyong gigamit?”

⁸ Unya, si Pedro, nga napuno sa Espiritu Santo, mitubag, “Mga Pangulo sa katawhan! Mga Katigulangan! ⁹ Sa pagkatinuod, gitukitoki kami ninyo karon tungod sa maayong mga buhat nga nahimo alang sa tawong bakol. Giunsa siya pag-ayo? ¹⁰ Kinahanglan masayod kamo ug ang tibuk katawhan sa Israel, nga naayo ang tawo nga karon nagbarog sa inyong atuba-

• **4.1** Ang mga pangulong Judio mihukom ni Pedro ug Juan. Ang Espiritu Santo mihukom sa mga pangulo sa mga Judio.

Kining mga panguloha nagtoo nga naangkon nila ang kamatuoran, kay maalamon man sila ug nagbaton og awtoridad. Dili posibli nga moatras sila atubangan sa ordinaryong mga tawo nga mobatok sa ilang gipanulti. Sa kasamtangan, si Pedro nagpunting unsa ka kahibulongan ang pagdakop sa tawo tungod sa pag-ayo sa masakiton (b. 8).

Mga *Saduceo* sila nga dili motoo sa pagkabanhaw sa minatay: Buhat 23:6.

Nagsugyot ang maong teksto nga kitang tanan makasaksi ni Cristo ug sa kamatuoran kon disidido ta nga magpakabana. Kasagaran nagdependi lang ta sa kaugalingon tang kusog inay sa Espiritu ni Cristo; nagpakahilom ta atubangan sa kauban nato sa trabaho o sa atong mga pangulo.

...sa mga butang...(b. 20). Si Juan ang namulong: (tan-awa 1 Jn 1:1).

ngan, sa Ngalan ni Jesu-Kristo nga taga Nasaret. Gipalansang siya sa krus, apan ang Diyos mibanhaw kaniya gikan sa mga patay. ¹¹ Si Jesus mao ang bato nga gisalikway sa mga magtutukod, apan nahimo hinoon nga batong sukaranan. ¹² Walay kaluwasan nga lain, kay walay laing Ngalan nga gihatag sa katawhan sa tibuk kalibotan nga maluwas.”

¹³ Natingala sila sa kaisog ni Pedro ug ni Juan nga wala man untay sila igong edukasyon ug katakos. Namatngonan nila nga nag-uban-uban sila kang Jesus. ¹⁴ Apan, samtang nagbarog sa kiliran ang tawo nga naayo, wala silay ikatubag.

¹⁵ Busa, gimandoan sa kadagkoan sa pundok si Pedro ug si Juan sa pagbiya sa lawak sa konseho, ug nagsabutsabot sila sa usag usa. ¹⁶ Nangutana sila, “Unsay buhaton nato niining mga tawhana? Nasayod ang tanang lumolupyo sa Jerusalem nga may katingalahang timailhan nga gipakita pinaagi kanila. Ug dili kita makalimod niini. ¹⁷ Apan aron dili kini mosamot pagkaylap sa katawhan, pasidan-an nato sila sa dili paghisgot o pagpanudlo kang bisag kinsa bahin kaniya, kangsang ngalan ilang gisangpit.” ¹⁸ Busa, gitawag nila sila pag-usab ug gimandoan sa dili na paghisgot o pagtudlo sa ngalan ni Jesus.

¹⁹ Apan si Pedro ug si Juan mitubag kanila, “Hukmi kon husto ba sa mata sa Diyos nga maminaw kami kaninyo o Kaniya? ²⁰ Dili kami makahunong pagsulti sa mga butang nga among nakita ug nadungog.” ²¹ Unya, gihulga sila sa konseho sa makausa pa ug gibuhian sila. Walay nakitang hinungdan sa pagsilot kanila tungod sa katawhan nga naghimaya sa Diyos gumikan sa nahitabo, ²² kay ang naayo sa milagro

nagpanuigon na man og kapin sa 40 anyos.

Ang Pag-ampo sa Katilingban

• ²³ Sa dihang gibuhian na si Pedro ug si Juan, miadto dayon sila sa ilang mga kauban aron iasoy ang gisulti sa mga pangulong pari ug mga katigulangan.

²⁴ Sa pagkadungog nila niini, sa hinusang pagpalanog sa ilang tingog gisangpit nila ang Diyos, “Ginoo, Diyos ka nga nagbuhat sa langit ug yuta, sa dagat ug sa anaa niini. ²⁵ Gi-butang mo kining mga pulonga sa baba ni David nga among amahan ug imong sulugoon, pinaagi sa Espiritu Santo. ‘Nganong nasuko man pagayo ang mga dili Judiong kanasoran ug nganong ang katawhan nakigkunsabo man alang sa haw-ang nga mga butang?’ ²⁶ Ang mga hari sa yuta naglumbay ug ang mga prinsipal nagkahiusa batok sa Ginoo ug sa iyang Mesiyas.

²⁷ Kay ang tinuod, dinhi mismo sa siyudad, nakigsabot si Herodes uban kang Pontio Pilato, uban ang mga pagano ug ang katawhan sa Israel, sa pagbuhat og daotan batok sa santos mong sulugoong si Jesus nga imong gidihogan. ²⁸ Sa ingon, gibuhat kini sumala sa makagagahom mong pagbuot sa tanang panahon. ²⁹ Apan karon, Ginoo, sud-onga ang mga hulga batok kanamo. Itugot sa imong mga alagad nga makasangyaw kami sa imong pulong sa tumang kaisog. ³⁰ Ituyhad ang imong kamot aron pagayo ug paghimog tilimad-on ug katingalahan diha kanamo, sa Ngalan ni Jesus, ang santos mong sulugoon.”

³¹ Human sa pag-ampo, natay-og ang ilang gitigoman. Napuno sila sa Espiritu Santo ug misugod sila pag-

• 23. Makapamalandong ta sa paagi nga kining panagtapok sa simbahon magpadayon: Ang usa ka hitabo (ang pagdakop) giambitan sa tanan. Alang nila ang pakigtambo sa mga awtoridad bag-ong butang nga gisumpay sa

nahitabo sa pulong sa Diyos. Niining kasoha gihisgotan nila ang Salmo 2; unya, gisugdan ang kumon nga pag-ampo: nangayo sila sa kadasig pagpadayon pagbuhat sa mga buluhaton sa Diyos.

sangyaw sa pulong sa Diyos nga puno sa kaisog.

Gipang-ambitan Nila ang Tanang Butang

• ³² Ang tibuok katilingban nga matooon nagkahiusa sa kasingkasing ug hunahuna. Walay ni usa kanila nga nanag-iyu sa bisag unsang kabtangan alang sa iyang kaugalingon lamang. Inay, gipang-ambitan nila ang tanang butang nga daw alang sa tanan. ³³ Uban sa dakong gahom, misaksi ang mga tinun-an sa pagkabanhaw sa Ginoong Jesus, kay nagpuyo man sila sa panahon sa grasya.

³⁴ Walay usa kanila nga nag-antos sa kawad-on. Ang nanag-iyag balay ug yuta, mibaligya niini ug mihatag sa halin niini ³⁵ alang sa tanan ug giampingan kining tanan, ubos sa pagdumala sa mga tinun-an, nga miapudapod kini ngadto sa tanan, sumala sa panginahanglan sa matag-usa. ³⁶ Mao kini ang gibuhat ni Jose, ang Levita gikan sa Cipre. Gihinganlan siya sa mga apostoles ug Bernabe (nga sa ato pa,

• 32. Sa makausa pa si Lucas naghatag ug dako kaayong importansya sa mga hiyas sa unang katilingban ug sa ilang paningkamot aron ang tanan mapanag-iyu sa tanan.

Si Jesus wala mangayo ining butanga; apunila ning gibuhat, linamdagan sa tinguha sa tanang matuod nga magtotoo pagwagtang sa tanang pagkabahinbahin tali sa magsoon labi na gyod sa pagkabahinbahin nga naggikan sa kwarta. Hinuon, ang pagbutang sa tanan alang sa tanan nagkinahanglan dili lang ug espiritu sa pagbutang ug distansya tali ining mga butanga kondili, sa pagbatig responsibilidad ug pagkaorganisado. Ang magtotoo sa Jerusalem nagpuyo sa panahon kanus-a ang trabaho ug ang panan-aw sa unahan dili importanti kaayo. Sa wala madugay gigasto nila ang tanan nga ilaha, sa walay kabalaka sa pagpangitag kwarta busa, sa kadugayan nahimo silang “mga pobre sa Jerusalem”. Si Pablo nanglekta sa ubang simbahan aron pagtakbang nila (Gal 2:10; Rom 15:25; 2 Cor 8).

• 5.1 Isip mga anak daghan tag nahibaw-an sa mga kahibulongan nga gihimo sa Diyos sa kanhiyag panahon, daw ang Diyos daghag gibuhat adtong mga adlaw. Ang mga Judio sa maong panahon naghunahuna sa samang butang. Ang Biblia nagsulti bahin sa panahon ni Moises kanus-a ang misupak sa mga propeta sa Diyos gipatay tungod sa Diyosnong pangilabot (Num 12:1; 16:1; 17:16). Apun ang

“Ang Magdadasig”), ³⁷ Gibaligya niya ang iyang uma ug gihatag ang halin niini ngadto sa mga apostoles.

Si Ananias ug si Safira

5 • ¹ May magtiayon, si Ananias ug si Safira nga mibaligya sa ilang katigayonan. Sa dihang nabaligya na kini, ² gikuhaan ni Ananias ang halin niini ug nasayod ang asawa niini nga si Safira. Ang nahabilin nga halin gitugyan niya ngadto sa mga apostoles.

³ Unya, miingon kaniya si Pedro, “Ananias, nganong gitugotan man nimo si Satanas pagsulod sa imong kasingkasing? Ug nganong naninguha ka man pag-ilad sa Espiritu Santo pinaagi sa imong pagtipig sa bahin sa halin sa katigayonan? ⁴ Kinsay nagpugos kanimo pagbaligya sa yuta? Sa wala pa kini mahalini dili ba nga imo man kining tanan? Nganong nakahunahuna ka man paghimo niadtong butanga? Wala ka mangilad kanamo, kon dili sa Diyos mismo.” ⁵ Sa pagkadungog ni Ananias niining tanan,

Diyos aktibo pod kaayo sa mga kristohanong katilingban, ug ang ordinaryong magtotoo sa Jerusalem sa kalit lang nasayod nga si Pedro, ang mananagat, dili menos ni Moises. Tanawa sab ang Buhat 13:11; 1 Cor 11:30. Ang sala sa managtiayon dili ang pagtago sa usa ka bahin sa ilang kabtangan. Walay nagpugos nila pagbaligya sa yuta ug paghatag sa kwarta ngadto sa katilingban. Apun buot nilang limbongan ang apostoles ug nagpakaaron-ingnon sila nga naghatag sa tanan, nga sa pagkatinuod wala ni buhata.

Kinahanglan nga magmatngon ta pag-ayo inigsulti nato bahin sa kastigo sa Diyos. Alang sa kristyano ang bugtong silot mao ang pagpahilayo sa walay kataposan sa Diyos. Ang kamatayon mismo wala magkahulogan nga ang Diyos buot mosilot nato. Hinuon ang kamatayon ni Ananias ug Safira pasidaan ug timailhan lang sa uban.

Dihin mitumaw ang pulong simbahan. Ang insakto ining kahulogan “ang asembleya nga gipundok sa Diyos.” Sa wala pa ang panahon ni Jesus, gigamit ni sa mga Judio aron magkahulogan sa bag-ong katawhan nga umolon sa Diyos sa panahon sa Mesiyas. Ang mga magtotoo nagpadayon nga mapagarbohon sa ilang pagkaJudio, sa ilang pagkasakop sa katawhan sa Diyos; apun sa hinayhinay ang Espiritu Santo milain nila sa karaang Israel. Nakaamgo na sila nga bag-o silang katawhan nga gipundok sa Diyos. Ang Simbahan nagkahulogan

natumba siya ug namatay. Giabot ug dakong kahadlok ang tanang naka-saksi niini. ⁶ Unya, mibarog ang mga batan-ong lalaki, unya giputos nila ang patayng lawas niini ug gidala ngadto sa gawas aron ilubong.

⁷ Human milabay ang mga tulo ka takna miabot ang asawa ni Ananias nga wala mahibalo sa nahitabo. ⁸ Gi-hagit siya ni Pedro niining mga pulon-ga, “Tug-ani ako karon kon kini ba ang kantidad sa yuta nga inyong gibali-giya?” Ug mitubag siya, “Ool!” ⁹ Nangutana si Pedro, “Nganong nagkasabot man kamong duha sa paglinlang sa Espiritu Santo?” Ang naglubong sa imong bana anaa sa pultahan. Dad-on ka usab nila ngadto sa lubnganan.

¹⁰ Ug niini, natumba si Safira ug patay sa iyang tiilan. ^{10b} Misulod dayon ang mga batan-ong lalaki. Sa pagkaka-kita nila nga patay na siya, gidala nila siya sa gawas aron ilubong sa kiliran sa iyang bana. ¹¹ Ang tibuok simbahan giabot ug dakong kahadlok, ingon man ang tanang nakadungog sa nahitabo.

Mga Milagro

• ¹² Nabuhat ang daghang katingalahang tilimad-on ug katingalahang panghitabo taliwala sa katawhan pinaagi sa mga kamot sa mga apostoles.

Nabatasan sa mga magtotoo ang

pod sa kristyanong katilingban sa Jerusalem. Diha nga mitumaw ang ubang katilingban – ubang simbahan – “ang simbahan” misugod pagkahulogan sa tibuok katawhan sa Diyos.

• 12. ...*nagkadaghan ang...*(b. 14). May pagtoo ang tanang Judio sanglit nagtoo man sila sa Diyos nga namulong pinaagi sa mga propeta. Apan lain ang pagtoo sa mga propeta sa kagahapon human sila ilha sa mga relihiyosong awtoridad ug mibutyag sa ilang mga pasidaan sa tanang libro sa Biblia. Lain pod ang pag-ila sa mga propeta sa atong panahon kon ang mga awtoridad ug ang kadaghanan sa katawhan dili pa modawat nila. Ang pagtoo kang Jesus isip propeta nga gipadala kanila sa Diyos ug ilang gisalikway nagkinahanglag mas taas kaayong baroganan sa pagtoo. Ug ang pagdawat niya isip Ginoo dugokan sa kristohanong pagtoo nga naglambigit sa tawo, sa kahibulongang paagi, sa buhing Jesus.

paghimog hiniusang tigom sa Balkon ni Solomon. ¹³ Walay taga gawas nga nangahas sa pag-apil niadtong higayona, bisan tuod gitahod pag-ayo sila sa katawhan. ¹⁴ Busa, nagkadaghan ang mga lalaki ug babaye nga mitoo sa Ginoo. ¹⁵ Gidala sa katawhan ang mga masakiton sa kadalanan ug gipahigda sa mga lantay ug banig, aron iniglabay ni Pedro, basin sa iyang anino lamang, malandongan ang pipila kanila. ¹⁶ Nagkapundok ang katawhan gikan sa kalungsurang naglibot sa Jerusalem. Gidala nila ang mga masakiton ug ang mga gisamok sa dootang espiritu. Ug nangaayo ang tanan.

Gilutos ang mga Apostoles

• ¹⁷ Unya ang Labawng Pari ug ang tanang kaabin niini, nga mao ang mga Saduseo, nasina pag-ayo sa mga apostoles. ¹⁸ Busa, gidakop sila ug gipabilanggo. ¹⁹ Apan giablihan sa anghel sa Ginoo ang pultahan sa bilangoan ni-anang gabhiona ug giingnan niya sila, ²⁰ “Lakat kamo ug barog sa nataran sa Templo. Sultihi ang katawhan sa kinatibuk-an mahitungod niining buhing mensahe.” ²¹ Busa, misulod sila sa Templo sayo sa kabuntagong ug mipadayon pagpanudlo.

Sa pag-abot sa Labawng Pari ug sa mga kaabin niini, gipatawag nila ang Sanhedrin, ang kinatibuk-ang Konse-

• 17. Ang panagbangi tali sa apostoles ug sa mga pangulo sa katawhan parehas ra ba sa nahitabo karon sa daghang nasod inigsaway na sa simbahan sa mga abuso batok sa mga tawhanong katungod?

Dunay daghang kristyanos nga moingon: Dili ni parehas, kay ang apostoles sa ilang panahon gigukod tungod sa ilang pagsangyaw ni Jesus; samtang karon, ang kristyanos lang nga nalambigit sa pamolitika ang gisilotan. Dili ni tinuod.

Sa panahon ni Jesus ang Judiong katawhan gidaugdaog ug nabahimbahan. Si Jesus nagsulti isip hingpit nga gawasnon. Nagtudlo siya sa dalan paingon sa kagawasan, nga karon tawgong tag malinawong aksyon. Gipatay siya sa mga awtoridad aron pagpanalipod sa kasigurohan sa ilang nasod (Jn 12:48) ug sa kaugalingong sistema nga politikanhon. Alang sa mga tinun-an ni Jesus, ang pagkakabig nagkahulogan og pag-ila sa kalambigitan sa nagpa-

ho sa mga katigulangan sa Israel. Nagpadala silag mensahe sa bilanggoan aron ipahibalo sa tanang mga bilanggo. ²² Apan sa pag-abot sa mga guwardiya sa prisohan, wala nila sila nakita didto. Busa namalik sila aron pagtaho sa nahitabo, ²³ “Nakita namo ang bilanggoan nga lig-on pagkatrangka, ug ang mga guwardiya niini didto nagbarog sa ganghaan. Apan sa among pag-abli, wala nay bisag usa ka bilanggo sa sulod niini.”

²⁴ Karon, sa pagkadungog sa kapitan sa mga guwardiya sa Templo ug human masayran kini sa mga pangulong pari, nalibog gayod sila pag-ayo. Nabalaka sila sa dangatan niining tanan. ²⁵ Unya, may miabot nga misugilon, “Tan-awa, ang mga tawo nga inyong gibilanggo, nagbarog didto sa Templo ug nanudlo sa mga katawhan.” ²⁶ Miadto ang kapitan sa mga guwardiya, uban ang iyang mga sakaop aron pagdakop pag-usab sa mga apostoles. Gibilanngo sila pag-usab, apan wala gayod sila mopakitag pagbatok, tungod sa dakong kahadlok nga basin batoon sila sa katawhan.

²⁷ Unya, sa dihang gidala na ang mga apostoles sa sulod, gipaatabang sila sa Konseho ug sa Labawng Pari,

nga misugod pagsukitsukit kanila, ²⁸ “Higpit kaming nagdumili kaninyo sa pagwali mahitungod nianong tawhana. Apan gipakaylap hinoon ninyo sa tibukok Jerusalem ang inyong pagtulon-an. Ug naninguha pa kamo pagpasangil kanamo sa kamatayon niining tawhana.” ²⁹ Niining higayona si Pedro ug ang mga tinun-an mitubag, “Mas maayo pa nga sundon namo ang Diyos, kay sa mosunod kami sa mga tawo!”

³⁰ Ang Diyos sa among kagikanaan mibanhaw kang Jesus nga inyong gipatay pinaagi sa pagbitay sa kahoyng haligi. ³¹ Ang Diyos mipahimutang kaniya sa iyang tuong kamot, ingon nga Pangulo ug Manunubos alang sa paghinulsol ug kapasayloan sa mga sala sa Israel. ³² Mga saksi kami sa tanan, ingon man sa Espiritu Santo nga gihtag sa Diyos sa nagmasinugtanon kaniya.”

• ³³ Sa pagkadungog sa Konseho niini, nasuko sila pag-ayo ug buot nilang patyon ang mga apostoles. ³⁴ Apan mibarog sa Sanhedrin ang Pariseo nga si Gamaliel, usa ka magtutudlo sa Balaod ug tinahod sa katawhan. Unya misugo siya sa mga tawo nga pagga-

tay ni Jesus ug sa pagsubay sa dalan nga iyang gitakda. Kay nagpuyo man sila taliwala sa mga nagdaugdaog ug sa katawhan nga naghambin og kasuko, ang maong dalan puno sa mga peligro (Lc 21:12-16).

Sa pagkatinuod, diha nga ang mga pari mihukom ni Pedro ug Juan, buot nila nga magpalayo ni sila ni Jesus nga gipatay sumala sa balaod. Alang nila ang pagwaling kristohanon ingon ka-politikanhon kaniadto ug sa Simbahan karong panahona alang sa daghang katawhan, inighisgot nag hustisya.

Sa atong pagsangyaw ni Jesus nagkahulogan ni sa unibersal nga pasig-uli (Ef 2:14) nga makab-ot sa tanang hut-ong sa kinabuhiing tawhanon lakip ang ekonomikanhon ug politikanhon. Ang simbahan dili makasunod ni Cristo ni makasangyaw ni Jesus isip bugtong manluwas (5:31), kon magdumili ni pagpakabana sa tanang kanasoran nga gihukman sa hinayhinayng kamatayon pinaagi sa kakulang sa pagkaon, edukasyon, ug sa maayong panglawas. Kining delikadong pagpakabana hi-

nuon, dili mahimong kristyanong wali kon dili makakombensir nato sa pagtoo sa maluwas-nong laraw sa Diyos.

• ³³. *Gamaliel* (b. 34). Gihisgotan siya sa 5:34, usa sa labing inila nga magtutudlo sa balaod. Ang mga sumusunod niyang Judio mao ang labing nabalaka bahin sa kamatinudnon sa pagtoo ug sa relihiyon sa kasingkasing. Magtutudlo siya ni Pablo (tan-awa ang Buhat 22:3).

...*kon gikan sa Diyos...* (b. 39). Nakapamulong si Jesus sa susamang butang (Mt 15:13). Dili hinuon ni tantong klaro alang nato: Wala ba ta makakitag malungtarong doktrina nga bakak? Tingali kadtong molungtad latas sa mga siglo nakahimo ini, kay bisan pa sa mga sayop ug sa dagkong kadaotan nga ilang gidala, duna silay tinud-anayng pagtulon-an nga gikinahanglan sa pipila ka grupo sa katawhan ug kanasoran, mga kamatuoran nga ang simbahan ni Jesus wala masayod unsaon pagpadayag kanila o wala makahimo pagbuhat ini hangtod karon.

wason una ang mga tinun-an sa makadiyot. ³⁵ Unya, misulti siya sa Labawng Hukmanan: “Mga igsoon kong Israelita, pamalandongi ninyo pag-ayo unsay inyong buhaton niining mga tawhana. ³⁶ Kaniadto si Teudas mipaila sa iyang kaugalingon ug nagpatuotuo nga dili yano ang iyang pagkatawo. Mikabat sa upat ka gatos ang iyang ginsakopan. Apan gipatay siya ug nagkatibulaag ang tanan niyang sumusunod ug nangahanaw silang tanan. ³⁷ Human kaniya, si Judas nga taga Galilea mitungha sa panahon sa senso. Nakadani siyag daghang mga tawo nga misunod kaniya. Apan nahanaw usab siya ug ang iyang mga sumusunod nagkatibulaag. ³⁸ Sa ingon, tambagan ko kamo sa dili pagpanghi-labot niining mga tawhana. Pasagdi sila, kay kon ang ilang laraw ug buluhaton gikan sa tawo, mahugno lamang gayod kana. ³⁹ Apan kon kini gikan sa Diyos, wala kamoy mahimo. Mahimutang hinuon nga nakig-away kamo sa Diyos.”

Ang Labawng Hukmanan misunod sa tambag ni Gamaliel. ⁴⁰ Busa ilang gipatawag ang mga apostoles ug ilang gipalatos, unya ilang gibaoran sila sa dili na pagsangyaw bahin kang Jesus nga Manunubos. Unya, gibuhian sila.

⁴¹ Ang mga apostol migawas sa lawak sa Konseho nga nagmaya, kay giisip man silang angayan nga mag-

antos sa kasakitan sa ngalan ni Jesus. ⁴² Matag adlaw, didto sa Templo ug sulod sa puloy-anan sa mga tawo, nagpadayon sila pagpanudlo ug pagsangyaw nga si Jesus mao ang Mesiyas.

Ang Pagpili sa Pito

6 ¹ Niadtong mga adlaw, samtang nagkadaghan ang mga tinun-an, ang mga ginganlan og Helenista mireklamo batok sa mga gitawag og Hebreo, kay ang ilang mga biyuda wala maapil sa matag adlawng pag-alagad. ² Busa, ang napulog duha mipatawag og tigom sa tanang tinun-an ug miingon, “Dili maayo nga atong biyaan ang buhat sa pagsangyaw sa pulong sa Diyos aron lamang pag-atiman sa lamesa. ³ Busa, mga igsoon, pagpili kamog pito ka tawo gikan kaninyo, mga tawo nga tinahod, ug puno sa Espiritu ug sa kaalam sa Diyos, aron sangonan namo niining mga buluhatona. ⁴ Ug kami, amo gayong igahin ang among mga kaugalingon sa pagampo ug pagwali sa Pulong.”

⁵ Unya ang tibuk katilingban nakauyon sa ilang gisugyot. Busa gipili nila si Esteban, usa ka tawo nga puno sa pagtoo ug sa Espiritu Santo; si Felipe, si Procoro, si Nicanor, si Timon, si Parmenas ug si Nicolas nga taga Antioquia, nga nakabig sa pagtoo, ug ⁶ gipaatabang sila sa mga apostoles.

• **6.1** Kinahanglang dili ta maghunahuna nga gidetalye pagtakda ni Jesus unsaon sa apostoles pag-organisar ang simbahan. Apan may panagbangi nga nahitabo sa duha ka klaseng sosyal: ang mga Judio nga gitawag og Hebreo nga wala mobiya sa ilang yuta, ug ang *Helenistang* Judio nga nagtubo sa Griyegong kanasoran. Ang mga Helenista morag misunod sa mga Essenes, nga wala modawat sa pagmando sa mga pangulong pari ug wala moapil sa mga ritwal sa templo. Ang panagbangi sa hunahuna tali sa mga “Hebreo” ug “Helenista” nakapawagtang sa ilang pagsinaligay busa, gibati nila ang panginahanglan nga hatagaw awtonomiya ang mga Helenista. Kay ang mga apostoles mas dali mang gidawat sa mga Hebreo, ang uban naghimo sa kaugalingong katawhan nga responsabli sa pipila ka gimbuhaton.

Ang katilingban mipilip pito ka tawo ug ang

apostoles mipaambit nila sa awtoridad, kay ang tanang misyon may mga gamot man diha ni Cristo pinaagi sa mga apostoles.

Ang mga kandidato kinahanglang puno sa pagtoo ug sa Espiritu Santo, kay ang pag-alagad sa materyal nga mga butang nga gihatag sa simbahan nalambigit man pag-ayo sa katilingban ug sa espiritudhanong kinabuhi. Dili maayo kon ang mga butang nga materyal sa simbahan itugyan sa katawhan nga makahimo pagdumala sa kuwarta, apan walay espiritu sa Ebanghelyo. Pinaagi nila ang simbahan gisakit sa espiritu pagpangwarta ug sa mga kabalaka sa institusyon sa pangomersyo. Sa ingon natuis ang dagway sa simbahan.

Kining pito ka tawo, sila ba ang unang mga dyakono? Si Lucas nag-ingon nga mialagad sila, ug ang “dyakono” nagkahulog pag-alagad.

Giampoon una nila sila unya, gitapinonan sa ilang mga kamot aron pana-linginan.

⁷ Ang pulong sa Diyos nagpadayon pagkaylap. Tungod niini midaghan pag-ayo ang mga tinun-an sa Jerusalem. Daghan usab ang mga pari nga nakabig ngadto sa maong pagtoo.

Ang Pagdakop kang Esteban

⁸ Si Esteban, nga puno sa grasya ug sa gahom sa Espiritu Santo, mihi-mo og dagkong mga katingalahan ug mga milagrosong tilimad-on taliwala sa katawhan. ⁹ Unya, miduol ang pipila ka mga tawo nga sakop sa gitawag og Sinagoga sa mga Gawasnon ug ang uban kanila, mga tawo nga gikan sa Cyrene, Alejandria, Cilicia ug Asia. ¹⁰ Nakiglantogi sila kang Esteban, apan dili sila makatupong sa kaalam ug kadasig sa iyang sinultihan. ¹¹ Tungod kay dili man sila makaako pagharong sa kamatuoran, gihilom nila pagpahibalo ngadto sa pipila ka mga

tawo ang ilang muho batok kaniya, “Nakadungog kami nga nagsulti siya batok kang Moises ug sa Diyos.”

¹² Busa, ilang giinit ang katawhan, ang mga pangulo ug mga magtutudlo sa Balaod batok kaniya. Ug sa kalit, gi-kuot nila siya ug gidakop, unya ila siyang gipaatabang sa Labawng Hukmanan. ¹³ Unya, mipabarog silag mga bakakong saksi nga miingon, “Kining tawhana wala mohunong pagsulti batok sa Balaang Dapit ug sa Balaod. ¹⁴ Nakadungog gani kami nga nag-ingon siya nga gub-on ni Jesus, ang Nazareno, ang Balaang Dapit ug iyang usbon ang mga balansayon nga hinatag kanato ni Moises. ¹⁵ Niini ang tanang naglingkod sa Hukmanan mitutok kaniya. Ug misanag ang iyang nangwong sama sa usa ka anghel.

Ang Pakigpulong ni Esteban

7¹ Unya ang Labawng Pari nangutana, “Tinuod ba kini?” Mitubag siya, “Mga igsoon ug mga amahan,

• 8. Gihisgotan si Felipe sa Mga Buhat 8:5 ug 21:8. Si Esteban ray gihinumdoman dinhi. Kay Helenista man siya (tan-awa ang nag-unang parapo) si Esteban wala makaambit sa buta nga pagtoo sa Judio sa ilang templo ug mga ritwal. Nasabtan niya nga ang simbahan kinahanglang malingkawas sa tanang higot sa kagahapon ug mopahilayo sa mga Judio, kon dili ni motoo.

Ang taas nga diskurso ni Esteban nagpahinumdoman giunsa paglutos sa katawhan sa Diyos ang mga propeta sa wala pa lutosa si Jesus. Nagpadayag pod ni nga ang relihiyon sa mga Judio nga maayong pagkasabot hilig sa dili paghatag og dakong importansya sa pagsimba ug sa templo sa Jerusalem.

Si Esteban namatay sama ni Cristo. Una siyang martir (*saksi*). Saksi siya ni Cristo nga iyang gisangyaw; labaw pa gyod, kay gibuhat niya ang gibuhat ni Cristo – gipasaylo ang mga mamumuno.

Sama ni Pedro human sa Pentekostes, si Esteban nagpaabot nga makabig pa ang mga Judio: gamayng minoriya ang makabig. Mapapas kining paglaoma sa dili madugay tungod sa panglutos batok sa simbahan. Ang pagbuno ni Esteban unang timailhan nga magdala sa nakabig nga mga Judio pagsabot nga ang apostolikanhong trabaho kinahanglang buhaton latas sa mga utlanan sa kinotahang mga syudad sa mga Judio.

Sa kaulahian, dihag naklaro na nga ang katilingbang Judio misalikwyod sa Ebanghelyo,

nanginguha si Pablo pagtukod taliwala sa paganong kanasoran og kutay sa mga katilingban, bag-ong katawhan sa Diyos. Unya, si Pablo ug ang ubang apostoles mangita sa tanan nga, sa bisag asa, gitakda na sa Diyos nga mahimong magtotoo. Ug ilang nakita ang simbahan isip katawhan sa mga “balaan”.

Hinuon makita pod nga daghan sa simbahan ang wala makabig. Gawas pa, diha ang katilingban motubo ug mag-organisa sa kaugalingon, ang tanang gisaway ni Jesus sa sinagoga sa mga Judio nahitabo sa mga kristyano ug sa mga istruktora sa simbahan.

...*misukol mo...*(b. 51). Tinuod ni ug nag-pabiling tinuod sa simbahan nga nakadawat sa panabang sa Espiritu. Ang katawhan sa Diyos kanunayang hilig sa paggamit sa mga sukdanan ug tumong sa bisag unsang grupo sa mga tawo. Ang kalinaw uban sa naa sa politikanhong gahom, ang kasigurohan alang sa kaugmaon, ang kahiusa ug kusog alang sa kristohanong mga organisasyon mas makadani kay sa mga pulong sa Ebanghelyo: Ibaligya ang tanan mong kabtangan, pagwali sa ibabaw sa kabalayan, adto sa mga pobre, ayawng patawag og “amahan”.

Ang bugtong agianan aron pag-iskapo ining pagbalik sa “Sinagoga” mao ang pagsuon sa gibuhat sa unang kristyanos human sa kamatayon ni Esteban: ang pagbiya sa gihigugma natung salag alang sa misyon pagsangyaw sa tibukog Ebanghelyo.

paminawa ako! ² Ang mahimayaong Diyos mipakita sa atong amahan nga si Moises sa didto pa siya sa Mesopotamia, sa wala pa siya mopuyo sa Haran. Ug miingon Siya kang Moises: ³ 'Biyai ang imong yuta ug ang imong kaparyentihan ug lakaw ngadto sa dapit nga ipakita ko kanimo.' ⁴ Unya mibiya siya sa Caldea ug mipuyo sa Haran. Human sa kamatayon sa iyang amahan, gibalhin siya sa Diyos dinhi niining yutaa nga karon inyong gipuyuan. ⁵ Ug dinhi wala siya hatagi sa Diyos sa bisag unsa nga iyang angkonon alang sa iyang kaugalingon, bisag usa ka luna nga yuta nga bisan lamang iyang katumban. Apan gisaaran siya nga maiya kining yutaa ug sa iyang kaliwatan bisan pa kon wala siyay anak. ⁶ Ang Diyos miingon kaniya, 'Ang imong mga kaliwat mopuyo sa langyawng yuta. Uliponon sila ug daugdaogon sulod sa upat ka gatos ka tuig. ⁷ Ug akong hukman ang nasod nga ilang gialagaran isip mga ulipon ug human sila manggawas sa pagka-ulipon, mosimba sila kanako niining dapita.'

⁸ Naghimo siyag seremonyas sa pagpatuli uban kaniya. Inay, sa pagkatawo sa iyang anak nga si Isaac, gituli siya ni Abraham sa ikawalo niya ka adlaw. Kini usab ang gihimo ni Isaac kang Jacob, ug ang gihimo ni Jacob sa napulog duha ka patriyarka.

⁹ Gibaligya si Jose ngadto sa Ehipto sa mga patriyarka nga nasina kaniya. Apan nag-uban kaniya ang Diyos. ¹⁰ Busa gipalingkawas siya sa tanang kadaotan. Gitugahan siyag kalam nga nakapahimuot kang Paraon, ang Hari sa Ehipto, nga mipili kaniya nga mahimong gobernador sa Ehipto ug sa tibuok niyang harianong panimalay. ¹¹ Unya, may gutom nga midangngat sa tibuok Ehipto ug Canaan. Dakong katalagman kadto ug ang atong kagikanan wala nay makaon. ¹² Sa pagkahibalo ni Jacob nga may trigo sa Ehipto, iyang gipaadto ang atong

kagikanan sa unang higayon. ¹³ Sa ikaduha, nagpaila si Jose sa iyang mga igsoon, ug nailaila sila ni Paraon. ¹⁴ Gipakuha ni Jose ang iyang amahan nga si Jacob, uban sa tibuok niyang banay nga mga 75 ka tawo. ¹⁵ Unya miadto si Jacob sa Ehipto diin siya ug ang atong mga kagikanan nangamatay. ¹⁶ Gibalhin sila sa Siquem ug gipahimutang sa lubnganan nga napalit ni Abraham gikan sa banay ni Hamor sa Siquem.

¹⁷ Samtang nagkaduol ang takna sa pagtuman sa panaad nga gihimo sa Diyos kang Abraham, misanag ug midaghan ang mga tawo sa Ehipto, ¹⁸ hangtod nga miabot ang laing hari nga wala makaila kang Jose. ¹⁹ Sa inabtik nga paagi gipugos niya ang atong kagikanan sa pagbiya sa ilang masuso didto sa gawas aron mangamatay. ²⁰ Niadtong panahona natawo si Moises nga gisud-ong sa Diyos nga puno sa kaaghop. Sulod sa tulo ka bulan giamuma siya sa balay sa iyang amahan. ²¹ Sa dihang gibiyaan na siya, gikuha siya sa anak nga babaye ni Paraon ug gipadako nga sama gayod sa iyang kaugalingong anak. ²² Si Moises namatuto sa tanang kaalam sa mga Ehiptohanon. Gamhanan siya sa pulong ug sa buhat. ²³ Sa nag-40 ka tuig na ang iyang panuigon, buot niyang duawon ang iyang mga kaigsoonang Israelita. ²⁴ Usa ka adlaw niana, nakita ni Moises nga gidagmalan ang usa kanila. Busa, gipanalipdan niya ang gidaugdaog ug gipatay ang Ehiptohanon. ²⁵ Nagtoo siya nga masabtan siya sa iyang mga igsoon nga siya ang pinadala sa Diyos aron mahimong ilang Manunubos. Apan wala sila nakasabot niini. ²⁶ Sa sunod adlaw, iyang naabtan sila nga nag-away. Gipaningkamotan niya pag-ayo sa pagpasig-uli kanila. Ug miingon siya: "Managsoon kamo, nganong nagdinagmalay man kamo batok sa usag usa?" ²⁷ Niadtong tungora, ang nagdagmal sa iyang isig kaingon mipakgang kaniya sa pag-

ingon, 'Kinsay naghatag kanimo ug katungod nga mangulo ug mohukom kanamo?' ²⁸ Buot ka bang mopatay kanako sama sa imong gihimo kagahapon sa usa ka Ehiptohanon?' ²⁹ Sa pagkadungog ni Moises niini, milayas siya. Sukad niadto nagpuyo na siya nga daw langyaw sa Midian, diin didto nahimo siyang amahan sa duha ka mga anak.

³⁰ Human sa 40 ka tuig, may anghel nga mipakita kang Moises sa kamingawan sa Bukid Sinai didto sa nagdilaab nga sampinit. ³¹ Natingala pagayo si Moises sa iyang nakita. Sa pagduol na niya aron pagtan-aw niini, nadungog niya ang tingog sa Ginoo nga nag-ingon, ³² 'Ako mao ang Diyos sa imong kagikanan, ang Diyos ni Abraham, ni Isaac ug ni Jacob.' Unya nalisansang si Moises sa iyang nakita ug wala siya mangahas pagtutok niini. ³³ Apan miingon ang Ginoo kaniya, "Huboa ang imong sandalyas, kay balaan ang imong gibarogan. ³⁴ Nakita ko ang pagantos sa akong katawhan sa Ehipto, ug nadungog ang ilang pagdangyungoy, mao nga nanaog ako aron pagluwas kanila. Ug karon, ipadala ko ikaw ngadto sa Ehipto."

³⁵ "Kini si Moises nga ilang gisalikway ug gisuginlan nila niini, 'Kinsay mihatag kanimog katungod nga mangulo ug mohukom kanamo?' Gipadala siya sa Diyos nga pangulo ug Manunubos, pinaagi sa anghel nga mipakita kaniya didto sa nagdilaab nga sampinit. ³⁶ Nag-una siya sa ilang paggawas sa Ehipto ug didto, naghimog mga tilimad-on ug mga katingalahan, ug didto sa Dagat nga Pula ug sa kamingawan sulod sa 40 ka tuig. ³⁷ Mao kini si Moises, ang nag-ingon sa mga Israelita: 'Hatagan kamo sa Diyos ug usa ka propeta nga, sama kanako, gikan sa inyong kaugalingong katawhan.' ³⁸ Tigpatiwala siya tali sa anghel nga nakigsulti kaniya sa Bukid Sinai ug sa atong kagikanan sa nagkatigom didto sa kamingawan. Gi-

dawat niya ang mga pulong sa kina-buhi aron ikapaambit kini kanato.

³⁹ Apan ang atong kagikanan midumili sa pagsunod kaniya. Ug gisalikway siya ug nakabagi ang ilang kasingkasing sa mga Ehiptohanon ug giingnan nila si Aaron, ⁴⁰ 'Hatagi kamig mga diyosdiyos nga mangulo kanamo. Kay wala kami makahibawo sa nahitabo kang Moises nga nagluwas kanamo gikan sa kamot sa Ehipto.' ⁴¹ Busa, niadtong mga adlaw, naghulma silag nating baka, ug naghalad ug mga sakripisyo sa ilang diyosdiyos, ug sila naglipay sa mugna sa ilang tawhanong mga kamot. ⁴² Gibiyaan sila sa Diyos ug gipasagdan silang mosimba sa mga bitoon sa langit, sumala sa nahitala sa Basahon sa mga Propeta nga nagkanayon: 'Katawhan sa Israel, naghalad ba kamog sinunog nga mga halad ug mga sakripisyo alang kanako sulod sa 40 ka tuig didto sa disyerto?' ⁴³ Inay, inyo hinuong gidala ang tolda ni Moloc ug ang larawan sa bitoon ni Refan nga inyong diyosdiyos. Naghulma kamog mga larawan nga inyong gisimba. Tungod niini, palagpoton ko kamo ngadto sa dapit nga mas layo pa sa Babilonia.'

⁴⁴ Ang atong kagikanan nagpahiluna sa Toldang Tagboanan didto sa kamingawan. Mipahimangno ang Diyos kang Moises sa paghimo niini sumala sa sumbanan nga iyang nakita. ⁴⁵ Ang atong kagikanan midawat niini nga gidala, ubos sa pagmando ni Josue, ngadto sa kayutaan sa mga pagano nga gibuntog nila ug gipalagpot sa Diyos sa ilang atubangan; Giampingan kini nila pag-ayo hangtod sa mga adlaw ni David ⁴⁶ nga gikahimut-an sa Diyos ug nangamuyo siya nga tugtan paghimog balay alang sa Diyos ni Jacob. ⁴⁷ Apan si Solomon ang nakatukod sa Templo.

⁴⁸ Sa pagkatinuod, ang Labawng Halangdon nga Diyos wala magpuyo sa mga balay nga ginama sa mga kamot sa tawo, sumala sa giingon sa

propeta, ⁴⁹ ‘Ang kalangitan ang akong trono ug ang kayutaan ang akong tumbanan. Nag-ingon ang Ginoo: un-sang matanga sa balay ang inyong tukoron alang kanako?’ ⁵⁰ Dili ba nga ako man ang nagbuhat niining tanan?’

⁵¹ Apan mga gahi kamog ulo. Gipatig-a ninyo ang inyong mga kasing-kasing ug gitak-opan ninyo ang inyong mga dunggan. Sa kanunay mi-batok kamo sa Espiritu Santo, nga sama sa gibuhay sa inyong mga katingulangan. ⁵² May propeta ba nga wala hasia sa inyong kagikanaan? Ilang pimatay ang misangyaw sa bahin sa pag-abot sa Labing Matarong nga karon giluban ninyo ug gipatay. ⁵³ Naka-dawat kamo sa Balaod pinaagi sa mga anghel, apan wala kini ninyo tumana.”

Ang Pagbato kang Esteban

⁵⁴ Sa pagkadungog nila sa maong pagsaway, nangasuko silang tanan ug mikagot ang ilang mga ngipon batok kang Esteban. ⁵⁵ Apan si Esteban nga puno sa Espiritu Santo, miyahat sa langit ug nakakita sa himaya sa Diyos ug ni Jesus, nga nagtindog sa tuo sa Diyos. ⁵⁶ Ug miingon siya: “Nakita ko ang langit nga mibukas ug ang Anak sa Tawo nga nagtindog sa tuo sa Diyos.”

⁵⁷ Apan naninggit sila ug nanapong sa ilang mga dunggan ug nagdun-angan sila pagdasmag ngadto kaniya. ⁵⁸ Giguyod nila siya padulong sa gawas sa siyudad ug didto ila siyang gibato. Ang mga saksi niini mibutang sa ilang mga kapa sa tiilan sa batan-on

nga si Saulo. ⁵⁹ Samtang gibato si Esteban, nag-ampo siya sa pag-ingon, “Ginoong Jesus, dawata ang akong Espiritu!” ⁶⁰ Unya, miluhod siya ug mituwaw sa lanog nga tingog, “Ginoo, ayaw kinig isipang sala batok kanila.” Human niini, namatay siya.

8 ¹ Si Saulo miuyon sa pagpatay kang Esteban.

Gilutos ni Saulo ang Simbahan

Mao kini ang sinugdan sa bangis nga pagpanglutos sa Simbahan sa Jerusalem. Gawas sa mga apostoles, nagkatibulaag ang tanan sa mga balangay sa Juda ug Samaria. ² Gilubong si Esteban sa mga relihiyoso ug nagbangotan silag dako alang kaniya. ³ Samtang naningkamot si Saulo paggun-ob sa Simbahan, misulod siya sa mga kabalayan. Unya iyang giguyod ang mga lalaki ug mga babaye nga nagpuyo niining dapita ug gipamilanngo silang tanan.

Gisangyaw ang Ebanghely didto sa Samaria

⁴ Sa samang higayon, ang nagkatibulaag nga mga magtutuo mipadayon pagsangyaw sa pulong. ⁵ Si Felipe miadto sa usa ka lungsod sa Samaria ug nagsugod pagsangyaw bahin kang Kristo. ⁶ Ang tibukol katawhan namina-w sa iyang gisulti. Unya nanugok sila aron maminaw ug motan-aw sa mga milagrosong tilimad-on nga gihi-mo ni Felipe. ⁷ Nanggawas ang mga daotang espiritu sa mga giyawaan nga naninggit, ug naayo ang daghang pa-

• **8.1** Ang pagkabanhaw mapakita pod diha niya. Sa lugar ni Esteban nga namatay, makaangkon ang simbahan og bag-ong apostol – si Saulo nga human sa iyang pagkakabig, mahimong “San Pablo”. Sa ingon gidungog sa Diyos ang pangamuyo ni Esteban alang sa iyang mamumuno.

Pinaagi sa pagpatay ni Esteban nga nasupak sa balaod ‘*gibuhian ang panglutos*’ batok sa kristyanos nga Helenista. Ang apostoles ug ang uban sa grupong Hebreo wala lutos, kay giisip man sila nga matinud-anon sa relihiyon ug tradisyon nga Judio.

Bahin sa pana-aw ni Saulo, tan-awa ang iyang isulti sa Gal 1:13.

• **4.** Ang gilutos nga mga kristyano nagsangyaw sa ilang pagtoo ug nagsugod sa kristohanong katilingban sa Samaria.

Ang pagwali nagdalag kalipay: ang Diyos mipadayag sa kaugalingon, ug pinaagi sa iyang Espiritu giayo ang mga lawas ug kasingkasing. Ang Diyos nahimong uban sa katawhan. Katingalahan ug makatandog kaayo ni! Ang kalipay inay kahadlok ug pagkabahinbahin kanayng maglibot sa tinud-anayang kristyanos.

ralitiko ug bakol kanila. ⁸ Dako ang kalipay nga gibati niadtong lungsora.

• ⁹ May usa ka tawo nga ginganlag Simon nga mianha sa maong lungsod ug nagpasundayag sa iyang sala-mangka. Gilamat niya ang taga Samaria. Unya nagpakaaron-ingon siya nga gamhanan. ¹⁰ Ang tanang tawo gikan sa kinaubsan ngadto sa labing bantogan sa katilingban misalig gayod kaniya nga miingon, “Gahom kini sa Diyos, ang Labing Gamhanan!” ¹¹ Misunod sila kay naulipon man sila sa gahom sa iyang salamangka sulod sa dugay nga panahon. ¹² Apan sa dihang mitoo na sila pag-ayo sa mensahe ni Felipe nga nagwali bahin sa Gingharian sa Diyos ug ni Jesu-Kristo isip Manunubos, nagpabunyag ang mga lalaki ug mga babaye kaniya.

¹³ Si Simon mismo mitoo usab kang Felipe ug nagpabunyag. Sukad niadtong mikuyog na siya kaniya. Natingala siya sa iyang nakitang mga milagrosong timailhan ug katingalahang hitabong nga gihimo ni Felipe.

¹⁴ Sa pagkadungog sa mga apostoles sa Jerusalem nga ang taga Samaria midawat sa pulong sa Diyos, ilang gipaadto si Pedro ug si Juan. ¹⁵ Sa pag-abot nila didto, nag-ampo sila nga ang mga magtutuo sa Samaria makadawat unta sa Espiritu Santo. ¹⁶ Niining tungora wala pay gikunsaran sa Espiritu Santo, kay nabunyagan man lamang sila sa ngalan ni Ginoong Jesus. ¹⁷ Busa, si Pedro ug si Juan mitapion kanila sa ilang mga kamot ug ilang nadawat ang Espiritu Santo.

¹⁸ Sa pagkamatikod ni Simon nga pinaagi sa pagtapion sa kamot sa mga tinun-an madawat diay ang Espiritu Santo, mitanyag siyag salapi sa pag-ingon, ¹⁹ “Tugyani usab ako niining gahoma, aron si bisan kinsa nga akong matapin-an sa akong mga kamot makadawat usab sa Espiritu Santo.”

²⁰ Mitubag si Pedro, “Mahanaw ka unta ug ang imong salapi, kay naghuhuna ka man nga mapalit nimo ang gahom sa Diyos! ²¹ Dili ka makaambit niini, kay wala ka makasabot sa mga butang sa Diyos. ²² Busa, hinulsoli ang

• ⁹ Kinsay labing importanti nga persona ining yugto? Si Simon ba? Dili: ang Espiritu Santo.

Si *Felipe* usa sa *pito*. Namunyag siya, apan dili makahatag sa mga gasa sa Espiritu.

Ang bunyag ug ang pagtapion sa kamot duha ka hut-ong sa kristyanong pagsulod sa tinooan; may kalabotan ni sa duha ka nagkalainlaing aspekto sa kinabuhi. Ang bunyag nagbag-o sa tawo pinaagi sa pagtoo. Samtang ang *pagtapion* sa kamot nagkahulogan sa pagdawat sa Espiritu sa paaging walay putol-putol, gikan sa unang nakadawat ini sa Pentekostes.

Kining pagtapion sa kamot (nga nahimong “*pirma*” sa simbahan karon) nagdala sa gasa sa dinamismo ug sa kahayag sa kristyanos. Kinahanglang ampingan ni – ingon sa nahitabong sa sinugdang – alang sa hingkod nga mga tawo nga nakaapil sa aktibong paagi sa simbahan ug nakasinati na sa kinabuhi sa pagtoo.

Si Simon madyikero, mananambal ug hipnotista. Mihatag siya ni Pedro sa kahigayonan pagkondenar sa sayop nga panabot sa mga espirituhonong gasa. Nagtoo si Simon nga ang apostoles mas makagagahom nga madyikero kay kaniya, ug buot siyang mopalit sa gahom paghimog pipila ka milagro. Ang pagsupak ini ni Pedro nagpahinudom nato nga ang Espiritu gawason nga nagbuhay sa mga bulu-

haton nga labing makaalagad sa himaya sa Diyos ug sa pagpakaylap sa iyang gingharian. Sa tanang kaso, kining mga butanga dili mapalit.

Ang mga pagpadayag sa Espiritu dili kanunayng sama sa gihisgotan sa Buhay (tan-awa Buhay 19:6; 1 Cor 12). Tungod ni sa Diyos nga nagpahiyon sa mga gasa sa panginahanglan sa Simbahan. Ang mga katilingban sa yano, kabos nga katawhan mao ta nga nakadawat ug daghang gasa sa pag-ayo sa mga sakit. Kay wala man sila sa naandang galamiton, ang Diyos miuban nila. Ang mga grupo sa pag-ampo nakadawat sa gasa sa nagkalainlaing pinulongan, gasa nga makapalig-on sa pagkadiyosnon. Ang gasa sa propesiya nagpakita sa nagkalainlaing paagi sumala sa kahimtang. Diin gani ang pagtoo nag-agad pag-ayo sa kasigurohan sa Diyosong hustisya ug sa kahadlok sa Diyos, makita ang mga panagna ug rebelasyon sa mga sikreto sa kasingkasing. Sa laing bahin, uban sa mga tawo nga mas hilig paggamit sa rason ug panabot, ang propeta kasagarang naila sa gasa sa pagsulti nga may kasigurohan ug sa abilidad pagpahimutang sa iyang punto sa paagi nga ang katilingban ug ang taga taga makaila sa tingog sa Diyos.

Ang Espiritu nagpadayon pagtrabaho sa daghang magtotoo nga tingali dili makasulti sa

imong kadaotan. Pag-ampo sa Ginoo nga pasayloon ka Niya sa imong daotan nga panghunahuna. ²³ Akong nakita nga nalanag ka sa kasina ug nagapos ka sa sala.” ²⁴ Mitubag si Simon, “lampo ako sa Ginoo aron dili mahitabo kanako ang bisag unsa nga inyong gisulti.”

²⁵ Si Pedro ug si Juan misaksi ug misangway sa pulong sa Ginoo. Unya mibalik sila ngadto sa Jerusalem ug didto sa Samaria ilang gisangyaw ang Maayong Balita sa daghang kabalangayan niini.

Si Felipe ug ang Opisyal nga taga Etiopia

• ²⁶ May anghel sa Ginoo nga miingon kang Felipe, “Lakaw sa habagatang dalan nga nagdulhog gikan sa Jerusalem ngadto sa Gaza, ang dalan sa kamingawan!” ²⁷ Busa miadto si Felipe, ug samtang naglakaw siya may usa ka taga Etiopia nga miagi sa maong dalan. Opisyal siya nga tinungyanan sa panudlanan sa rayna sa Etiopia. Miadto siya sa Jerusalem aron pagduaw sa balaang dapit. ²⁸ Sa iyang pag-uli, nagsakay siya sa karwahe ug nagbasa sa Basahon ni Propeta Isaias.

²⁹ Gisultihan si Felipe sa Espiritu Santo, “Lakaw, apasa ang karwahe!” ³⁰ Midagan si Felipe ug giapas ang karwahe. Nadungog niya ang tawo nga nagbasa kang Propeta Isaias ug nangutana siya, “Nasabtan ba nimo

ang imong gibasa?” Ang taga Etiopia mitubag, ³¹ “Un-saon ko man pagsabot niini kon walay mopatin-aw kanako bahin niini?” Gidapit niya si Felipe pagsakay ug gipalingkod sa iyang tupad. ³² Unya kini ang bahin sa Kasulatan nga iyang gibasa:

“Giguyod siya nga sama sa karnerong pagaihawon; sama sa karnerong dili motingog atubangan sa manunupi. Wala siya mubuka sa iyang baba! ³³ Gipakaulawan siya ug gihikawan sa iyang katungod. Kinsa ang makasulti bahin sa iyang kagikan? Kay giibot ang iyang kinabuhi gikan sa yuta.”

³⁴ Ang opisyal nangutana kang Felipe, “Palihog, sultihi ako kon ang propeta naghigot ba sa iyang kaugalingon o sa laing tawo?”

³⁵ Misugod pagsugilon si Felipe sa Maayong Balita bahin kang Jesus. Agig pagsugod, gigamit niya ang maong teksto sa Kasulatan. ³⁶ Samtang nagpanaw sila, miabot sila sa dapit nga may tubig. Ang opisyal nga taga Etiopia miingon dayon, “Tan-awa! Aniyay tubig! Unsay makapugong sa pagbunyag kanako?” ³⁷ Mitubag si Felipe, “Mabunyagan ka kon motoo ka sa tibuk nimong kasingkasing.” Ang opisyal mitubag, “Mitoo ako nga si Jesu-Kristo mao ang anak sa Diyos.”

³⁸ Gipahunong niya ang karwahe. Ug miubog silang duha sa tubig ug gibunyagan siya ni Felipe. ³⁹ Sa pag-

nagkalainlaing pinulongan ni makapangayo, apan aktibong linamdagan sa Espiritu. Naghatag silag mga ‘bunga sa Espiritu’ (Gal 5:22-24), sa ingon, mga tinuod silang saksi ni Jesus. ...*gibunyagan lang...*(b. 16). Tan-awa ang komentaryo bahin ini sa 19:5.

• ²⁶. Matngoni giunsa paggiya si Felipe sa Espiritu Santo sa dili Judio ni Samariyanhon, ang unang tawo sa laing rasa nga nakadawat sa Ebanghelyo.

Ang taga Etiopia nga gibunyagan yanong tawo nga ‘nahadlok sa Ginoo’. Mao ni ang paagi sa paghigot nila sa katawhan sa ubang rasa nga nadani sa relihiyon sa mga Judio ug sa pagtoo sa usa ka Diyos. Bisag wala sila magsunod sa tanang kostumbre sa mga Judio,

nagbasa sila sa Biblia ug buot moapil sa mga seremonyas nga Judio.

Ang panagsulti uban ni Felipe nagsugod binasi sa teksto sa Is 53:7. Kining balaka, gitawag og *alagad sa Ginoo*, nag-asoy sa tawo nga tarong nga gihukman nga wala kahatagig kaangayan; pinaagi sa mga pag-antos, nagbayad siya sa kasalanan sa tanang katawhan. Ining tekstoha ang apostoles nakakitag usa sa mga yugto nga labing nakapadayag sa dagway ni Cristo: tan-awa ang komentaryo sa Mc 14:24 ug sa 1 P 2:24-25. Ang balak ni Isaias gitapos sa tinagong paghigot sa pagkabanhaw sa “Sulugoon sa Ginoo”. Maayo kaayong matngonan giunsa pagsaksi ni Felipe sa pagkabanhaw nga nakombensi niya ang Etiopie sa pagtoo.

haw-as na nila, gikuha si Felipe sa Espiritu sa Ginoo. Nahanaw siya gikan sa mga mata sa taga Etiopia nga mipadayon pagpanaw nga puno sa kalipay.

⁴⁰ Nakita si Felipe didto sa Azoto. Ug didto milibot siya aron pagsangyaw sa Maayong Balita sa tanang kalungSORAN, hangtod nga nakaabot siya sa Cesarea.

Ang Pagkakabig si Saulo

9^{•1} Nianang panahona, si Saulo naghunahuna lamang unsaon paglutos ug pagpatay sa mga tinun-an sa Ginoo. ² Miadto siya sa Labawng Pari ug nangayog sulat alang sa Sinagoga sa Damasco nga mihatag kaniyag katungod pagdakop ug pagdala sa Jerusalem ni bisag kinsa, lalaki o babaye, nga makaplagang sakop sa bub-ong nga “Dalan.”

³ Samtang nagpanaw ug nagkaduol na siya sa Damasco, may siga nga mikidlap og kalit lamang milikos kaniya.

⁴ Natumba siya ug nakadungog sa ti-

ngog, “Saulo! Nganong gilutos mo man ako?” ⁵ Nangutana siya, “Kinsa ka, Ginoo?” Mitubag ang tingog, “Si Jesus nga imong gilutos. ⁶ Karon, tin-dog! Ug adto sa siyudad! Didto sultihan ka kon unsay angay nimong buhaton.”

⁷ Ang iyang mga kauban sa panaw nagbarog nga wala makatingog. Nandungog nila ang tingog, apan wala silay nakita. ⁸ Mitindog si Saulo, mibu-ka sa iyang mga mata, apan dili na siya makakita. Busa, ila siyang giagak ug gidala nila siya ngadto sa Damasco. ⁹ Unya, wala siya mokaon ni moinom pa sulod sa tulo ka adlaw.

¹⁰ May usa ka tinun-an sa Damasco nga ginginganlag Ananias. Gitawag siya sa Ginoo pinaagig usa ka pananawon, “Ananias!” Unya mitubag siya, “Ania ra ako, Ginoo!” ¹¹ Ang Ginoo miingon, “Lakaw dayon sa Tul-id nga Dalan. Pangitaa sa balay ni Judas si Saulo nga taga Tarso. Makita nimo siya nga nag-ampo. ¹² Nakita niining tawhana sa pananawon nga si Ananias misulod sa balay ug nitapion ka-

•9.1 Matapatan ning hitabo sa sinugdan sa simbahan. Si Cristo mismo mianha aron pagkabig sa labing bangis nga manglulutos sa kristyanos.

Ang pagkakabig ni Saulo nga nahimong Pablo, ang apostol sa mga pagano, makita sab sa Buhat 22 ug 26. Sayop ang pagpaila ni Pablo isip tawong doatan nga sa kataposan nakakita sa hustong agianan. Sumala sa gipakita sa Buhat 22:3-4; Gal 1:14 ug Fil 3:4-11, si Pablo gikan sa kabatan-on nakabati sa panginahanglan sa pagtahan sa kaugalingon alang sa serbisyo sa Diyos. Mao nga miadto siya sa Jerusalem aron pagtuon sa Balaod, sa ato pa, sa relihiyon, uban sa labing maayong magtutudlo adtong panahona. Ang iyang interes sa mga butang sa Diyos nakapawala sa interes pagpangitag asawa. Wala siya maminyo. Alang ining batan-ong lalaki nga kasaligan, ug responsabli, ang mga Judio nagtugyan sa lisod nga katungdanan pagwagtang gikan sa ilang mga katilingban sa bag-o ug suspitosong doktrina sa mga kristyanos. Si Pablo gitugyan paglutos sa mga sumusunod ni Cristo. Gibuhat ni sa labing bangis nga paagi alang sa kaayohan sa iyang relihiyon.

Nganong gigukod... (b. 4)? Kinsa man ang *Ginoo* nga nagtawag nakog manlulutos nga ang akong ambisyong ang pag-alagad man sa Diyos? Hangtod anang panahona maayo ang gibati ni Pablo, sama sa Pariseo sa Parabola (Lc 18:9), ug gipasalamatan niya ang Diyos,

kay gihimo siyang responsabli, kasaligan ug aktibong magtotoo. Apan karon, atubangan sa kahayag ni Cristo nadiskobrehan niya nga ang iyang mga merito ug serbisyo walay kapuslanan sa Diyos; ang iyang pagtoo nagpalabi nga tawhanong panatisismo: ang kasigurohan isip magtotoo nagtakoban sa garbo. Nakita ni Pablo ang kaugalingon nga makasasala, bangis ug masupilon; apan sa samang panahon nakasabot siya nga ang Diyos midawat, mipili, ug mipasaylo niya: *Kining tawhana pinili kong instrumento...* (b. 15).

Si Pablo dili na ang Pariseo sa parabola kondili, gibutang niya ang kaugalingon sa lugar sa publikano: ‘Ginoo, kaloy-i ko nga makasasala!’ Mao ni ang kasagarang pagkakabig sa militanting kristyanos.

Busa, bisag aktibo pa, dili ta makaingon nga mga saksi ta ni Cristo, kon dili nato angkonon nga makasasala tang gipasaylo. Mao nga may kabalakang kristyano alang sa unibersal nga pagpasig-uli.

Gikan adto, si Saulo (nga tawgog Pablo) piliong instrumento ni Cristo pagdala sa simbahan sa ubang kanasoran. Hangtod ining punta ang simbahan nga gipangulohan sa mga Judio ug kansang mga sakop mga Judio, migawas sa mga utlanan sa Judiong kanasoran. Judio pod si Pablo, apan naedukar gawas sa nasod. Nakapahimulos siya sa kultura sa mga Griyego ingon sa pagpahimulos niya sa kultura sa kaugalingong katawhan. Tungod ini

niya sa iyang mga kamot aron maka-kita siya pag-usab.”

¹³ Mitubag si Ananias, “Ginoo, nakadungog akong daghang mga taho bahin niining tawhana ug bahin sa kadaot nga nahimo niya sa imong mga sumusunod didto sa Jerusalem. ¹⁴ Karon ania siya dala ang katungod nga gikan sa Labawng Pari, aron pagdakop sa kang bisan kinsa nga nagsangpit sa imong ngalan.” ¹⁵ Apan ang Ginoo miingon, “Lakaw! Kay kining tawhana akong pinili aron mamahimong usa ka instrumento pagsangyaw sa akong ngalan sa mga paganong nasod ug sa ilang mga hari, ingon man sa katawhan sa Israel. ¹⁶ Ako mismo ang mopakita kaniya sa kadako sa iyang sagubangon tungod sa akong ngalan.”

¹⁷ Mibiya si Ananias sa balay. Unya gitapion niya ang iyang mga kamot ngadto kang Saulo ug miingon siya, “Saulo, akong igsoon, ang Ginoong Jesus nga nagpakita kanimo sa imong pag-anhi, nagpadala kanako aron makakita ka pag-usab ug aron mapuno ka sa Espiritu Santo.” ¹⁸ Dihadiha may daw himbis sa isda nga nahulog gikan sa mga mata ni Saulo ug nakakita siya pag-usab. Mibarog siya ug nagpabun-yag. ¹⁹ Unya, mikaon ug nalig-on pag-balik.

• Sulod sa pipila ka adlaw, si Saulo mipuyo sa Damasco uban sa mga

tinun-an. ²⁰ Ug wala madugay misugod siyag wali sa Sinagoga nga si Jesus mao ang Anak sa Diyos. ²¹ Ang nakadungog kaniya natingala pag-ayo ug nag-ingon, “Dili ba siya man ang naglutos sa mga nagsangpit sa ngalan ni Jesus didto sa Jerusalem? Dili ba mianhi man siya aron pagdakop ug pagdala kanila nga ginapos sa mga pangulong pari?”

²² Apan si Saulo nag-anam og kalig-on. Gilibog niya ang tanang Judio nga nagpuyo sa Damasco sa pag-pamatuod nga si Jesus mao ang Mesiyas.

²³ Human sa hataas nga panahon, ang mga Judio nagkasabot pagpatay kaniya. ²⁴ Apan si Saulo nasayod sa ilang laraw. Adlawg gabii giharangan nila siya sa ganghaan sa siyudad aron pagpatay kaniya. ²⁵ Usa niana ka gabii, gikuha siya sa iyang mga tinun-an, aron isulod sa bukag ug gitunton ngadto sa paril.

²⁶ Sa pagbalik ni Saulo sa Jerusalem, misulay siya pagpakig-uban sa uban pang tinun-an didto. Apan nahadlok sila kaniya. Dili sila makatuo nga sumusunod na siya ni Jesus. ²⁷ Si Bernabe hinuon midawat ug midala kaniya ngadto sa mga apostol. Ug didto iyang gisaysay kanila sa unsang paagiha nakita ni Saulo ang Ginoo pinaagig sa panaw-awon, ug kon giunsa niya pagpakigsulti sa Ginoo. Iya usab

ug tungod sa ulosahon niyang personalidad, naapostol siya sa mga Griyego.

Ang simbahan kinahanglang magbag-o kanunay sa kaugalingon, ug mahimo ni pinaagi sa pagkakabig sa hamtong nga mga tawo. Ang mga katilingbang kristohanon, bisag buot nga mabukas sa katawhan nga wala mo-apil sa kalihokan ini (pananglitan, mga mamumuo, o usahay, mga batan-on), kasagaran dili tinud-anayng bukas. Busa, ang Ginoo nagtawag sa pipila ka tawo gikan sa nagkalain-laing estado sa kinabuhi, dihang nakadawat na sila sa pagtoo sa simbahan, sa pagwali sa uban sa nagkalainlaing dapit ug pag-amping sa ilang kagawasan tali sa mga grupong tradisyonal.

Sa mga importanting panahon sa kasaysayan, si Cristo nagtawag og bag-ong mga tawo, lalaki ug babaye nga gikinahanglan sa iyang

simbahan: Francisco sa Asisi ug, duolduol nato, si Juan XXIII.

...*Dalan* (b. 11). Mao ni ang gitawag sa kristyanismo; ang pulong nagpadayag sa kamatuoran nga dili lang ni butang sa mga pagtulon-ang relihiyoso kondili, bag-ong paagi sa pagkinabuhi nga gilamdagan sa paglaom.

• 19. Sulod sa tulo ka tuig si Pablo nagwali sa iyang pagtoo ug nag-asoy sa kaugalingong kasinatian sa probinsya sa Damasco, nga gitawag pod og Arabia (tan-awa ang Gal 1:16 ug 2 Cor 11:23).

Misubay siya sa kaugalingong agianan. Apan wala niya isalikway ang simbahan, ingon sa gipakita sa iyang panaw ngadto sa Jerusalem, kay miadto siya aron pagpakigtugbo sa mga apostoles. Apan giampingan niya ang kagawasan samtang naghulat sa paglamdag sa Espiritu.

gisaysay kanila ang kaisog ni Saulo sa pagwali sa ngalan ni Jesus.

²⁸ Tungod niini misugod pagpuyo uban kanila si Saulo. Gawason siyang naglibutlibot sa Jerusalem ug isog nga nagsangyaw ngalan sa Ginoo. ²⁹ Nakigsulti siya sa mga Helenista ug nakighigala kanila. Apan nanginguha usab sila pagpatay kaniya. ³⁰ Sa pagkahibalo niini sa mga magtotoo, gidala nila siya ngadto sa Cesarea ug gipapauli sa Tarso. ³¹ Niining panahona ang Simbahan nakatagamtama na og kalinaw. Busa, natukod ang Simbahan sa tibuok Juda, Galilea ug Samaria. Ang mga magtotoo naglakaw nga mahadlok sa Ginoo ug napuno sila sa kalipay tungod sa Espiritu Santo.

Miduaw si Pedro sa mga Simbahan

• ³² Samtang mipanaw si Pedro, giduaw niya ang mga santos nga nagpuyo sa Lida, ³³ diin didto iyang nahimamat si Eneas, ang paralitiko nga nagbuy-od sa higdaanan sulod sa walo na ka tuig. ³⁴ Miingon kaniya si Pedro, “Eneas, si Jesu-Kristo ang nagayo nimo! Bangon! Ug hiposa ang imong higdaanan.” Ug mibangon dayon ang tawo. ³⁵ Ang tanan nga nagpuyo sa Lida ug sa Saron nakakita nini ug mitoo gayod sila sa Ginoo.

³⁶ May tinun-an sa Jope, usa ka baya nga ginganlag Tabita, nga sa Griyegong pinulongan, Dorcas, nga sa ato pa, Lagsaw. Kanunay siyang naghimog og mga maayong buhat ug nag-

tabang sa mga kabos. ³⁷ Niadtong panahona nasakit siya, ug dayon namatay. Human hugasi ang iyang lawas, gibutang siya sa taas nga lawak. ³⁸ Tungod kay duol man sa Jope ang Lida, ang mga tinun-an, sa pagkadungog nila nga atua siya didto gipahimutang, nagpadala silag duha ka mga tawo ngadto kang Pedro. Mihangyo sila kaniya, “Palihog, aria kami sa walay paglangan.”

³⁹ Busa miadto si Pedro kanila. Sa iyang pag-abot, gidala siya sa lawak sa taas ug gialirongan si Pedro sa tanang mga biyuda nga nagbakho. Gipakita nila kaniya ang mga bisting tinahi ni Dorcas samtang buhi pa siya. ⁴⁰ Gipagawas sila ni Pedro nga miluhod ug nag-ampo. Miatubang siya sa patayng lawas niini ug miingon, “Tabita, bangon!” Unya mibangon kini, ug mitutok kang Pedro ug dayon milingkod siya. ⁴¹ Gipagunitan ni Pedro ang iyang kamot ug gitabangan siya pagpatindog. Unya, gipasulod ni Pedro ang mga santos ug mga biyuda, ug gitugyan kanila si Dorcas nga nabuhi. ⁴² Nahibaw-an kining tanan sa tibuok Jope ug daghang mga tawo ang mitoo sa Ginoo tungod niini. ⁴³ Si Pedro, nagpabilin sa hamubong panahon sa Jope, didto sa balay ni Simon, ang magtitinag panit.

Ang Bunyag ni Cornelio

10 • ¹ Sa Cesarea may usa ka lalaki nga ginganlag Cornelio, usa ka kapitan sa gitawag og Batalyong

• ³². Mipakita si Pedro sa iyang papel “pagka-inspektor” sa mga simbahan (ang pulong obispo nagkahulogag inspektor). Ginaingon dinhi nga miduaw siya sa mga santos. Sa mga tuig sa wala pa si Cristo, ang pulong “santos”, sa ato pa, ang gihalad sa Diyos, gigamit sa espesyal nga paagi alang sa bag-ong katawhan sa Diyos gikan sa pag-abot sa Mesiyas (tan-awa ang Dn 7:27). Ang kristyanos mga bag-ong katawhan sa Diyos, kay sila man ang simbahan (tan-awa ang 5:11); sila sab mga santos.

Ang pagbanhaw ni Tabita susama sa gibuhay ni Jesus. Lanog ni sa pagkabanhaw ni Jesus, ingon man sa pagbanhaw ni Lazaro (Jn 11) o sa anak sa byuda (Lc 8:11).

Buot ang Diyos mohatag ining mga timailhana aron paglig-on sa pagtoo sa pagkabanhaw ni Jesus. Gawas sa katawhan nga misaksi sa iyang pagkabanhaw, gikinahanglan nga sa nagkalinlaing dapit, ang mga katilingban makakita nga ang Diyos “nagbanhaw sa mga minatay” (tan-awa ang Heb 11:19). Ang susamang pagkabanhaw makita diha sa simbahan bisan ining sigloha.

• **10.1** Bag-o ni nga pangilabot sa Espiritu Santo aron ang simbahan makakaylap latas sa kalibotang Judio ug ang Ebanghelyo moabot sa ubang katawhan. Si Cornelio (sama sa taga Etiopia sa 8:27) *tawong mahadlok* sa

Italyano. ²Relihiyoso siya ug mahad-
lokong sa Diyos, ingon man ang tibuk
niyang banay. Manggihatagon siya sa
mga tawo ug mainampon sa Diyos.

³Usa niana ka hapon, sa mga alas
tres ang takna, nakakita siyag usa ka
panan-awon. Dayag nga nagpakita
kaniya ang anghel sa Diyos nga mipa-
duol ug mitawag kaniya, “Cornelio!”
⁴Gitutukan niya pag-ayo ang maong
panan-awon ug natingala siya nga
nagkanayanon: “Unsay ato, Ginoo?”
Ang anghel mitubag, “Ang imong pag-
ampo ug paghatag og limos gihinum-
doman gayod pag-ayo atubangan sa
Diyos. ⁵Pagpadala karon og mga ta-
wo sa Joje. Unya ipatawag si Simon
nga ginganlan usab og Pedro, ⁶bisita
siya ni Simon, ang magtitinag panit
nga nagpuyo daplin sa baybayon.”

⁷Sa pagkahanaw na sa anghel nga
nakigsulti kaniya, si Cornelio mipata-
wag dayon og duha sa iyang mga su-
lagoon, inubanan sa usa ka diyosnong
sundalo nga iyang sakop. ⁸Human
niya sila pasabta sa tanan, gipaadto
niya sila sa Joje.

⁹Sa sunod adlaw niana, samtang
nagpanaw sila ug nagkaduol na sa

siyudad, misaka si Pedro sa atop sa
pagkaudto niana ug nag-ampo. ¹⁰Gi-
gutom siya ug buot mokaon. Apan
samtang nag-andam sila sa pagkaon,
nakakita siyag panan-awon. ¹¹Ang
langit naabli ug nakita niya ang daw
usa ka dakong panid nga mipaubos
ug mitugdon kini sa yuta. ¹²Luwan ni-
ini ang tanang matang sa mananap sa
yuta nga may upat ka tiil, mga mana-
nap nga nagkamang ug mga langgam
sa kawanangan.

¹³Unya, may tingog nga nadungog,
“Tindog, Pedro! Pag-ihaw niini aron
makakaon ka!” ¹⁴Apan si Pedro mitubag,
“Dili ako makabuhay niana, Gi-
noo! Kay sukad sa sinugdan wala ga-
yod ako makakaon og bisan unsang
hugaw ug yano nga pagkaon.” ¹⁵Sa
makausa pa ang tingog miingon, “Ang
gilimpyo sa Diyos, dili nimo taw-gog
hugaw!” ¹⁶Nahitabo kini sa makatulo
higayon. Ug ang panid gibayawg pag-
balik ngadto sa kalangitan.

¹⁷Samtang si Pedro nagduda sa
kahulogan sa iyang nakita, ang mga
sinugo ni Cornelio diha na sa gang-
haan sa balay ni Simon. ¹⁸Misangpit
sila kaniya ug nangutana kon may

Diyos, sa ato pa, langyaw nga nagtoo sa Diyos sa mga Judio, bisag dili sakop sa katilingbang Judio.

...naabli...(b. 11). Tingalig nakakita siyag tol-
da nga nanaog gikan sa taas – imahen sa puloy-
anan sa Diyos dinhi sa kalibotan – diin nahimu-
tang ang mga binuhat nga gilang hugaw.

Ang relihiyong Judio naglangkob sa tibuk
kutay sa mga pagdili alang sa magtotoo. Nagbut-
ang nig ikalanan tali sa mga limpyo nga mana-
nap, ingon pananglitan adtong makaon, ug ang
dili limpyo, ang dili makaon. Ang samang mga
balaod gihatag pod sa katawhan; ang mga Ju-
dio dili makasalusalalo sa dili Judio. Busa, ang
panan-awon ni Pedro diin gidapit siya sa pag-
kaon sa hugawng mga mananap, nagkahulogan
nga dili siya magpanagana paglakaw ug pag-
pabilin sa balay ni Cornelio, ang Romano.

Wala nato mahibaw-i kon si Pedro nanaga-
na ba pagbunyag sa dili Judio (ug pisot) sama
ni Cornelio. Napugos siya sa pagpadayag sa
Espiritu Santo.

Sa kataposan ang laig rasa gibunyagan! Sa
daghang lugar pod karon ang simbahan nami-
ligro nga mahimong pundok alang ra sa usa ka
klaseng sosyal, ug tingali mahulog sa pagkaka-
raan. Ang mga Papa ug Obispo nagdapit nato

pagpadulong sa unahan ug pagpakigtagbo sa
ubang katawhan. Apan maingon tingali nga
ang pagpangilabot sa anghel makakombensi
nato pag-adto sa laing katawhan.

...ang mensahe...(b. 36). Si Pedro nagpaila
ni Jesus. Ang kinabuhi ni Jesus kinabuhi sa
matuod nga propeta nga miabot aron pagpa-
dayon sa trabaho sa miaging mga propeta,
ang tiggamaba sa pulong sa Diyos. Apan diha
ni Jesus nagtanyag ang Diyos sa *maayong
balita sa kalinaw*, sa ato pa, ang Diyos nag-
pasig-uli kaniya sa katawhan sa makausa ug
alang sa tanang panahon. Sayon kaayo paghi-
numdom sa usa sa mga puntong sentral ni
Pablo: tan-awa Rom 5:1-11; 2 Cor 5:11-21
ug Ef 2:14-16.

...paghukom...(b. 42). Kining paagiha sa
pagsulti nagkain sa relihiyosong panghuna-
huna adtong panahona, nga naghimog kalai-
nan tali sa hukom sa makasaksi sa pagbalik ni
Cristo sa kataposan sa kalibotan (ang mga
buhì) ug sa nangamatay (ang mga patay). Tan-
awa ang 1 Tes 4:17.

Madawat sa tawo ang pasaylo pinaagi sa
iyang ngalan, sa ato pa, sa kaugalingong ga-
hom ug kaepiktibo. Nagmatuod ni sa Diyos-
nong awtoridad ni Jesus.

nag-abot ba sa iyang pinuy-anan nga ginganlan og si Simon Pedro. ¹⁹ Niadtong tungora, si Pedro nagpadayon pagpamalandong bahin sa pananawon. Ug ang Espiritu misulti kaniya, “May nangita kanimo! ²⁰ Tindog ug kanaog didto! Ayawg pagduhaduha pagsunod kanila, kay gipadala ko sila.”

²¹ Unya mikanaog si Pedro ug giingnan ang duha ka tawo, “Ako ba ang inyong gipangita? Nganong ania man kamo?” Ug mitubag sila, ²² “Gipadala kami ni Kapitan Cornelio, tawo nga ligdong ug mahadlok sa Diyos. Tinahod siya sa tanang mga Judio. Gisugo siya sa balaang anghel sa pagpaadto kanimo sa iyang balay aron makapaminaw sa imong isulti.” ²³ Busa, giagda sila ni Pedro pagdayon ug gihawiran sila pagpalabay sa kagabhon sulod sa iyang pinuy-anan.

Sa sunod adlaw niana mikuyog siya kanila, ug ang ubang magtotoo nga gikan sa Jope miuban usab kaniya. ²⁴ Sa sunod adlaw, miabot sila sa Cesarea diin naghulat kanila si Cornelio. Gipatawag dayon niya ang iyang kabanayan ug suod nga mga kahigalaan. ²⁵ Samtang misulod si Pedro, si Cornelio miduol kaniya, miluhod ug miyukbo sa iyang atubangan. ²⁶ Apan gipatindog siya ni Pedro ug giingnan, “Tindog, tawo ra usab ako!”

²⁷ Human makigsulti ni Cornelio, misulod si Pedro ug nakita niya ang nagkatigom nga daghang mga tawo. ²⁸ Unya miingon siya, “Sayod kamo nga gidili sa mga Judio ang pag-uban-uban kang bisag kinsa nga langyaw o ang pagsulod sa iyang balay. Apan ang Diyos nagpatin-aw kanako nga walay tawong yano o isipong hugaw. ²⁹ Busa, mianhi dayon ako sa dihang gipakuha ako. Karon, buot kong masayod nganong gipatawag man ako ninyo?”

³⁰ Ug mitubag si Cornelio kaniya, “Tulo na ka adlaw karon, sa mga alas tres sa hapon, samtang nag-ampo ako

sa akong balay, may tawong nagsini-nag masanag nga sapot nga mitungha og kalit sa akong atubangan. ³¹ Miingon siya kanako, “Cornelio, ang Diyos nagpatalinghog sa imong pag-ampo! Nahinumdom siya sa imong mga limos. ³² Pagsugog duha ka tawo sa Jope aron ipapangita si Simon nga ginganlan usab og Pedro. Bisita siya sa balay ni Simon, ang magtitinag panit nga nagpuyo daplin sa baybayon.” ³³ Gipatawag ko dayon ikaw ug sa tumang kaayo mianhi ka. Karon ania kaming tanan atubangan sa Ginoo aron pagpaminaw sa tanan mong isulti, sumala sa gisugo kanimo sa Diyos.”

Namulong si Pedro sa Balay ni Cornelio

³⁴ Unya, si Pedro miingon, “Sa pagkatinuod, nakaamgo ako nga ang Diyos walay pili. ³⁵ Inay, nagpatalinghog siya sa kanasoran nga mahadlok kaniya ug nagbuhat sa mga maayong butang. ³⁶ Kini ang mensahe nga iyang gipadala sa mga anak sa Israel, ang Maayong Balita sa kalinaw nga iyang gipadayag pinaagi ni Jesu-Kristo, ang Ginoo sa tanan. ³⁷ Sa walay duhaduha, nakadungog na kamo sa dakong hitabo sa tibuok kayutaan sa mga Judio. Nagsugod kini sa Galilea, human sa bunyag nga giwali ni Juan. ³⁸ Nasayod kamo giunsa sa Diyos pagdihog kang Jesus nga Nazareno sa gahom sa Espiritu Santo. Misuroy siya sa tanan dapit aron pagbuhat og mga maayong butang ug nagayo siya kanila nga anaa ubos sa gahom sa yawa. Kay ang Diyos nag-uban man kaniya. ³⁹ Mga saksi kami sa tanan niyang gihimo sa tibuok kayutaan sa mga Judio ug sa Jerusalem mismo.

Sa kataposan gipapatay siya pinaagi sa pagpabitay kaniya sa krus nga kahoy. ⁴⁰ Apan ang Diyos mibanhaw kaniya sa ikatulong adlaw, ug gipadayag siya, ⁴¹ dili sa tanang tawo, kondili kanamo nga mga saksi nga napili nang daan sa Diyos – kanamo nga nangaon ug nanginom uban niya human

sa iyang pagkabanhaw. ⁴² Ug gimandoan kami niya pagwali niini ngadto sa katawhan ug aron pagsaksi nga siya mao ang gipili sa Diyos aron paghukom sa mga buhi ug mga patay. ⁴³ Ang tanang mga propeta naghisingot bahin kaniya, ug nag-ingon nga ang nagtuo kaniya pasayloon sa ilang sala tungod sa iyang ngalan.”

Makadawat Usab sa Espiritu Santo ang dili mga Judio

⁴⁴ Samtang namulong pa si Pedro niini sa dihang ang Espiritu Santo mikunsad sa tanang naminaw sa Pulong. ⁴⁵ Ang mga magtotoong Judio ug ang mga kauban ni Pedro natingala pagayo ug nakaingon gayod sila: “Oy! Ang Diyos naghatag ug nagpakunsad usab sa Espiritu Santo ngadto sa mga langyaw!” ⁴⁶ Kay sa pagkatinuod, nadungog nila nga nagsulti sila sa nagkalainlaing pinulongan ug naghimaya sila sa Diyos.

⁴⁷ Unya, si Pedro mipahayag, “Makadumili ba kita pagbunyag sa tubig sa mga tawong nakadawat na sa Espiritu Santo?” ⁴⁸ Busa, gibunyagan sila sa ngalan ni Jesu-Kristo. Ug human niini, gihangyo nila siya sa pagpabilin uban kanila, sulod sa pipila ka adlaw.

Nangatarongan si Pedro

11 • ¹ Nabalitaan sa ubang mga tinun-an ug sa mga kaigsoonan sa Juda nga bisan ang mga langyaw nakadawat sa Pulong sa Diyos. ² Busa, sa pag-adto ni Pedro sa Jerusalem ang mga magtotong Judio nakiglalis kaniya sa pag-ingon, ³ “Miadto ka sa balay sa mga pisot ug nakigsalo ka sa ilang pagkaon!”

⁴ Gisuginlan sila ni Pedro sa nahitabo. ⁵ “Sa Jope, samtang ako nag-

ampo nakita ko ang usa ka pananawon nga daw dakong panid nga gikan sa langit nga mitugdon duol kanako. ⁶ Samtang nagsud-ong ako niini, nakita ko ang mga mananap nga may upat ka tiil, mga ihalas nga mananap nga nagkamang ug usab ang mga langgam sa kalangitan. ⁷ Unya, nadungog ko ang usa ka tingog nga nag-ingon, ‘Tindog Pedro! Pag-ihaw niini ug kaon!’ ⁸ Akong gitubag kini: ‘Dili ako makabuhat niana, Ginoo! Kay sukad sa sinugdan wala gayod ako makakaon og bisan unsang hugaw ug yano nga pagkaon.’ ⁹ Sa ikaduhang higayon nadungog ko ang tingog nga nagkanayon: “Ang gilimpyo sa Diyos, dili nimo taw-gog hugaw!” ¹⁰ Nahitabo kini sa makatulo ka higayon, unya ang tanan mikayab sa kalangitan. ¹¹ Niadtong tungora, may tulo ka mga tawo nga gipadala kanako gikan sa Cesarea ug miabot sila sa balay nga akong gipuy-an. ¹² Gimandoan ako sa Espiritu sa pag-uban kanila sa walay pagduhaduha. Dihay unom ka mga igsoon nga mikuyog kanako ug nanulod kami sa balay sa nagpakuha kanako. ¹³ Gisuginlan kami niya sa iyang nakita. May anghel usab nga nagtindog ug miingon, ‘Pagsugo og tawo sa Jope ug ipakuha si Simon nga ginganlan usab og Pedro. ¹⁴ Magdala siyag mensahe ug pinaagi niini maluwag ikaw ug ang imong kabanayan.”

¹⁵ “Nakasugod na ako pagwali kanila sa dihang, sa kalit lamang, mikunsad ang Espiritu Santo kanila nga ingon sa espiritu nga mikunsad kanato sa sinugdan. ¹⁶ Nahinumdoman ko ang giingon sa Ginoo, ‘Si Juan nagbunyag sa tubig, apan gibunyagan kamo sa Espiritu Santo.’ ¹⁷ Busa, kon

• **11.1** Ang reaksyon sa kristyanos sa Jerusalem nagpakita unsang matanga sa rebulosyon ang bunyag ni Cornelio.

Ang mga magtotoo sa Jerusalem walay malisya; gidawat nila ang mga pahayag ni Pedro. Hinuon, ang mga pangulo sa simbahan nagkinahanglag kaisog aron pagpalabi sa paglam-

dag sa Espiritu Santo sa kaugalingong mga katahap nga konserbatibo. Kasagaran, ang mga militanting kristyano nagbasol sa hingpit sa garbo sa ilang mga kauban, ang mga salabotan nga sinirhan ining grupoha sa pagsalikway nila sa usa ka tawo o sa lain, ug sa mga katahap nga lisod wagtangon.

ang Diyos naghatag kanila sa samang gasa nga iyang gihatag kanato sa dihang mitoo na kita sa Ginoong Jesu-Kristo, kinsa man ako nga modumili sa Diyos?”

¹⁸ Sa pagkadungog nila niini nalinau ang ilang hunahuna ug midayeg sila sa Diyos sa pag-ingon, “Mitanyag ang Diyos sa mga paganong nasod sa matang sa pagbasol nga maghatag og kinabuhi.”

Ang Simbahan sa Antioquia

• ¹⁹ Ang nagkatibulaag tungod sa pagpanglutos nga nahitabo sa dihang gipatay si Esteban, misanay kini hangtod na sa Fenecia, Cipre ug Antioquia, aron pagsangyaw sa mensahe, apan ngadto sa mga Judio lamang. ²⁰ Sa laing bahin, may pipila ka lumad nga taga-Cipre ug taga-Cirene nga, sa pag-abot sa Antioquia, nagwali sa Maayong Balita sa Ginoong Jesus ngadto sa mga dili Judio. ²¹ Ang Ginoo nag-uban kanila. Tungod niini daghan ang mitoo ug nakabig sa Ginoo.

²² Miabot ang maong balita sa Simbahan sa Jerusalem. Busa, gipadala si Bernabe sa Antioquia. ²³ Sa pag-abot didto nakita niya ang dayag nga timaan sa kahimuot sa Diyos. Nalipay siya ug giaghat silang tanan pagpabiling matinud-anon sa Ginoo. ²⁴ Siya

mismo maayong tawo ug puno sa Espiritu Santo ug sa pagtoo. Busa, dakong panon sa katawhan ang nakaila sa Ginoo.

²⁵ Unya miadto si Bernabe sa Tarso aron pagpangita kang Saul. ²⁶ Sa diha nga nakit-an na niya kini, iyang gidala siya ngadto sa Antioquia. Sa tibuok tuig nakigtigom sila uban sa simbahan ug nanudlo sa daghang katawhan. Didto sa Antioquia unang gitawag ang mga tinun-an nga mga Kristyanos.

• ²⁷ Niadtong panahona may pipila ka mga propeta sa Jerusalem nga nangadto sa Antioquia. ²⁸ Usa kanila nga ginganlan og Agabo mitindog, ug nilamdagan sa Espiritu Santo mitagna nga ang tibuok kalibotan makatagamtam sa dakong gutom. Nahitabo kini sa panahon ni Emperador Claudio. ²⁹ Busa, ang matag tinun-an nakahukom paggahin og hinabang sumala sa iyang mahimo, ug gipadala nila kini ngadto sa mga kaigsoonan sa Judea. ³⁰ Gidala ni Bernabe ug ni Saulo ang maong hinabang alang sa mga kadagkoan sa simbahan.

Ang Pagpatay kang Santiago ug ang Pag-ikyas ni Pedro

12 ¹ Niadtong panahona si Haring Herodes nakahukom paglutos sa pipila ka mga sakop sa simbahan.

• ¹⁹. Ang Antioquia, nga may 500 kilometros sa amihanan sa Jerusalem, ulohang syudad sa Romanong probinsya sa Siria, paganong nasod nga Griyegog sinultihan. May importanti ni nga Judiong katilingban. Wala ta masayod kinsay nagdala sa kristohanong pagtoo sa mga pagano, o giunsa ni paghimo. Sa unang higayon may simbahan diin ang mga Judiong nagtoo ni Cristo ug ang mga nakabig gikan sa pagkapagano nagkasagulsagol: diha ini ang kaugmaon sa simbahan.

Ang komunidad sa Jerusalem naglihok ingon nga may awtoridad sa mga bag-ong simbahan; ang kaso sa Antioquia makatandog sa tanan, kay, alang sa mga Judio sa Palestina, ang pagdawat sa mga pagano butang nga bag-o kaayo. Wala ba magdili ang balaod ni Moises pagpuyo uban sa mga “pisot”?

• ²⁷. Gihisgotan dinhi ang mga propeta. Usa sa mga gasa nga gihatag sa Espiritu Santo

sa mga nakabig mao ang grasya sa “propesya”, usa sa labing mahimungdanon. Sa daghang okasyon ang propeta makadawat gikan sa Diyos og panan-awon sa panghitabo sa kaugmaon diha sa katilingban, o sa usa ka butang bahin sa usa sa iyang mga sakop. Mowali pod sila “diha sa Espiritu”. Ang tanan makamatngon sa kamot sa Diyos sa pagtoo ug sa kaalam nga diha nila sa ilang pagsulti, sa ilang pagkakaplag og pulong nga may kalabotan karon sa gisulti sa Biblia.

Ang unang pagpakita sa inigoong pagtambang sa mga kristyano sa nagkalainlaing nasod gihatagag importansya. Niining parapoha gihisgotan ang mga *magulang* o “presbitero” (pareho ra ni). Ang mga pangulo sa kristyanong katilingban gitawag nga nagsunod sa kostumbre sa mga Judio.

• **12.1** Ang ikaduhang panglutos miabot sa tibuok kristyanong katilingban sa Israel (tanza 8:1). Si *Jaime* (ang mayor) usa sa mga ha-

²Iyang gipapatay sa espada si Santiago nga igsoon ni Juan. ³Sa pagkakitang niya nga nahimuot niini ang mga Judio, gipadakop usab niya si Pedro.

Nahitabo kini sa kapistahan sa Pan nga Walay Patubo. ⁴Gipadakop si Pedro ni Herodes ug gipabilanggo, binantayan sa upat ka hut-ong sa mga guwardiya. Ang matag hut-ong niini may upat ka mga sundalo. Buot ni Herodes nga dad-on didto sa hukmanan si Pedro, atubangan sa katawhan inig kaliwas na sa Pasko sa Pagsaylo. ⁵Apan samtang si Pedro gibilanggo ang tibuok simbahan matinud-anong nag-ampo alang kaniya.

⁶Sa gabii, sa dihang ipaatubang na ni Herodes si Pedro aron hukman kini, nakatulog si Pedro nga gitaliwad-an sa duha ka mga sundalo. Gigapos siya sa duha ka kadena samtang may laing pang mga guwardiya nga nagbantay sa ganghaan sa bilanggoan.

⁷Sa kalit, may anghel sa Ginoo nga mibarog ug ang kahayag midan-ag sa lawak sa bilanggoan. Unya, ang anghel mipikipik sa kilid ni Pedro. Gipukaw niya siya sa pag-ingon, “Bangon dayon!” Dihadiha ang mga kadenang naggapos sa iyang kamot nangahubad kini ug nangahulog. Ang anghel niingon, “Pagbakos ug pagsul-ob sa imong sandalyas.” Mituman si Pedro niini, ⁸ug ang anghel midungan pag-ingon, “Karon, pagkupo ug sunod kanako!”

⁹Si Pedro misunod kaniya ngadto sa gawas. Apan wala siya nakamatnong nga tinuod diay ang panghitabo uban sa anghel. Nagtoo siya nga usa ka panan-awon lamang kini. ¹⁰Gilabyan nila ang unang guwardiya, ug dayon ang ikaduha ug nakaabot sila sa puthawng ganghaan, ang agianan

paggawas na sa siyudad. Naabli ang maong ganghaan sa iya-iyang paagi. Unya nanggula sila ug misubay sa usa ka higpit nga agianan; ug dayon, gibiyayan siya sa anghel.

¹¹Unya nakaamgo si Pedro sa tinuod nga nahitabo, ug miingon siya, “Karon nahibalo na ako nga ang Ginoo nagpadala sa iyang anghel. Giluwas niya ako gikan sa kamot ni Herodes ug sa tanang gilaraw sa mga Judio alang kanako.”

¹²Nakasabot pag-ayo si Pedro sa iyang kahimtang ug miadto siya sa balay ni Maria, ang inahan ni Juan nga ginganlan usab og Marcos. Daghan ang nagkatigom didto nga nag-ampo. ¹³Sa dihang mituktok na siya sa pultahan sa gawas, ang sulugoon nga si Roda, mitubag kaniya. ¹⁴Sa pagkabatian niya sa tingog ni Pedro nalipay pag-ayo siya. Ug inay nga ablihan niya ang pultahan, midagan siya sa sulod aron pagpahibalo sa tanan nga si Pedro anaa sa pultahan. ¹⁵Unya miingon sila, “Nabuang ka man tingali!” Apan namugos siya pagdani kanila, busa miingon sila, “Ang iyang anghel kana!”

¹⁶Niadtong tungora, si Pedro nagpadayon pagtuktok. Wala madugay giablihan nila ang pultahan ug natingala sila sa ilang nakita. ¹⁷Busa gisinyasan niya sila sa iyang kamot sa paghilom ug gisaysay niya kanila giunsa siya sa Ginoo pagpaggawas kaniya sa bilanggoan. Unya, miingon siya, “Sultihi niini si Santiago ug ang mga kaigsoonan.” Unya mibiya siya kanila ug miadto sa laing dapit.

¹⁸Sayo sa buntag sa sunod nga adlaw, ang mga sundalo nagkagubot pag-ayo sa nahitabo kang Pedro. ¹⁹Gipapangita siya ni Herodes. Ug tungod kay wala man siya nila makit-i,

ligi sa simbahan uban ni Pedro ug Juan (Gal 2:9).

Ang ikaduhang pagbuhi ni Pedro (tan-awa ang una sa 5:19) nagpakita sa gamhanang pag-ampo sa simbahan alang sa iyang pangulo ug sa kabubut-on ni Cristo pag-amping sa

simbahan nga dili matandog sa gahom sa daotan (tan-awa Mt 16:18).

...si Jaime... (b. 17). Si Jaime ang “igsoon sa Ginoo”; gidawat siya isip responsabli sa simbahan sa Jerusalem.

gipaimbestigahan pag-ayo ang mga guwardya ug gipapatay sila. Human niining hitaboa mibiya si Pedro sa Judea padulong ngadto sa Cesarea ug mipuyo siya didto.

Ang Kamatayon ni Herodes

²⁰ Niadtong panahona si Herodes nasuko pag-ayo sa katawhan sa Tiro ug Sidon. Tungod niini nagkauyon silang tanan nga makigkita kang Herodes. Human nila madani si Blasto, ang mamahandi sa hari, nangayo silag kalinaw, kay ang ilang nasod nagdawat man og pagkaon nga gikan sa teritoryo ni Herodes. ²¹ Unya sa adlaw nga gitakda, si Herodes nga nagsul-ob sa iyang harianong kapa, milingkod sa iyang trono ug namulong kanila. ²² Ang pundok sa katawhan naninggit sa pag-ingon, “Diyos ang nagsulti, ug dili ang tawo!”

²³ Ug sa dihadiha, gikastigo si Herodes sa anghel sa Ginoo kay wala man niya himayaa ang Diyos. Giulod siya ug namatay.

²⁴ Samtang ang pulong sa Diyos mitubo ug mikaylap, ²⁵ si Bernabe ug si Saulo mituman sa ilang tahas. Mibalik sila gikan sa Jerusalem ug ilang

gipakuyog si Juan, ang ginganlan usab og Marcos.

Gipadala si Bernabe ug si Pablo

13 ¹ Ang Simbahan nga natukod sa Antioquia may mga propeta ug mga magtutudlo, si Bernabe, si Simeon (ang gianggaang og Negro), si Lucio (nga taga Cyrene), si Manaen (nga nagdako uban kang Herodes), ug si Saulo. ² Usa unana ka higayon, samtang nag-ambahan sila sa Ginoo ug nagpuasa, giingnan sila sa Espiritu Santo, “Laina si Bernabe ug Saulo ug pabuhata sila sa tahas nga gihan-ay ko alang kanila.” ³ Busa, human sa pagpuasa ug pag-ampo, gitapin-on kanila ang iyang mga kamot ug gipalakaw sila.

Ang Unang Misyon ni Pablo

⁴ Ang gipadala sa Espiritu Santo nangadto sa Seleucia, unya milawig sila padulong ngadto sa Cipre. ⁵ Sa Salamis, gisangyaw nila ang pulong sa Diyos sa mga sinagoga sa mga Judio. Miuban kanila si Juan isip katabang.

⁶ Mipanaw sila sa tibuok isla ug nabot sa Papos. Ug didto ilang gikahi-

• **13.1** Mao ni ang sinugdan sa mga misyon ni Pablo; sa pagkakaran gipadala siya isip katabang ni Bernabe.

Lisod kaayong mahibaw-an giunsa pagkaorganisa ang simbahan sa sinugdan. Wala siya sa samang matang sa herakiya nga may tulo ka han-ay sama sa atoa karon: mga obispo, mga presbitero (o mga pari) ug mga dyakono: nagsugod lang ni sa kataposan sa unang siglo. Sa kadaghanan, ang mga katilingban mipili sa mga *presbitero*, o mga magulang, gikan sa labing sinaligan nga lalaki, ug kay gitudlo man sila ug gidawat sa silingang katilingban, gigamhan sila pagbunyang, pagsaulog sa Eyukaristiya ug paghilog sa mga masakiton. Kining institusyona sa mga presbitero (tan-awa 14:23 ug 11:30) kopya sa porma sa administrasyon sa mga magulang sa mga katilingbang Judio.

Hinuon, diin may mga propeta nga giisip nga propeta (ang kaso sa Antioquia), nakaangkon silag mas dakong awtoridad, susama sa awtoridad sa mga apostoles (1 Cor 12:28 ug Ef 2:20).

Si Pablo ug si Bernabe wala pa ilhang mga apostoles kondili, mga propeta. Ug ang mga magtutudlo... may abilidad sila pagtudlog dok-

trina ug moralidad binasi sa kasulatan, alang sa serbisyo sa katilingban.

Si Lucas naghatag og mga detalye sa sinugdan ining misyona.

Migawas ni sa paglamdag sa Espiritu Santo, apan nagtubag sa mainitong kinabuhi sa katilingban sa Antioquia. Matngoni pod nga ang katilingban miuyon nga duha sa lima ka pangulo mobiya, ug nga si Saulo ug Bernabe andam sa pag-atubang sa kakuyaw ining buluhaton.

Ang *pagtapiyon sa mga kamot* nangayo sa grasya sa Diyos alang sa duha ka misyonaryo.

• 4. Kining unang misyon nagsugod sa tradisyonal kaayong paagi. Ang mga Judio makabyahe sa tibuok imperyo Romano: sa bisag asang importanting syudad makakita sila og ubang Judio nga nangomersyo nga kanunayng napundok sa katilingban sa mga “sinagoga”. Gikan sa Antioquia, si Bernabe ug si Saulo mi-byahe agi sa dagat padulong sa Isla sa Chipre, ang pinuy-anang lungsod ni Bernabe.

Ang abilidad ni Saulo pagpanagna nakita sa iyang pagpakigkita ni Sergio Pablo nga sa pagkakabig malipayong mitugot ni Saulo pag-

magbo si Bar-Jesus, ang nagpatuo nga propeta. ⁷ Nagpuyo siya uban kang Gobernador Sergio Paulo, usa ka ta-wong utokan. Iyang gipatawag si Bernabe ug si Saulo, ug buot niyang paminawon ang pulong sa Diyos. ⁸ Apan gibabagan sila ni Elimas, ang salamangkiro nga naningkamot nga makabig ang gobernador gikan sa iyang pagtoo.

⁹ Unya, si Saulo nga naila usab nga Pablo, nga tugob sa Espiritu Santo, mitutok kaniya pag-ayo ¹⁰ ug mi-ingon, “Anak ka sa yawa! Puno ka sa tanang limbong ug kaaway ka sa tanang matarong! Dili ka ba mohunong pagdaot sa tul-id nga dalan sa Ginoo? ¹¹ Silotan ka karon sa kamot sa Ginoo ug mabuta ka, ug dili ka na makakita sa kahayag sa adlaw.” Dihadiha mi-bati si Elimas sa pagngingit sa iyang panan-aw ug dayon nangapakap siyag makaagah niya.

¹² Ang gobernador nakakita sa ma-ong panghitabo. Busa, mitoo siya ug nadani sa pagtulun-an sa Ginoo.

Miabot si Pablo sa Pisidia

¹³ Gikan sa Papos milawig si Pablo ug ang mga kauban niini ug miabot sila sa Perga sa Pampilya. Didto mibi-ya kanila si Juan ug mibalik ngadto sa Jerusalem. ¹⁴ Gikan sa Perga miabot sila sa Antioquia sa Pisidia. Ug sa Ad-law sa Pahulay misulod sila sa sinago-ga ug nanglingkod didto. ¹⁵ Human mabasa ang basahon sa Balaod ug mga Propeta, ang mga pangulo sa si-nagoga miingon, “Mga igsoon, kon aduna kamoy mga pahimangno nga makapadasig sa katilingban, palihog, isulti kini karon.”

¹⁶ Busa, mitindog si Pablo, mipahi-lom kanila ug miingon, “Mga igsoon kong Israelita ug kamong tanan nga mahadlokon sa Diyos, patalinghogi

gamit sa kaugalingong apilyido. Gikan adto gamiton na niya ang ngalan nga Pablo sa ti-nguha nga mahimo siyang labi pang sama sa mga Romano ug Griyego alang kang kinsa gisangyaw niya si Cristo.

...si Pablo...(b. 13). Diha nga ang misyon nakasugod na, tataw kaayo nga si Pablo nahimo nga ilang pangulo. Wala sila magpuyo sa Ciprus. Gibilin nila didto ang mga grupo sa mga magtotoo nga gidalidali pagtudlo.

Sa pag-abot nila sa kontinenti sa dili kaayo maabiabihong dapit sa Perga, gibiyahan sila ni Juan Marcos. Ang mga mapangahasong laraw ni Pablo tingalig nakahadlok niya. Milatas sila sa modernong bukid sa Turkey ug miabot sa kasingkasing sa probinsya sa Pisidia-Antioquia (dili ni parehas adtong laing Antioquia).

Si Lucas naghatag sa tanang detalye sa mga hitabo sa Antioquia sa Pisidia, kay tipiko man ni sa mga kahimtang nga atubangan ni Pablo sa lainlaing bahin sa imperyo Romano.

Sa adlaw sa pahulay si Pablo nagsulti sa nag-katapok sa “sinagoga” (ang balay sa pag-ampo sa mga Judio). Ang pagsimba giubanan og mga salmo ug pagbasa sa Biblia (sa karaang Kasabotan). Unya, usa sa daghang pangulo mokomentaryo. Kay si Pablo bisita man, agig respito, hangyoon siya pagsulti.

Ang diskurso ni Pablo diin giasoy niya ang kasaysayan sa Israel tingalig makalaay nato, sama sa kang Pedro (kapitulo 2) ug sa kang Esteban (kapitulo 7). Mao ni ang Judiong pa-agi pagwali ug paghimog argumento. Iasoy ang kasaysayan sa ilang katawhan, nga nag-hatag og gibug-aton sa kutay sa panghitabo

nga makahatag nilag ilhanan sa pagsabot sa kinatibuk-an.

Sa samang paagi si Pablo ug ang mga apos-toles mipadayag sa matuod nga kahulogan sa balaang kasulatan: gipakita nila nga ang mga saad sa Diyos kang Israel natuman sa pag-kabanhaw ni Cristo.

Kinahanglan nga tan-awon nato kanunay nga dili maputol ang yugto tali sa gibuhat sa Diyos sa miaging panahon ug sa nahitabo karon, ug iasoy ang mga hitabo sa kinabuhi uban sa mga hitabo sa Ebanghelyo. Ang kris-tohanong kinabuhi dili mga ritwal, apan labaw sa tanan orientasyon sa kinabuhi ug mga aks-yon sa ingon nga ang balaang kasaysayan magpadayon pinaagi nato.

Ang reaksyon sa naminaw lainlain, kay dili man Judio ang tanan; diha tong gitawag og “nahadlok sa Ginoo” o ang “nakabig” nga ato nang natagboan sa Etiop (8:30) ug ni Cor-nelio. Giila sila sa mga Judio nga ikaduhang klase sa mga magtotoo. Gikan sa unang mga pulong, si Pablo nangumusta nila sama sa pag-pangumusta sa mga Judio. Unya, sa iyang wali dili niya tagaag dakong importansya ang pagtuman sa Balaod, nga ang mga Judio lang ang makatuman ug nakabati nila nga labaw sila sa uban. Sa laing bahin si Pablo nag-ingon nga ang balaod ato nang nasayloan (b. 38). Gihatagan niyag gibug-aton ang mga saad sa Diyos alang sa tanang katawhan. Ang “nahad-lok sa Diyos” malipay sa Ebanghelyo nga mag-himo nilang anak sa Diyos, sama sa mga Judio.

Silang tanan nagdapit ni Pablo pagsulti ba-hin sa samang tema sa sunod Sabado. Adtong

ninyo ako. ¹⁷ Ang Diyos sa katawhan sa Israel mipili sa atong katigulangan. Ug human sila pasanaya sa Ehipto, gipagawas sila pinaagi sa gamhanang ug katingalahang mga buhat. ¹⁸ Sulod sa 40 ka mga katuigan gibuhi sila sa kamingawan. ¹⁹ Ug human gub-a ang pito ka mga nasod sa kayutaan sa Canaan, gihatag niya ang ilang kayutaan isip ilang kabilin. ²⁰ Kining tanan nahitabo sulod sa 450 ka mga katuigan. ²¹ Unya, gihatagan silag mga Maghuhukom hangtod ni Samuel nga propeta. Dayon, nangayo silag usa ka hari. Unya gihatag kanila si Saulo, nga anak ni Cis, sa tribu ni Benjamin, aron maghari sulod sa 40 ka tuig. ²² Sa gipalagpot na kini siya sa Diyos, gituboy si David isip ilang bag-ong hari. Mao kini ang gisulti sa sa Diyos bahin kaniya: 'Nakita ko nga si David, nga anak ni Jese, ang makapahimuot kanako ug motuman sa tanan kong imando kaniya.

²³ Si Jesus nga kaliwat ni David ang gituboy karon sa Diyos aron mahimong manunubos sa Israel. ²⁴ Sa wala pa siya magpakita, si Juan nagwali sa bunyag sa pagbasol alang sa tanang katawhan sa Israel. ²⁵ Sa hapit na mahuman ang misyon ni Juan, miingon siya, 'Kinsa ba ang inyong gihunahuna? Dili ako mao ang inyong gipaabot. May mosunod kanako kansang sandalyas dili gani ako angayan nga mohubo niini.'

²⁶ "Mga kaigsoonan ko! Mga anak ug kaliwat ni Abraham ug kamong

mga mahadlokon Diyos! Gipadala kami aron pagpahibalo kaninyo sa men-sahe sa kaluwasan. ²⁷ Tinuod gayod nga ang mga lumulupyo sa Jerusalem ug ang mga pangulo wala moila niining maong Jesus. Bisan pa kon nabasa nila ang pasidaan sa mga propeta sa matag Adlaw sa Pahulay, wala sila makasabot niini. Apan gituman kini diha sa ilang paghukom sa kamatayon ni Jesus. ²⁸ Bisag wala silay nakita nga sumbong nga angayan sa iyang kamatayon, gihangyo nila si Pilato pagpapatay kaniya. ²⁹ Human nila tumana ang nasulat bahin kaniya, gilansang siya sa krus ug gilubong.

³⁰ Apan gibanhaw siya sa Diyos. ³¹ Sulod sa pipila ka adlaw human niini, mipakita siya niadtong mga miuban kaniya gikan sa Galilea hangtod sa Jerusalem. Mga saksi sila atubangan sa katawhan. ³² Kami mismo nagwali kaninyo niining Maayong Balita; ang tanang gisaad sa Diyos sa atong katigulangan, ³³ iyang gituman alang kanato, pinaagi sa pagbanhaw kang Jesus, sumala sa nahisulat sa ikaduhang Salmo nga nag-ingon: 'Ikaw ang akong Anak!. Karong adlaw gikunsad ko ikaw!' ³⁴ Sa pagbanhaw kaniya aron dili makatagamtam sa pagkadugta sa kamatayon, nagtuman ang Diyos sa iyang gisaad, 'Hatagan ko ikaw sa mga balaang nga panalangin. Dili kadudahan nga gitagana ko sila alang kang David.

³⁵ Dugang pa nini, gikaingon usab sa lain na usab nga Salmo: 'Dili ka

panahona si Pablo naghimog importanting desisyon: inay limitahan niya ang kaugalingon alang sa mga Judio sulod sa semana mas mobuot siya pag-adto sa mga "nahadlok sa Diyos", katawhan nga iyang nakabig, kay dili man siya rasista. Kining mga tawhana, sa ilang bahin, nagdala sa uban ngadto sa tigom sa sunod Sabado – mga pagano nga wala pa malambigit sa mga Judio, apan karon nakig-uban-uban na nila. Unya, may krisis nga nahitabo. Ang asembleya nabahin sa duha. Ang mga Judio nga sirado kaayog panghunahuna ug garboso nahadlok, kon makita nila nga gialirongan sila sa mga "hugawng" pagano; supak sila ni Pablo ug gani misulang pagpapahawa niya sa

bisan unsang paagi nga ilang mahimo. Ang mga dato ug relihiyosong babaye mipatali-wala. Gikan adto namugna ang kristyanong katingban nga lahi sa ila sa mga Judio.

Kinsay wala makamatngon nga sa simbahan karon may "nakabig", pananglitlan, mga tawong maayog kabut-on nga nagpaabot sa pagwali sa Ebanghelyo nga tinud-anayng abli alang sa tanan ug dili makakitag lugar sa atong mga asembleya?

Ang *gipili...* (b. 48). Ang maong panulithon wala magkondenar sa wala motoo. Nagtudlo lang nga walay nahimong magtotoo gawas nga pinaagi sa grasya sa Diyos, nga sa tinud-anay mohatod sa kinabuhing dayon (Jn 17:3).

motugot nga ang imong Balaan makatagamtam sa pagkadugta.’³⁶ Nan, kay si David nadugta man human siya namatay, gilubong siya sa kiliran sa iyang katigulangan human sa pag-alagad sa katuyoan sa Diyos sa iyang panahon.³⁷ Apan si Jesus nga gibanhaw sa Diyos, wala madugta.³⁸⁻³⁹ Pinaagi kaniya, mga igsoon kong Israelita, nakadawat kamo sa kapasayloan sa inyong mga sala, ug sa ingon niana ang maayong balita alang ninyo. Kinahanglang motoo kamo nga ang tanang motuo kaniya maluwas gayod sa ilang mga sala – usa ka saad kini nga dili mahimo sa balaod ni Moises.⁴⁰ Karon, pagbantay! Kay basin mahitabo usab ninyo ang giingon sa mga propeta.⁴¹ Pagbantay kamo, mga matahapon! Katingad-i ninyo, ug ayaw na kamo pagpakita! May buhaton ko sa inyong panahon nga dili ninyo katoohan, bisan pa kon masayod kamo niini.”

⁴² Sa pagbiya na ni Pablo ug Bernabe, gidapit sila sa katawhan nga isugilon kini pag-usab sa panagtigom sa sunod nga Adlaw sa Pahulay.⁴³ Unya, sa pagpamauli na sa katawhan, misunod kanila ang daghang mga Judio ug ang mga matuod nga mahadlok sa Diyos. Giawhag nila sila pagpabiling matinud-anon, ubos sa grasya sa Diyos.

⁴⁴ Sa pagkasunod Adlawng Igpapahulay, hapit tibuok katawhana sa siyudad ang miduong kanila aron pagpamati sa Pulong sa Diyos. Taastaas ang iyang wali mahitungod sa Ginoo.⁴⁵ Ang maong dakong panon sa katawhan nga magtotoo nakapasina gayod sa mga Judio. Unya ilang gisupak ang bisan unsa nga gisulti ni Pablo pinaagig mga insulto.⁴⁶ Ug si Pablo ug si Bernabe namulong sa dakong kai-

rog, “Kinahanglan nga ang pulong sa Diyos unang iwali diha kaninyo. Apan kay inyo mang gisalikway ang kama-tooran niini karon ug kay nakahukom man kamo nga dili angayan sa kinabuhing dayon, among iwali kini ngadto sa mga dili Judio.⁴⁷ Kay sumala pa sa Ginoo, ‘Gihimo ko kamo aron mamahimong usa ka kahayag alang sa mga dili Judiong kanasoran, aron kamo ang modala sa kaluwasan sa ngadto sa kinatumyan sa kalibotan.

⁴⁸ Ang mga dili Judio nangalipay sa pagkadungog nila niini. Ug nagdayeg sila tungod sa maong mensahe. Ang gipili nang daan alang sa kinabuhing dayon, mitoo niini.⁴⁹ Sa ingon, ang Pulong mikaylap sa tibuok kayutaan.

⁵⁰ Inay, pipila sa mga Judio misulsol sa mga mahadlok sa Diyos nga mga babayeng adunahan ug mga inilang kalalakin-an sa siyudad. Sila usab ang milaraw sa mabangis nga paglutos kang Pablo ug Bernabe. Sa kataposan, gipalayas silang duhang gikan sa maong dapit sa mga Judio.⁵¹ Gitaktak sa mga apostoles ang abog sa ilang mga tiil agig pagbatok sa maong sa kinaiya sa mga katawhan didto. Unya nangadto sila sa Iconio.⁵² Ang mga tinun-an natugob sa kalipay ug sa Espiritu Santo sa ilang pag-abot didto.

Nawali ang Maayong Balita didto sa Iconio

14*¹ Sa Iconio si Pablo ug Bernabe nanulod sa sinagoga sa mga Judio ug nagwali didto. Tungod sa ilang pagwali, daghang mga Judio ug mga Griyego ang nanoo kanila.² Apan ang mga Judio nga wala motoo mihulhog sa mga pagano, ug ilang gihiloan ang mga hunahuna niini aron masilag sila sa mga kaigsoonan.³ Bisan pa ni-

• **14.1** Ang nahitabo sa Antioquia sa Pisidia nahitabo sab dinhi karon: si Pablo ug Bernabe nagsulti sa walay kukahadlok. Usa ni sa mga ti-mailhan sa tinud-anayng apostol nga gilamdagan sa Espiritu Santo. Kining pagsalig sa ka-

ugalingon dako kaayog implowensya sa pagkabig sa mga naminaw, apan dili ni natural nga gasang tawhanon. Si Pablo moingon nga ang Ginoo naghatag ini sa mga magwawali nga misalig sa Diyos labi na sa panahon nga

ini si Pablo ug Bernabe nagdugay didto. Maisogon silang nagwali tungod sa Ginoo. Gipamatuod nila ang mensahe sa grasya sa Diyos pinaagi sa mga milagro ug mga katingalahang timailhan nga ilang nabuhat.

⁴ Ang tibuok lungsod nakutaw usab sa mga Pagtulon-an nga ilang nadungog. Nabahinbahin ang katawhan tungod niini. Ang uban midapig sa mga Judio ug ang laing uban ngadto sa mga apostoles. ⁵ Nagpasiugda ang mga pagano ug mga Judio, uban sa ilang mga pangulo, ug mga kalihokan aron lamang pagdaot ug pagbato sa mga apostoles. ⁶ Apan nakahibawo niini si Pablo ug Bernabe. Busa nanglayas sila ug nangadto sa kalungsoran sa Licaonia, Listra ug Derbe ug sa kasikbit nga mga kayutaan niini. ⁷ Didto mipadayon sila pagsangyaw sa Maayong Balita.

Sa Listra ug Derbe

⁸ Didto sa Listra may usa ka bakol nga dili makabarog ni makalakaw sukad pa sa iyang pagkahimugso. ⁹ Usaniana ka adlaw, samtang ang bakol naminaw sa wali, mitutokan kaniya si Pablo ug nakita niya nga kining tawhana may pagtoo nga makaluwas kaniya. ¹⁰ Busa, sa dakong tingog miingon si Pablo, “Sa ngalan sa Ginoong Jesu-Kristo, ingnan ko ikaw, tindog!” Ug ang bakol mitindog ug misugod paglakawlakaw.

¹¹ Sa pagkakita sa mga tawo sa gi-buhat ni Pablo, nakasinggit gayod sila sa ilang Licaonianhong pinulongan,

“Ang mga dios nanganhi pinaagig dagway sa tawo!” ¹² Gianggaan nila si Bernabe ug Seus; ug si Pablo, Hermes, kay siya man ang labing mahinungdanong tigpamaba. ¹³ Bisan ang mga pari sa templo ni Seus nga nagbarog gawas sa lungsod, nagdalag mga baka ug lukong sa mga bulak sa ganghaan aron ilang ikahalad ihalad isip nga sakripisyo.

¹⁴ Sa pagkadungog niini ni Bernabe ug ni Pablo, gigisigisi nila ang ilang mga sinina isip pagpadayag sa ilang dakong kalagot ug midalidali silag atubang sa katawhan nga nagsinggit niini: ¹⁵ “Mga higala, nganong gihimo man ninyo kini? Mga yanong tawo lamang kami nga sama ninyo! Ug karon ingnon namo kamo nga biyai kining mga butanga nga walay kapuslanan. Balik kamo sa Diyos nga naghimo sa langit, sa yuta, sa dagat ug sa tanan nga anaa niini. ¹⁶ Sa milabayng mga kaliwatan mitugot ang Diyos sa tanan kanasoran nga magbuhat sila sumala gayod sa ilang kaugalingon kagustohan. ¹⁷ Apan wala siya mohunong mohunong pagpadayag sa iyang kaugalingon ngadto kanila. Wala siya mohunong pagbuhat og mga maayong butang alang kanila. Mipaulan siya sa langit ug migasa siya kaniyong og mabungahong panahon aron masangkap kamo sa pagkaon ug aron ang inyong kasingkasing matugob sa kalipay.”

¹⁸ Apan ang maong mga pulong wala makapugong sa mga tawo paghalad og mga sakripisyo.

mibati sila sa dakong kahuyang ug sa kakulang pangandam. (Tan-awa 1 Tes 2:2 ug 2 Cor 12:10).

Ang naminaw ni Pablo mga relihiyoso nga nagsunod sa kaugalingong kostumbre ug pamaagi pagpasidungog sa ilang mga diodsios. May mga pari sila, mga rito ug mga sakripisyo. Apan si Pablo nagdapit nila aron pagsinatì sa lahing butang nga mao ang pagtoo nga gasa sa Diyos.

• 8. Ang masakiton mitoo sa wali ni Pablo: mitoo siya nga ang nabanhawng Jesus tinud-anayng buhi ug nga makaayo siya. Sa pulong ni

Pablo mibarog siya. Ang iyang pagkaayo nagpakita sa nahitabo diha sa sulod: mibarog siya andam sa pagbuhat sa gipangayo kaniya sa Ebanghelyo; andam siya pag-usab sa iyang kinabuhi sanglit naluwas man siya sa mga tawhanong tradisyon nga nahimong babag sa agianan.

Ang uban nahibulong ining milagroha, apan sa tinud-anay, wala sila makasabot. Buot nilang ipakita ang ilang kalipay ug pasalamat sa paaging talagsaon: sa paghalad og mga sakripisyo ngadto sa Diyos o sa mga diodsios. Wala nila madungog ang tawag sa Diyos ug wala sila motubag pinaagi sa pag-usab sa ilang kinabuhi.

¹⁹ Unya, pipila ka mga Judio ang miabot gikan sa Antioquia ug Iconio aron pagpakiglantog kang Pablo ug kang Bernabe. Gihaylo nila ang katawhan sa pagsalikway kanilang duha. Busa, sa kataposan, gibato nila si Pablo, ug giguyod nila siya ngadto sa gawas sa lungsod ug gibiyaan sa dakong pagtoo nga patay na kini. ²⁰ Apan sa pag-alirong kaniya sa mga tinun-an, mibarog siya ug mibalik sa ngadto lungsod. Sa sunod adlaw niana miadto siya sa Derbe, na kauban si Bernabe.

Ang Pagbalik sa Antioquia

• ²¹ Human sila makawali sa Ebanghelyo sa maong lungsod ug human sila makakabig og mga bag-ong tinun-an, mibalik sila sa Listra ug sa Iconio. Unya mipadayon sila sa Antioquia. ²² Gilig-on nila ang mga tinun-an ug gidasig sa pagpabiling lig-on nga mga magtotoo. Nag-ingon sila, “Kinahanglang moagi kitag daghang mga pag-sulay aron makasulod kita sa gingharian sa Diyos.” ²³ Sa matag simbahan nagtudo sila sa mga katigulangan.

• 21. Ang Derbe nagmarka sa kataposan sa misyon. Si Pablo ug si Bernabe mibalik sa samang agianan sa ilang pag-acto. Giduaw nila ang mga katilingban nga natukod sa kontinenti. Unya, milawig sila para sa Antioquia nga dili na mobalik sa Chipre. Adtong mga adlaw ang simbahan walay mga parokya, mga pari, mga institusyon, o mga libro. Giorganisa sa mga apostoles ang simbahan sa ingon nga makapadayon ni. Dihay usa ka libro, ang Bibliang Judio, sa laing pagkasulit ang Karaang Kasabotan. Apan ang mga propeta nga gilamdagan sa Diyos manguhag bag-ong pagtulon-an gikan ini, pinaagi sa pagkakaplag og timailhan ni Cristo sa miaging panahon. Kasagaran ang mga katilingban bisitahan sa apostoles ug mga propeta gikan sa ubang simbahan.

Duna unyay mga tigom libot sa kasaulogan sa panihapon sa Ginoo (tan-awa 1 Cor 11); gawas sa Eyukaristiya, ang tanan makig-ambit sa uban sa ilang mga gasang espirituhanon (tan-awa 1 Cor mga kapitulo 12-14). Ingon nga ang mga katilingbang Judio may mga pangulo nga gitawag og mga “magulang” o presbitero, ang kristyanos pod nagtapion sa ilang kamot sa ilang mga pangulo. “mga presbitero”, nga mangulo sa Eyukaristiya (tan-awa ang komentaryo sa 13:1).

Sa ingon atong nagmatnag nga ang misyon

Human sa mga pag-ampo ug pagpua-sa, gitugyan nila sila ngadto sa Ginoo ug gihupngan nila kini sa tanang pagsalig.

²⁴ Unya, mipanaw sila sa Pisidia ug miabot sa Pampilia. ²⁵ Giwali nila ang Pulong sa Perga ug minaog sila ngadto na sa Atalia. ²⁶ Gikan didto mibalik sila sa Antioquia diin, sa unang higayon, mibalik sila sa dapit diin kaniadto una silang gitugyan sa grasya sa Diyos tungod sa tahas nga karon ilang nang natuman.

²⁷ Sa ilang pag-abot gitigom nila ang tibuok Simbahan ug gisaysay ang tanang gihimo sa Diyos diha kanila. Ilang gisaysay usab giunsa nila pag-abli ang ganghaan sa pagtoo alang sa daghang mga dili Judio. ²⁸ Nagdugay sila didto uban sa mga tinun-an.

Ang Hukmanan sa Jerusalem

15 ¹ May pipila ka mga tawo gikan sa Judea nga nangabot sa Antioquia ug nanudlo kini sila sa mga kaigsoonan niini, “Dili mo maluwas kon dili kamo magpatuli sumala sa balaod ni Moises.”

wala makakab-ot sa tumong kon dili molampos paghimog mga katilingban sa mga hamtong inubanan sa kaugalingong mga pangulo ug sa aktibong pag-ambitay sa mga sakop.

• **15.1** Atong makita dinhi ang unang pag-nagbangi sulod sa simbahan nga giasoy ni Pablo mismo sa Galacia 1:1-10.

Mahinungdanon ang pagkahibawo kon ang pagano maluwas ba sa pagtoo lang ni Jesus ug sa pagpabunyag, o kinahanglan ba primerong motuman sila sa mga relihiyosong balaod ug kostumbre sa mga Judio alang kang kinsa ang tuli usa ka sukaranan.

Sa pagkatinuod kining mga sugoa ug ritwal minantini lang nga porma sa relihiyon, lakang nga nag-andam alang ni Cristo. Busa, diha nga si Pablo ug Bernabe nagwali na sa mga pagano, wala nila hisgoti ang mga ritwal nga Judio. Apan pipila sa magtotoong Judio nagtoo nga kinahanglang ampingan ang tanan, kay gikan ni sa Diyos.

Si Pablo miadto sa Jerusalem inubanan sa pipila ka magtotoo nga paganog kagikan. Si Tito pod mikuyog isip usa sa iyang katabang. Sa diskusyon, ang argumento nga nakahimog dako kaayong gibug-aton sa mga Judiong konserbatibo mao ang pagkakaplag nga naa sila atubangan sa tinud-anayang magtotoo nga nag-

² Tungod niini may dakong kagubot nga nahitabo. Gisupak ni Pablo ug si Bernabe ang mga pagtulon-an bahin sa pagtuli. Kay si Pablo misugo man sa katawhan pagpabilin sa ilang pagka sila dihang nahimo silang magtotoo. Sa kataposan, ang gikan sa Jerusalem misugyot nga si Pedro ug si Bernabe ug ang pipila sa ilang mga kauban moadto sa Jerusalem aron pagpakisayod sa mga aposoles ug sa mga pangulo sa simbahan bahin sa maong suliran.

³ Tuod man, gipadala sila sa simbahan. Ug sa ilang pag-agi nila sa Fenecia ug sa Samaria ilang giasoy giunsa pagkakabig ang mga dili Judio ngadto sa Diyos. Ug nalipay pag-ayo ang mga kaisogsoonan.

⁴ Sa Jerusalem mahinangpon silang gidawat sa simbahan, sa mga apostoles ug sa mga pangulo sa iglesia. Ug misugilon sila sa tanang gihimo sa Diyos pinaagi kanila. ⁵ Niadtong higayona may pipila ka mga magtotoo nga sakop sa pundok sa mga Pariseo nga mibarog ug miingon nga ang dili mga Judiong kalalakin-an kinahanglan tulion ug pahimangnoan sa pagtuman sa balaod ni Moises. ⁶ Busa, ang mga apostoles ug ang mga pangulo nagtigom aron pagtuki niining mga butanga.

⁷ Sa dihang nagkainitay na ang panaglantogi bahin niini, mibarog si Pedro ug miingon, “Mga igsoon, nahibalo kamo unsay gihimo sa Diyos kanato kaniadto aron ang mga dili Judio makapaminaw sa Maayong Balita ug motoo niini. ⁸ Ang Diyos nga nakatugkad sa mga kasingkasing, midapig kanila pinaagi sa pagpakunsad sa Espiritu Santo ngadto kanila, nga sama sa gipakunsad kanato. ⁹ Wala siyay pagpili tali kanato ug kanila. Gihinloan niya ang ilang kasingkasing pinaagi sa pagtoo. ¹⁰ Busa, nganong sulayan man ninyo ang Diyos? Nganong sangonan man ninyo ang mga tinunan og palas-onon nga wala masinati sa atong mga katigulangan ug nato mismo? ¹¹ Nagtoo kami nga naluwas kita pinaagi sa grasya sa Ginoong Jesus, sama kanila.”

¹² Ang tanan sa pundok nahilom samtang naminaw sila kang Pablo ug kang Bernabe nga miasoy sa mga katingalahang timaan ug mga milagro nga gihimo sa Diyos pinaagi kanila alang sa mga dili Judio.

• ¹³ Human nila pag-asoy niini, si Santiago mibarog ug namulong, “Mga igsoon, patalinghogi ako ninyo! ¹⁴ Si Simeon bag-o lamang mibatbat kon giunsa pagpakita sa Diyos ang iyang pag-omoma, pinaagi sa pagpili og ka-

kinabuhi ubos sa gahom sa Espiritu Santo bisag wala matuli (pagkadakong kaulaw!) ug wala sila magpakabana sa balaod ni Moises o sa pagsimbang Judio.

Ang paagi pagsulbad sa panagbangi nakapiklaro sa aspekto sa pagkakatilingban sa simbahan. Ang “mga magulang” nga tinugyanan sa inahan-nga-Simbahan sa Jerusalem nakigtagbo sa mga apostoles, ang kinatas-ang awtoridad sa simbahan. Si Simon Pedro midiskurso; naghigot sa iyang eksperensya sa kaso ni Cornelio (kapitulo 11), ug giablihan niya ang agianan alang sa hingpit nga kagawasan kabahin sa relihiyong Judio.

Kining agianana sa kagawasan kinahanglang magpasulabi karong mga adlawa. Nagkadaghan ang mga hamtong ug mga batan-on nga nakakitag daghang butang bahin sa simbahan nga walay kalabotan sa kaugalingong panginahanglan ug kultura: ang porma sa ilang mga tigom sa Domingo, ang mga tubag nga

gihatag sa mga pagpakabana sa katawhan. Ipamugos ba nato ang mga hulmahan nga ang kalibotan sa mga mamumuo ug sa mga batan-on dili makauyon? Mitubag si Pedro.

• ¹³ Dinhi maingon nga si Lucas nagkombinar sa duha ka managlahing panagtagbo sa usa lang ka sugilanon; makalibog nig dyotay. Una, diha ang tigom nga bag-o pa natong nabasa, diin ang problema sa mga prinsipyo nasulbad: ang mga nakabig nga Griyego dili kinahanglang motuman sa mga balaod sa Daang Kasabotan nga giisip nga lumalabay ug alang ra sa Judiong katawhan. Human sa pangilabot ni Pedro, ang dikreto nga atong mabasa sa 15:29 maoy gisagop: ang mga Griyego dili mokaon sa karne nga gihalal sa mga diosdios (tan-awa 1 Cor 8-10) ug ang pagtagad sa uban sumala sa Ebanghelyo (Rom 12). Apan human ana, dinhay kakulian sa mga simbahan sa Siria-Palestina, kansang obispo si

tawhan nga dili gikan sa mga Judiong kanasoran aron kini iyang maangkon. ¹⁵ Nagsubay niini ang pulong sa mga propeta. Kay ang Kasulatan nag-ingon,

¹⁶ “Human niini mobalik ako aron pabarogon ko ang templo ni David. Patindogon ko pag-usab ang napukan ug tukoron ko kini pag-usab. ¹⁷ Aron ang nahabiling katawhan mangita sa Ginoo ug ang tanang dili Judionhong kanasoran ihalad sa akong Ngalan. Nag-ingon ang Ginoo, ¹⁸ nga nagbut-yag karon niining mga butanga nga naila na sukad pa sa sinugdan.

¹⁹ Tungod niini, nagtoo ako nga dili kinahanglang lisudlisoron pa nato karon ang dili mga Judio nga nakabig ngadto sa Diyos. ²⁰ Sultihan nato sila sa dili pagkaon sa kalan-ong hugaw, kay hinalad man kini ngadto sa mga diosdios; paglikay sa gidiling kaminyoon, ug ayawg kaon sa karne sa mga mananap nga gituok, ug sa bisan unsang dugo. ²¹ Kay sukad pa sa kanhiayng panahon ang balaod ni Moises gitudlo na sa tanang dapit. Sa matag Adlawng Igpapahulay ang iyang mga balaod gihandom kini sa katawhan.”

Ang mga Tubag sa Hukmanan

²² Unya, ang mga apostoles ug ang mga pangulo sa simbahan, uban ang tibuk katawhan mihukom pagpili og pipila sa ilang mga sakop aron ipadala kini ngadto sa Antioquia uban kang Pablo ug Bernabe. Usa sa ilang napili mao si Judas, nga nailhan usab nga Barsabas, ug si Silas. Ang duha giisip nga labing maayo sa tanang kaigsoonan. ²³ Unya gidala nila kining sulata,

“Mga pangumusta gikan sa mga apostoles ug mga katigulangan alang kaninyo mga igsoon ug alang sa mga magtotoong dili Judio sa Antioquia, Siria ug Cilicia. ²⁴ Nakadungog kami nga may pipila sa among mga tawo nga nakapalibog kaninyo tungod sa ilang gisulti. Nakapasamok kini sa kalinaw sa inyong panghunahuna. Wala namo sila tudloi. ²⁵ Apan nagtoo kami karon nga inig abot sa atong panagtigom angayanan lamang nga mopili kamig mga tinugyanan nga paanhaon namo uban sa among pinanggang Bernabe ug Pablo. ²⁶ Silang duha mihalad sa ilang kinabuhi sa pag-alagad sa atong Ginoong Jesu-Kristo. ²⁷ Busa karon among gipadala si Judas ug si Silas aron pagtudlo kaninyo.

²⁸ Uban sa Espiritu Santo, nakahukom kami sa dili pagpapas-an kaninyo og dugang nga palas-anon gawas niining gikinahanglan mga butang: ²⁹ Ang paglikay sa dugo gikan sa karne sa mga mananap nga gituok ug sa mga gidiling kaminyoon. Kon inyo kining likayan, maayo gayod ang inyong dangatan. Adyos!”

³⁰ Human manamilit, ang mga mensahero nangadto sila sa Antioquia. Gitigom nila ang magtotoong katilingban ug gihatagan nila sa sulat. ³¹ Nahimuot ang tanan sa pagbasa niini ug nadasig sila pag-ayo. ³² Si Judas ug si Silas nga mga propeta usab, mihatag sila og taastaas nga pakigpulong aron pagdasig ug paglig-on sa mga magtotoo. ³³ Human sa dugaydugayng pagpuyo didto, ang mga tinugyanan malinauwong gipalarga sa mga magtotoo. ³⁴ Si Silas, sa laing bahin, nakahukom

Jaime. Alang ini naghatag siyag mga dikreto nga atong mabasa sa 15:20-21 ug sa 20:25: sa ato pa, nga ang mga Judio ug Griyego mosakripisyo sa pipila ka katungod. Ang mga Griyego milikay sa pagkaon sa karne nga may dugo, agig respeto sa kaubang Judio, nga nanaway sa maong balansayon (Rom 14). Apan si Jaime wala moingon ini sa asembleya sa Jerusalem, ug wala pod ni ibutang sa dikreto kaniadto ingon nga sa bersikulo 20-21 morag

nasupak ni sa dikreto nga giaprobahan sa maong okasyon. Matngonan nato pag-ayo ang mosunod nga panulihon sa sugilanon: *ang mga apostoles, ang mga magulang ug ang tibuk katilingban...* uban ta sa Espiritu Santo: ang desisyon nga gihimo sa katilingban, hiniusa sa mga apostoles, nagdala sa garantiya sa Espiritu Santo.

Bahin sa susamang tema sa panag-ambitay taliwala sa kristyanos, tan-awa ang Roma 14.

pagpabilin uban kanila. Si Judas lamang ang mipadayon pagpanaw. ³⁵ Si Pablo ug si Bernabe usab mipadayon sa Antioquia. Nanudlo sila ug nag-sangyaw sa Pulong sa Diyos, uban ang daghang mga kauban.

Ang Ikaduhang Misyon ni Pablo

• ³⁶ Milabay ang pipila ka adlaw ug miingon si Pablo kang Bernabe, “Malalik kita ug atong duawon ang atong mga igsoon sa matag lungsod nga atong gisangyawan sa pulong sa Ginoo. Sutaon ta kon unsa ang ilang kahimtang karon.” ³⁷ Buot ni Bernabe nga mouban si Juan, ang ginganlan usab og Marcos. ³⁸ Apan nagtoo si Pablo nga dili pa kini ang hustong panahon aron pakuyogon siya kay wala pa man siya mohuman sa iyang misyon sa Pampilia. Gawas pa, wala pa usab siya makauban kanila sa ilang misyon. ³⁹ Ang ilang panagbangi misangpot sa ilang panagbulag. Si Bernabe midala kang Marcos padulong ngadto sa Cipre. ⁴⁰ Si Pablo, sa iyang bahin, mipili kang Silas ug mi-

padayog paglakaw. Gitugyan sila sa ilang mga kaigsoonan ubos sa grasya sa Ginoo. ⁴¹ Unya mipanaw si Pablo sa tibukok Siria ug Cilicia ug gilig-on niya ang mga simbahan didto.

Miuban si Timoteo kang Pablo ug Silas

16 ¹ Si Pablo mipadayon ngadto sa Derbe unya, sa Listra. May tinun-an nga nagpuyo didto nga ginganlan og Timoteo, kansang inahan matoohon ug Judio ang kagikan; Griyego usab ang amahan niini. ² Kay ang mga magtotoo sa Listra ug Iconio maayo man ang gipamulong bahin kang Timoteo, buot ni Pablo nga mouban siya kaniya. ³ Busa, iya kinging gidala kay ang mga Judio niadtong dapita nasayod man nga ang iyang amahan Griyego. Unya gituli siya ni Pablo.

⁴ Samtang nagpanaw sila gikan sa usa ka lungsod padulong ngadto sa laing lungsod, ilang gitugyan ang gikasabotan sa mga apostoles ug mga katigulangan sa simbahan sa Jerusalem aron tumanon kini sa katawhan.

• ³⁶. Ang tuig 50 ni. May 13 na ka tuig human nakainkwentro si Pablo ni Cristo sa dalan sa Damasco ug nagsugod karon ang laing yugto sa iyang kinabuhi. Nagpuyo siya isip pangulo nga tinugyanan. Ang mga apostoles ug ang simbahan sa Jerusalem miila, sa opisyal nga paagi, sa misyon nga gihatag kaniya ni Cristo sa iyang pagkakabig. Maapostol siya alang sa paganong kanasoran sa kalibotang Romano (Gal 2:7-9; Ef 3:8-9).

Ang hinanaling pagkabangi ni Pablo ug sa iyang amigo nga si Bernabe dili makapatig-naga. Ang pagtoo dili makawatang sa personalidad sa usa ka tawo. Apan ang panahon ug ang pasalamat makamenosmenos sa panagbangi. Human sa pipila ka tuig, si Pablo nga napriso, tabangan ni Marcos (Fil 24) ug human pa ana nga napriso siyag usab, si Pablo mihangyo nga moanha si Marcos ug motabang niya (2 Tim 4:11).

• **16.1** Alang ni Pablo dili paigo nga naperma ang mga Magulang sa tanang katilingban; buot pa niya nga may mga katabang nga makabisita ug makalig-on sa mga katilingban nga namugna na ug makahimog kabag-ohan, ingon sa gibuhat niya mismo. Si Timoteo nahimong usa ini. Ang apostol nahinumdom sa maayong testimonyo nga ang mga magtotoo naghatag bahin ni Timoteo. Kon problema na

gani pagpangitag mga pangulo alang sa simbahan, si Pablo moinsister gyod nga maayo silag dungog (tan-awa Tim 3:7 ug Tito 1:6).

May detalye nga magpakitag giunsa ni Pablo pag-uyon. Dili siya buot nga ang mga pagano tulion. Wala niy bili alang sa kristyano. Hinuon, kay si Timoteo Judio man, gituli siya ni Pablo sumala sa rito nga Judio sa ingon, dili siya maproblemahan uban sa mga magtotoo-ong Judio ug makasilbi sila nga mas maayo sa ilang taliwala.

Importanti kaayo ang pag-ila nga si Lucas naghatag lang og pipila ka detalye mahitungod sa byahe nga milungtad og mga duha ka tuig. Ang mga sulat ni Pablo nakahimo nga makitag dyotay ang makanunayong trabaho alang sa unsa gihalad niya ang kaugalingon diha sa bag-ong namugna nga katilingban aron paghulma sa mga magtotoo ug sa mga pangulo.

Sa duha ka okasyon og Espiritu Santo mibabag ni Pablo pagtuman sa iyang plano pagpalambo sa simbahan sa Romanong probinsya sa Asia. Gipakita siya sa Espiritu nga kinahanglang moadto sa unahan, sa Macedonia, ang unang probinsya sa Europa. Sa ingon, ang kabubut-on sa Diyos pagdala sa Ebanghelyo sa labing daling panahon ngadto sa Roma, ang sentro sa imperyo, matuman. Si Pablo nga dinamiko ug malimbason kaayo misunod sa lamdag sa Espiritu Santo.

⁵ Sa samang higayon, ang mga simbahan nagkalig-on sa pagtoo ug nagkadaghan sa matag adlaw.

Ang Panan-awon ni Pablo didto sa Troas

⁶ Unya mipanaw sila sa Frigia ug Galacia, kay gipugngan man sila sa Espiritu Santo sa pagsangyaw sa mensahe sa lalawigan sa Asia. ⁷ Sa pag-abot na nila sa Misia, misulay sila pag-adto sa Bitinia. Apan wala gididan sila sa Espiritu ni Jesus. ⁸ Busa, milabay sila sa Misia ug miadto sa Troas.

• ⁹ Didto, usa niana ka gabii, si Pablo nakakitag panan-awon: nakita niya ang usa ka taga Macedonia nga nagbarog sa iyang atubangan ug mihangyo, “Ari kamo sa Macedonia ug tabangi kami!” ¹⁰ Sa iyang pagmata gisuginlan niya kami sa maong panan-awon. Among nasabot nga ang Ginoo nagtawag kanamo sa pagwali sa Mayong Balita sa katawhan didto sa Macedonia.

Ang Pagkakabig ni Lydia didto sa Filipos

¹¹ Busa, nanglarga kami gikan sa Troas ug milawig padulong sa isla sa Samotracia. Sa sunod adlaw niana mipadayon kami sa Neapolis. ¹² Gikan didto mipadayon kami sa Filipos, ang nag-unang siyudad sa kayutaan sa Macedonia ug usa ka kolonya sa Roma. Nagpabilin kami didto sulod sa pipila ka mga adlaw.

¹³ Sa Adlaw Igpapahulay migawas kami sa ganghaan sa siyudad ug miadto kami sa daplin sa suba kay naka-hunahuna man kami nga ang mga Judio magpundok didto aron pag-ampo. Busa, nanglingkod kami ug nakighinabi sa kababayenhang nga didto nagkapundok. ¹⁴ Usa kanila ang ginginganlan og Lidia nga mahadlokong sa Diyos, usa ka negosyanti siya sa panaptong dagtom-pula ug taga Tiatira. Samtang naminaw siya, ang Ginoo miabli sa iyang kasingkasing aron maminaw sa gipanulti ni Pablo. ¹⁵ Human siya bunyagi uban sa iyang banay, gidapit kami niya sa iyang balay. Miingon siya kanamo: ‘Kon naghunahuna kamo nga matinud-anon ako sa Ginoo, dayon ug puyo kamo sa akong balay.’ Naaghat kami pagdawat sa iyang tanyag.

Si Pablo ug si Silas sa Bilanggoan

• ¹⁶ Usa niana ka adlaw, samtang nangadto kami sa dapit-alampoanan, gisugat kami sa sulugoong babaye nga may espiritu sa pagmanagna. Dako ang kita sa iyang mga amo gumikan sa iyang pagpanagna.

¹⁷ Gisundan niya si Pablo ug ang pundok nga nagsinggit, “Mga alagad sila sa Labing Halangdon nga Diyos; mopahibalo sila sa dalan sa kaluwasan!” ¹⁸ Nagsunodsunod siya kanila sulod sa pipila ka mga adlaw hangtod nga gisamokan na si Pablo niini. Busa

• 9. Sa kalit lang ang teksto, sa ato pa si Lucas, nagsugod paghisgot sa kaugalingong pagpangilabot ining butanga. Makaingon ta nga sa Troas, si Pablo ug Silas nakatagbo ni Lucas, doktor gikan sa Antioquia nga naghulat niya. Naabot siya agi sa dagat samtang ang duha ka misyonaryo misubay sa agianan sa yuta.

• 16. Morag nakatabang ang tanan nga ang nahitabo sa Filipos mahimong panig-ingnan sa kristyanong kagawasan.

Gayo ni Pablo ang babaye nga tigtagnatagna, “gasa” nga dili limbong sumala sa Biblia. Ang iyang kahibawo gikan sa iyang pagpakig-lambigit sa tinagong mga pwersa nga nagdumala ining kalibotana (Col 2:15; 1 Cor 2:8).

Ang pagtagnatagna nagpahilayo sa Diyos nga iyang katawhan, kay dili man ta makasalig sa Diyos ug, sa samang panahon, makapangayo sa maong mga tubag.

Atubangan ini, ang tag-iya sa babaye makaingon lang nga sila *nagtudlog mga batasan nga supak sa balaod sa mga Romano*. Nakagamit na ang mga Judio sa samang mga argumento ug mosunod pod ang uban pagpamasangil sa tinuod nga mga magtotoo “sa ngalan sa mga balaang tradisyon ug sa atong kultura” ug sa walay lawom nga pagtan-aw sa mga hitabo. Sa mga prisohan nga Romano dihay kwarto sa sentro, ug sa sentro sa agianan may sugbahanan nga nakasira sa gamayng agianan diin palutson ang ibalhog sa lawak sa ilawom sa yuta ang peligrroso kaa-

giatubang niya ug giingnan ang espiritu niini, “Sa ngalan ni Jesu-Kristo, gimandoan ko ikaw sa paggawas gikan kaniya!” Unya, mibiya ang espiritu sa maong babaye.

¹⁹ Sa pagkaamgo sa iyang mga amo nga nawagtang ang salaping gidahom nga kitaon sa bayaye pinaagi sa iyang pagpanagna, gipadakop nila si Pablo ug si Silas. Gipaguyod nila sila padulong ngadto sa merkado, atubangan sa mga awtoridad sa maong dapit. ²⁰ Unya gitugyan nila sila sa mga opisyales sa lungsod nga misingon, “Mga Judio sila nga nagsamok-samok sa siyudad! ²¹ Nanganhi sila aron pagdalag mga batasan nga gidili kanato sa balaod sa mga Romano sa pagdawat ug pagbansay.”

²² Gihulhogan nila ang katawhan aron masuko kini kanila. Gilabni sa mga opisyal ang sinina ni Pablo ug ni Silas ug gilatos silang duha. ²³ Sa natagbaw na silag latos sa duha, gibalhog nila sila ngadto sa bilangoan ug gipinahan ang tagbilanggo nga bantayan nila pag-ayo sila. ²⁴ Tungod sa mga pahimangno gibutang sila sa kinailadmang bahin sa bilanggian ug gilugpitan ang ilang mga tiil sa bug-at nga mga kahoy.

Ang Katingalahang Pagluwas

²⁵ Sa may tungang gabii, si Pablo ug si Silas, samtang gibilango sila, nag-ampo ug nag-awit ug mga himno ngadto sa Diyos. Naminaw kanila ang ubang mga binilango. ²⁶ Unya sa kalit lamang, may usa ka makusog nga linog nga mitay-og sa dapit nga ilang nahimutangan. Ang mga batong sukaranan sa bilangoan giduyanduyan sa kakusog niini. Dayon, ang tanang pultahan nangaabli, ug ang mga ka-

dena sa tanang mga binilango nangtangtang kini ug nangataktak. ²⁷ Nagmata ang tagbilanggo ug nakakita siya nga abli na ang mga ganghaan sa bilangoan. Busa nakahunahuna siya nga ang mga binilango nanglayas na. Tungod niini iyang giibot ang iyang espada gikan sa sakoban niini aron maghikog. ²⁸ Apan si Pablo misinggit, “Ayawg daota ang imong kaugalingon! Ania kaming tanan!”

²⁹ Niini, ang tagbilanggo nangayo og suga, ug midalidali siya pagdagan sulod sa bilangoan ug miluhod sa atubangan ni Pablo ug si Silas. ³⁰ Human niya pasudlag balik ang ubang binilango gidala niya sa gawas si Pablo ug ni Silas. Nangutana siya, ³¹ “Mga ginoo, unsay akong buhaton aron maluwas ako?” Mitubag sila kaniya, “Tuo sa Ginoong Jesu-Kristo ug maluwas ka ug ang imong banay.” ³² Unya, giwalihan nila siya bahin sa pulong sa Diyos ug ang tibuk banay niini.

³³ Bisan pa sa maong takna sa kagabhion, gialimahan sa tagbilanggo si Pablo ug si Silas; gihugasan niya ang ilang mga samad. Tungod niini, siya ug ang iyang tibuk banay gibunyagan dayon. ³⁴ Unya, gidala niya si Pablo ug si Silas sa iyang balay. Gipa-kaon niya sila ug malipayon silang tanan nga nagsaulog uban ang tibuk banay niini, tungod sa iyang bag-ong nakaplagang pagtoo sa Diyos.

³⁵ Sa pagkaugma na niana ang mga opisyales nagpadala og mga kapulisan aron buhian si Pablo ug si Silas. ³⁶ Busa, giingnan sa tagbilanggo si Pablo ug si Silas, “Ang mga opisyales nagsugo kanamo sa pagbuhi kanimo ug ni Silas. Makalakaw na kamo nga malinawon!”

yong mga priso. Didto gibalhog si Pablo ug si Silas diin hingpit ang ilang kagawason bisan pa sa mga kadena. Bisag gibunalan sila ug gisamaran buot silang mohimaya sa Diyos. Sa kahilom sa kagabhion, ang mga nagbantay sa prisoan ug ang ubang priso naminaw nila.

Naminaw sab ang Diyos. Kining panig-ing-

nana sa kristohanong kagawasan nakapakitag pangilabot nga makasaksi sa Espiritu Santo: ang mga ganghaan naabli, nagpadayag sa presensya sa Diyos nga naghatag og kagawasan sa katawhan.

Timan-i nga si Pablo nasayod og unsaon pagpanalipod sa iyang mga katungod (b. 37).

³⁷ Apan si Pablo miingon, “Gilatos nila kami atubangan sa katawhan bisan kon kami walay sala. Mga Romanhong lungsoranon usab kami! Ug karon ila kaming pabuhian sa hilom? Dili kini mahimo! Kinahanglang sila mis-mo ang mobuhi kanamo!”

³⁸ Ang mga kapulisan misumbong ngadto sa ilang mga opisyaes ug nangahadlok sila sa ilang pagkadungog nga si Pablo ug si Silas mga Romanong lungsoranon usab. ³⁹ Hinoon, nangadto sila sa bilanggoan uban sa daghan nilang kahigalaan ug gidapit nila sila paggawas sa bilanggoan, “Wala kami mahibalo nga tarong diay kamo nga mga tawo!” Sa dihang mibiya na ni Pablo ug ni Silas sa bilanggoan, midungag sila pag-ingon ngadto kanila, “Kon makagawas na kamo, palihog ayaw kami padad-i og mga kagubot, kay nakapasakit ra ba kami kaninyo.”

⁴⁰ Sa ilang paggawas sa bilanggoan, si Pablo ug Silas miadto sa balay ni Lidia ilang nahimamat didto ang mga kaigsoonan ug ilang gidasig sila. Unya, mibiya sila sa maong dapit.

Mga Kalisdanan sa Tesalonica

17 ¹ Si Pablo ug si Silas misubay sa dalan latas sa Ampipolis ug Apolonia ug miabot sila sa Tesalonica, diin didto may usa ka sinagoga. ² Ug susama sa naandan, misulod si Pablo sa sinagoga. Sulod sa tulo ka Adlawng Igpapahulay ilang gihisgotan didto ang Kasulatan. ³ Iyang gipatin-aw ug gipamatud-an nga ang Mesiyas kinahanglan gayod nga mag-antos ug mabanhaw gikan sa mga patay. Ug miingon siya kanila, “Ang Jesus nga akong giwali kaninyo mao ang Mesiyas.”

⁴ Ang pipila kanila nakabig ug miuban kang Pablo ug Silas. Ingon man ang daghang mga Griyego nga miuyon sa ilang gisangyaw ug usab daghang mga kababayenhan ang mitoo kanila.

⁵ Nakapasina lamang kini sa mga Judio. Busa, ilang gipundok ang pipila ka mga bugoy ug ilang gipagubot ang tibook lungsod. Miadto sila sa balay ni Jason aron pagpangita kang Pablo ug ni Silas didto, ug aron human nila makit-an sila paatubangan nila sila ngadto sa sinagoga sa mga Judio. ¹¹ Apan ang mga tawo didto mas labaw pa kamasinaboton kay sa taga Tesalonica. Busa mahinangpon nilang gidawat ang mensahe sa Maayong Balita. Ug sa matag adlaw giusisa nila pag-ayo ang Kasulatan aron ilang masabtan pag-ayo kon kining mga butannga tinuod ba gayod. ¹² Busa daghan kanila ang mitoo, dili lamang mga Griyegong kababayenhan, kondili mga kalalakinhan usab.

¹³ Apan sa pagkahibawo sa mga Judio sa Tesalonica nga ang Pulong sa Diyos gisangyaw usab ni Pablo sa Berea, midalidali sila og adto aron pag-samok sa panon sa katawhan. ¹⁴ Diha-diha ang mga kaigsoonan mipaadto kang Pablo sa kabaybayonan. Apan si Silas ug si Timoteo mipabilin sa Berea. ¹⁵ Si Pablo gihatod sa mga kaigsoonan hangtod na sa Atenas. Ug sa iyang mibalik sila sa Berea uban ang tugon nga paapason niya si Silas ug si Timoteo sa labing madaling panahon.

Si Pablo sa Siyudad sa Atenas

• ¹⁶ Samtang si Pablo naghulat kanila sa Atenas, wala siya mahimutang

• **17.1** Niining byahea kinahanglan nga pangandongan nato ang kaso sa Tesalonica, ulohang syudad sa Macedonia. Hapit ang tanan Judio isog kaayong misupak ni Pablo. Ang katilingbang kristohanon magsugod sa mga lalaki sa kagikang Griyego nga “nahadlok sa Ginoo” (ang unang gikatagbo ni Pablo sa mga sinagoga) ug sa uban nga paganong Griyego. Ang panglutos mibabag ni Pablo pagpabilin

didto labaw sa duha ka bulan. Unsaon kaha pagtunhay sa napormang simbahan ubos sa maong mga kondisyon ug uban sa mga pagano nga walay pangandam? Apan mitunhay ni: tan-awa ang mga sulat alang sa taga Tesalonica.

• **16.** Ang Atenas labing inila nga syudad sa kalibotang Griyego. Bisag nawala niya ang

sa iyang nakita. Ang siyudad napuno sa mga diosdios. ¹⁷ Ug didto sa sinagoga nakigihinabi siya uban sa mga Judio ug sa mga mahadlokon sa Diyos. Matag adlaw usab nakiglantogi siya sa mga yanong lumalabay sa maong dapit.

¹⁸ Pipila ka mga Epikureo ug mga Estoiko, mga pilosopo kini sila, nakiglantogi kaniya. Ang uban kanila nangutana, “Unsay giyawayaw niining tawong tabian?” Ang uban nag-ingon, “Morag nagsangyaw siyag usa ka langyaw nga dios.” Nakasulti sila niini kay nadunggan man nila siya nga naghisgot mahitungod kang Jesus ug sa ‘Pagkabanhaw’. ¹⁹ Busa, ilang gidala si Pablo sa hawanang gitawag ug Areopago ug giingon, “Buot kaming masayod unsa kining bag-ong pagtulon-an nga imong gihisgotan. ²⁰ Ang uban morag katingad-an pag-ayo alang namo. Buot namong masayran unsay kahulogan niini.”

²¹ Kay sa pagkatinuod, ang tanang lungsoranon sa Atenas, lakip na niini ang mga langyaw nga nagpuyo didto, ganahan gayod kaayong mohisgot ug maminaw sa bag-ong panghitabo.

²² Si Pablo mibarog sa hawanang sa Areopago ug miingon, “Mga lungsoranon sa Atenas, namatikdan ko nga relihiyoso kaayo kamo. ²³ Samtang naglakawlakaw ako, nakita ko ang inyong mga simbahan. Gani, man nakakita akog altar nga may nahisulat, ‘Alang sa Diyos nga wala hiihi.’ Karon, buot ko kamong pailhon sa wala ninyo mailhi nga inyong gisimba.

²⁴ Ang Diyos nga nagbuhat sa kalibotan ug sa tanang nga anaa niini, wala magpuyo sa mga simbahan nga ginama sa kamot sa tawo, tungod kay Ginoo siya sa langit ug yuta. ²⁵ Ang pagsimba kaniya wala mag-agad sa mga butang nga ginama sa kamot sa tawo, kay wala man siya magkinahanglan niini. Siya hinoon ang naghatag sa kinabuhi, sa gininhawa ug sa tanan. ²⁶ Iyang gibuhat ang tawo gikan sa usa ka kaliwat aron magpuyo sa tibuok kalibotan ug gipihon niya ang panahon ug ang mga utlanan sa matag nasod. ²⁷ Buot niya nga ang mga tawo mismo ang mangita sa Diyos, aron sa dakong panghinaut makaplagan ra gihapon sila Kaniya.

Apan dili Siya layo sa bisag usa

politikanhong gahom, ang Atenas nagpabilin nga sentrong kulturanhon sa kalibotang Romano. Moadto si Pablo, kay kanunay man siyang naninguha pag-adto sa mga dagkong syudad ug pantalan diin ang mga balita kusog kaayong mokaylap gikan sa usa ka lugar ngadto sa lain ug motabok pa gani sa dagat.

Gitanyag kaniya ang kahigayonan pagsulti sa atubangan sa mga pilosopo ug pangulo sa Atenas nga iyang gidawat dihadiha. Misulay siya pagbutang ug maalamong tuis sa iyang mensahe alang ining mga intelektual; apan napakyas ni. Timan-i nga kining mga maalamon bugnaw kaayog pagdawat sa Ebanghelyo. Kuryoso silang maminaw sa bag-ong butang, apan dili interesadong moapil-apil ining mga butanga.

Diha sa salabotan ni Pablo, una, ang pagsulti mahitungod sa katawhan nga nangita sa Diyos unya ang pagpaila sa Diyos diha ni Jesus nga mianhi ug nangita pagpakatawo diha sa katawhan ug naghatag nilag panahon aron makabig sila sa wala pa ang hukom. Apan wala siya pahumana sa iyang diskurso.

Matngonan nato nga si Pablo nagdayeg ining paganong katawhan ug sa ilang mga intelektual.

Buot niya nga mangita sila sa Diyos sa ilang kaugalingon. Si Pablo wala magkondenar sa mga pilosopo nga walay pagtoo. Bisan pa sa ilang mga sayop kinahanglan nga makita diha nila ang tawhanong paninguha ug paggabay aron pagkab-ot sa kamatuoran, ug ang kamatuoran sa Diyos. Ang Diyos nagpaila sa kaugalingon sa iyang kinaiyahan ug sa tanang matang sa panalangin nga nagdala natog kinabuhi. Ang Diyos nagpukaw dinhi nato sa pagpakabana aron mahiusa ang tanang katawhan, kay kitang natan nakaambit man sa samang kinaiya.

Karong adlaw kinahanglan nga tan-awon nato ang pagano ug ang dili kristyanong relihiyon ubag respito. Ang maong mga relihiyon nagpadayag sa pagtoo sa katawhan nga nangita sa Diyos, ug ang Espiritu Santo naghimo sa iyang gimbuhaton diha nila. Ang Ebanghelyo wala magguba hinunoo, nag-isa sa kultura, sa mga relihiyon ug sa kaalam nga namugna sa wala pa ang Ebanghelyo ngadto sa taas nga ang-ang. Sa samang paagi dili ta makasangyaw sa Ebanghelyo ngadto sa mga masa sulod sa syudad ug sa mga mamumuo kon wala tay respito sa kalihokan nga nakapahimo nga magpabilin buhi ang paglaom sa

kanato. ²⁸ Pinaagi kaniya nabuhi kita, naglihok ug nahimong mao kita karon. Sama sa giingon sa pipila kaninyo nga magbabalak, 'Kay kita usab iyang mga liwat.' ²⁹ Ug kon tinuod nga kitang mga liwat sa Diyos, dili nato maisip ang pagkadiyos sa larawang bulawan o plata o bato nga minugna sa arteng ug sa hunahunang tawhanon.

³⁰ Apan karon gipalabi sa Diyos nga kalimtan na lamang ang panahon sa kaburong sa tawo. Gitawag niya ang tibukok katawhan sa pagbag-o sa ilang kinaiya. ³¹ Tungod kay gitakda na niya ang adlaw sa paghukom sa kalibotan diha sa kaangayan, pinaagi sa iyang gitudlo. Ug aron toohan kini sa tanan, mihatag siyag timaa, pinaagi sa pagbanhaw niining tawhana gikan sa mga patay."

³² Sa pagkadungog nila nga si Pablo naghisingot bahin sa pagkabanhaw sa mga minatay, gibugalbugalan siya sa uban kanila. Samtang ang uban miingon, "Kinahanglang makadungog kami bahin niining butanga sa laing higayon." ³³ Niadtong tungora mibiya si Pablo, ³⁴ apan may pipila nga mitoo niini mikuyog kaniya. Lakip na niini si Dionisio (usa ka sakop sa hukumanan sa Areopago), ang babaye nga si Damaris, ug uban pa.

Si Pablo didto sa Corinto

18 ¹ Unya, si Pablo mibiya sa Atenas ug miadto siya sa Corinto diin didto iyang nakita ang Judio nga si Aquila, usa ka lumad sa Ponto nga bag-o lamang miabot gikan sa Italya uban ang iyang asawa nga si Priscila. Mituman sila sa kasugoan ni Emperador Claudio nga nag-awhag sa tanang Judio sa pagbiya sa Roma. ³ Si Pablo miduaw niadtong higayona ug mipuyo ug mitrabaho uban kanila, kay susama man sila nga mga tighimog tolda. ⁴ Matag Adlawng Igpapahulay nakigkukabildo siya sulod sa sinagoga. Ug iyang gipaningkamotan gayod sa pagdani sa mga Judio ug mga Griyego.

⁵ Sa pag-abot ni Silas ug ni Timoteo gikan sa Macedonia, migahin si Pablo sa iyang tibukok panahon sa pagwali ug pagmatuod sa mga Judio nga si Jesus mao ang Mesiyas. ⁶ Usa niana ka adlaw, sa dihang misupak ug gibugalbugalan siya sa mga tawo iyang gitaktak sa ilang atubangan ang abog sa iyang bisti isip pagmatuod sa iyang pagtutol sa ilang daotang binuhatan. Miingon siya kanila, "Kamo mismo ang manubag sa inyong gibuhat! Dili ko ninyo mabasol kon sukad karon moadto ako sa mga dili Judio."

⁷ Busa, mibiya si Pablo, ug miadto

hustisya alang sa tanan ug ang kataposan sa kahimtant kolonyal nga nagpaswabe sa daghang kanasoran.

Sa kadugayan hinuon nag-ingon si Pablo nga gipalabi sa *Diyos ang dili pagtan-aw anang panahona*. Si Cristo miabot na: ug sugod niya, nga mao ang ulo (Col 1:18), ang nakatagkatag nga mga anak sa Diyos tapokon sa usa ka lawas (Jn 11:52; Ef1:10). Ug kay siya man ang hingpit nga kamatuoran, ang tanan kinahanglang mooto sa Ebanghelyo. Gihukman sa Diyos ang kalibotan pinaagi ni Cristo, sa ato pa, ang katawhan naluwas o nakondenar dependi sa pagdawat o pagsalikway nila sa Diyos nga nagpakitang kabos ug mapaubsanon.

• **18.1** Ang Corinto labing importanting syudad-panatalan sa Grecia ug ang ulohang syudad sa probinsya sa Acaia nga may 600,000 ka lumulupyo; 400,000 ini mga ulipon. Sentro ni nga relihiyoso, komersyal ug kulturanhon ug may dili maihap nga mga tem-

plo ug linibo ka puta nga nag-alagad. Ang syudad inila tungod sa kaluho ug kadaotan. Si Pablo miadto ug mipabilin didto sulod sa 18 ka tuig – hangtod sa kataposan sa tuig 52. Insakto ning petsaha: ang kasaysayan nagsulti nga si Gallo ang gobernador sa Acaia sa tuig 52.

Mitumaw ang magtiayon – si Aquila ug si Priscila. Mga kristyanos tingali sila, apan ang dikreto sa imperador nagingilin sa Roma sa tanang Judio nga kristyanos.

Si Aquila ug Priscila mitanyag sa kaugalingon alang sa serbisyo ni Pablo aron pagtabang niya. Gitabangan siya sa ubang okasyon sa natural nilang pagpahigayon sa kaugalingon isip mga tawo nga wala mobati nga nahikot sa usa ka syudad o nasod. Timan-i ang gisulti ni Cristo sa panan-awon. Ang mga babag wala makakuha sa kadasig sa apostol. Nasayod siya nga kasagaran ang yawa modugang sa mga babag kon mosulod na ta sa iyang teritoryo, tungod sa kahadlok nga mawala ang iyang pagmando. Apan sa sentro sa kadaotan ang grasya mas magamhanan.

siya sa balay ni Tito Justo nga mahad-
lokong sa Diyos ug mipuyo siya sa ba-
lay nga silingan sa sinagoga. ⁸Mitoo
usab sa Ginoo si Crispo ug ang tibuk
niyang banay. Si Crispo usa ka inila
siya sa sinagoga. Busa sa pagkadu-
ngog nila kang Pablo, daghan pa nga
mga taga Corinto ang mitoo ug nag-
pabunyag.

⁹Usa niana ka gabii, may panan-
awon nga nakita si Pablo, Giingnan
siya sa Ginoo, “Ayawg kahadlok! Pa-
dayon og wali! Ayawg pakahilom!
¹⁰Kay nagauban ako kanimo ug wa-
lay bisan usa nga makapasipala kani-
mo. Kay daghan ang mga katawhan
nining siyudara nga akong madani.”
¹¹Niini, si Pablo nagpabilig sa maong
dapit sulod sa usa ug tunga ka tuig.
Nanudlo siya bahin sa Pulong sa Diyos.

¹²Sa dihang nagobernador na sa
Acaia si Galio, ang mga Judio nagka-
hiusa pagpakigbatok kang Pablo. Tu-
ngod niini gitara nila siya sa huk-
manan ug mikiha sila batok kaniya.
¹³Nagkanayon sila, “Gidani kami sa
pagsimba sa Diyos sa paagi nga su-
pak sa atong Balaod!”

¹⁴Mangatarungan na unta si Pablo
aron pagpanalipod sa iyang kaugali-
ngon, apan si Galio miingon, “Kon da-
otan man kining buhata o usa ka kri-
menal nga buhat, tagdon ko gayod
ang inyong sumbong batok kaniya.
¹⁵Apan tungod kay panaglatugi man
kini nga naglambigit sa mga bala-
nong pulong ug ngalan ug balaod,
ayaw ako idamay sa inyong paghusay

niini. Dili gayod ako buot mohukom
niining mga butanga.” ¹⁶Unya gipaga-
was niya sila sa hukmanan.

¹⁷Unya, gidakop nila si Sostenes,
usa ka tawo nga inilang sa sinagoga.
Gikastigo nila siya atubangan sa huk-
manan. Apan wala magpakabana si
Galio niini.

¹⁸Nagpabilin si Pablo uban sa mga
kaigsoonan sa Corinto sulod sa dag-
hang mga adlaw. Unya mibiya siya ug
mipanaw, uban ni Priscila ug ni Aquila,
padulong sa Siria. Kay natapos na
man ang iyang panaad, iyang giputol
ang iyang buhok didto sa Cenebra.

¹⁹Sa ilang pag-abot sa Efeso, giba-
yaan ni Pablo si Priscila ug si Aquila
didto ug misulod siya sa sinagoga
aron pagpakighinabi sa mga Judio.
²⁰Bisag gipugngan siya nga magpabi-
lin og dugay didto, wala gayod siya
mouyon niini. ²¹Nanamilit siya sa
pag-ingon, “Kon gimbut-an sa Diyos,
makabalik gayod ako dinhi!” Unya,
mibiya siya sa Efeso. ²²Ug sa dihang
makaabot siya sa Cesarea, gipangu-
mosta niya ang Simbahan. Ug dayon,
miadto siya sa Antioquia.

• ²³Human siya makapuyo didto sa
hamubo nga panahon mipanaw na
usab siya latas sa Galacia ug Frigia
aron paglig-on sa tanang mga tinun-
an.

Si Apolo Nagsangyaw sa Maayong Balita didto sa Efeso

• ²⁴May usa ka Judio nga ginganlan
og Apolo, lumad siya sa Alejandria

• 23. Niining mubo nga parapo gikombinar
ni Lucas ang kataposan sa ikaduhang byahe
ug ang sinugdan sa ikatulo.

Si Pablo wala moistar sa Efeso, ang ulohang
syudad sa probinsya sa Asia. Nagdali siyang ba-
lik human sa duha ug tunga ka tuig sa iyang
misyon. Miabot siya sa Jerusalem ug mibalik
sa Antioquia, ang orihinal nga katilingban sa
mga simbahan sa kalibotang pagano. Miadto
si Pablo aron pagpahulay human sa tanan
niyang byahe. Makahatag pod ni og kahigayo-
nan pagbag-o sa iyang oryentasyon pinaagi sa
personal nga pakigtugbo sa daghang paagi
ining dato nga katilingban ug sa pagpakig-
ambit nila sa iyang kabalaka.

Inigbiya niyang usab, bisitahan ni Pablo ang
mga simbahan nga natukod sa ikaduhang niyang
misyon. Molungtad ni sa daghang bulan busa,
moabot lang siya sa Efeso sa tuig 54. Sa ka-
samtangan may simbahan nga natukod didto.

• 24. Sa panahon nga wala siya, si Aquila,
si Priscila ug ang uban mitabang sa pagpalam-
bo sa liso nga gitonom ni Pablo sa iyang pag-
agi didto. May importanting hitabo: Nadaog
nila si Apolo nga mahimong usa sa labing ban-
tongan nga misyonaryo (1 Cor 3:6; 4:6;
16:12).

...Dalan (b. 25). Naagian na nato ang ma-
ong pulong nga nagpasabot sa dalan sa kristo-

nga mipuyo sa Efeso. Maayo siya mamulog ug batid kaayo sa Kasulatan. ²⁵May gamay siyang kasinatian bahin sa dalan sa Ginoo. Sa dakong kadasig nagwali ug nanudlo siya nga matinudanon bahin kang Jesus, bisag pa kon ang mahitungod sa bunyag ni Juan lamang ang iyang nahibaw-an. ²⁶Dihang nangusog siya pagwali didto sa sinagoga, si Priscila ug si Aquila nakadungog kaniya. Busa, gipaado nila siya sa ilang balay aron iyang isaysay kanila ang dalan sa Diyos sa mas tinaw nga paagi. ²⁷Kay si Apolo nangandoy man pag-adto sa Acaia, gidasig siya sa mga magtotoo. Gisulatan nila ang mga tinun-an aron pag-abiabi kaniya. Sa pag-abot na niya didto iyang gilig-on pag-ayo ang mga nakabig sa pagtoo pinaagi sa grasya sa Diyos. ²⁸Nakiglantogi siya sa mga Judio, ug nagmatuod kanila, pinasikad sa Kasulatan, nga si Jesus mao ang Mesiyas.

Si Pablo sa Efeso

19 ¹Samtang si Apolo didto sa Corinto, si Pablo mipanaw sa kalungsuran ug miabot siya sa Efeso. May nakita siya didto nga pipila ka mga tinun-an ²nga iyang gipangutana, “Nakadawat ba kamo sa Espiritu Santo sa dihang nahimo kamong mga

magtotoo?” Mitubag sila, “Wala gain kami makadungog nga aduna diay Espiritu Santo.” ³Unya, si Pablo nangutana kanila, “Unsang matang sa bunyag ba ang inyong nadawat?” Mitubag sila, “Ang bunyag ni Juan!”

⁴Busa, si Pablo mipatin-aw kanila, “Nagbunyag si Juan sa bunyag sa paghinulsol. Ug nagsangyaw siya nga kinahanglang motoo ang katawhan sa tawo nga moabot sunod kaniya, nga walay lain kondili si Jesus.” ⁵Sa pagkadungog sa katawhan niini, nagpabunyag dayon sila sa ngalan sa Ginoo Jesus. Ug ang Espiritu Santo mikunsad kanila. ⁶Ug nakasulti silag lainlaing pinulongan, unya nanagna sila. ⁷Mga napulog duha silang tanan.

⁸Si Pablo miadto sa sinagoga. Ug sulod sa tulo ka bulan nagwali siya ug maisugong nakiglantogi ug iya gayod nga gipaningkamotan pag-ayo nga madani sila bahin sa gingharian sa Diyos. ⁹Ang uban, inay nga motoo niini, nagmagahi ug dayag nga nanaway sa dalan sa Kamatooran. Busa, gibiyahan sila ni Pablo ug gidala niya ang mga tinun-an ug nagtudlo sila matag adlaw sa tulungaan sa Tirano, gikan sa alas ¹¹hangtod na sa alas kwatro sa hapon. ¹⁰Iya kining gihimo sulod sa duha ka tuig. Sa ingon, ang

hanong panimuyo, nga dili lang “relihiyon” o “pagtoo” o “moralidad” kondili, kining tanan ug labaw pa.

• **19.1** Sulod sa tulo ka tuig buot si Pablo nga mowali sa Ebanghelyo sa Efeso, ang usa sa labing nindot ug dako nga syudad sa imperyo.

Timan-i ang *12 ka lalaki*, ang mga disipulo ni Juan Bautista. Mga magtotoo sila ug tarong nga mga tawo: wala hinuon nila ang labing important: ang Espiritu Santo.

...*Espiritu Santo...*(b. 2). Tan-awa sa Mga Buhat 8:14. Maayo kaayo ang pagkasinatian sa mga gasa sa Espiritu sa panahon nga moliko ang atong kinabuhi; mas maayo pa gani kon sa kristyanong gimbuhaton tugtan nato nga ang atong kaugalingon magiyahan ining Diyosong “panabot”, inay magsalig kanunay sa kaugalingong mga hukom.

...*nagpabunyag dayon...*(b. 5). Makaingon ba ta nga sa unang mga adlaw ang bunyag gihimo sa “ngalan ni Jesus” ug dili sa “ngalan

sa Amahan, sa Anak ug sa Espiritu Santo”? Dili ni siguro. Sa *ngalan* nagkahulogan: sa gahom sa, o tingali ang bunyag “diha sa ngalan sa Amahan sa Anak ug sa Espiritu Santo” nga gitawag pod og “bunyag sa ngalan ni Jesus” aron malain ni sa “bunyag ni Juan” ug sa daghang bunyag sa Judio ug paganon relihiyon.

Apan tingali sa unang mga kaliwat, ang katawhan gibunyagan sa *ngalan ni Jesus*, apan sa kadugayan giusab sa simbahan ang purmola aron malain sa ubang pundok nga nagtoo ni Jesus, apan wala motoo nga anak siya sa Diyos nga Amahan. Sa bisan unsang kaso, walay lugar ang panagbangi sa simbahang lokal nga naghunahuna nga naimbento nila pag-usab ang Ebanghelyo sa pagkondenar sa purmola nga gigamit sulod sa 20 ka siglo nga naghingalan sa tulo ka personas sa Diyos. Mao ni ang simbahan sa mga apostoles nga mihatag sa unang purmola ug ang simbahan nga human sa pipila ka tuig, mihatag sa ikaduhang purmola nga atong mabasa sa Mt 28:19.

tanang nga nagpuyo sa probinsya sa Asia, Judio ug dili Judio, nakadungog gayod bahin sa pulong sa Gino.

• ¹¹ Ang Diyos naghimo ug talagsaon ug gamhanang mga buhat pinaagi sa kamot ni Pablo. ¹² Bisan gani ang mga panyo ug panapton nga modapat kaniya makapaayo gayod sa mga masakiton sa matag higayon nga iyang itapion kanila ang iyang mga kamot. Ang mga daotang espiritu mi-biya usab kanila.

¹³ Pipila ka mga Judio nga nanuroy ug nagpalagpot sa mga daotang espiritu ang misulay paggamit sa ngalan sa Ginoong Jesus sa pag-ingon, “Nagmando ako kanimo sa paggula gikan diha sa ngalan ni Jesus nga gisangyaw ni Pablo!” ¹⁴ Apil na kanila ang mga anak sa Judiong pari nga si Esceva. ¹⁵ Usa niana ka adlaw, misulod sila sa usa ka balay ug nangahas pagbuhat sa ingon. Apan giingnan sila sa daotang espiritu, “Nakaila ako kang Jesus! Nasayod usab ako kang Pablo. Apan kinsa man kamo?” ¹⁶ Unya, ang giyawaan midasmag ug mibuntog kanila. Gipanamastamasan sila pagayo niini. Busa, mipahawa sila sa maong balay nga hubo ug bun-og kaayo. ¹⁷ Nahibalo niini ang tanang mga Judio ug Griyego nga nagpuyo sa Efeso. Ug natandog sila pag-ayo ug naghatag ug dakong pagtahod sa ngalan sa Ginoong Jesus.

¹⁸ Kadaghanan sa nakabig sa pagtoo mibutyag gayod sa kanhiay nilang daotang binuhatan. ¹⁹ May daghang salamangkero niadtong higayona nga mitigom sa ilang mga basahon ug mi-

sunog niini atubangan sa tanang. Mikabat sa 50,000 ka salapi ang kantidad niadtong tanang.

²⁰ Niining paagiha gamhanan kaayong mikaylap ang Pulong sa Diyos.

Ang Kagubot didto sa Efeso

• ²¹ Human niining tanang, si Pablo nga gigiyahan sa Espiritu Santo nakahukom pag-agi sa Macedonia ug Acaia. Unya, mipadayon siya ngadto sa Jerusalem. Ug miingon siya, “Human didto, kinahanglang moadto ako sa Roma.” ²² Busa, gipauna niya ang duha sa iyang mga luyoluyo nga si Timoteo ug Erasto ngadto sa Macedonia. Ug nagpabilin siyag makadiyot sa Asia.

²³ Niadtong tungora ang siyudad nagubot pag-ayo tungod sa Dalan. ²⁴ Nagsugod kini sa usa ka platero nga si Demetrio. Nanghimo siyag mga deplatang modelo sa templo ni Artemis, ang diosa. Ug sa iyang patigayon, nakasapi pag-ayo ang mga trabahador tungod sa maong patigayon. ²⁵ Tungod niini gipatawag niya silang tanang ug ang ubang susamag pangita. Miingon siya kanila, “Mga higala, nasayod kamo nga ang atong kalamposan nag-agad niining atong patigayon. ²⁶ Apan nakakita ug nakadungog kamo nga si Pablo nakapahisalaag sa daghang katawhan, dili lang dinhi sa Efeso kondili didto usab sa kinabagang probinsya sa Asia. Nadani niya sila nga ang mga diosdios nga ginama sa mga sa tawo dili mao ang Diyos. ²⁷ Tungod niini namiligro nga ang atong panginabuhi makabaton og ngil-ad nga dungon sa mata sa kataw-

• 11. Ang mga timaan nga gisaad ni Jesus alang sa motoo daghan (Mc 16:15-18). Ang samang mga butang nahitabo karon diha nga ang Simbahan nahimo pod nga misyonaryo.

Nahibulong ta sa nga milagro sa pag-ayo. Apan tingali ang lawom nga pagkakabig sa mokompisal sa ilang pagbansaybansay sa madyik ug mosunog sa bilihong mga libro mas labi pang importanti. Sa atong makita, wala ni buhata sa bunyag, apan sa human, dihang mas kombensido na sila sa ilang pagtoo.

• 21. Ang kalamboan sa Ebanghelyo dako kaayo, ug tungod ini ang idolatriya nag-anamkawala. Hinuon mipakita pod ni uban sa laing mga relihiyon. Ang kalibotang Romano napuno sa relihiyosong kabalisa, ug daghang doktrina nanguwa gikan sa Asia, mga kulto ug mga pagtulon-an nga nag-ingon nga makapalingkawas sila sa katawhan sa kamatayon. Apan ang Ebanghelyo lahi ining tanang, kay samtang kadlong mga doktrinaha mga teoriya lang, ang mga apostoles nagwali sa usa ka

han. Labot pa niini, ang templo usab sa inilang diosa nga si Artemis isipong unya nga walay bili tungod niini. Unya ang gimimba sa Asia ug sa tibuok kalibotan mawad-an unya sa iyang kabantog.”

²⁸ Sa pagkadungog nila niini, naglagot ug naninggit sila, “Bantogan si Artemis alang sa taga Efeso!?” ²⁹ Unya ang kagubot milukop dayon sa tibuok siyudad. Ug ang panon sa katawhan midagan padulong ngadto sa teyatro ug ilang giguyod si Gaio ug si Aristarco (mga kauban ni Pablo sa iyang panaw; nga mga taga Macedonia sila). ³⁰ Buot unta ni Pablo nga motubang sa duot sa katawhan, apan gisanta siya sa mga tinun-an. ³¹ Ang pipila ka tigtagbag sa probinsiya sa Asia, nga mga higala usab ni Pablo, mipadala kaniya ug mensahe. Gihangyo nila siya sa dili pagpakita sa maong teyatro.

³² Sa laing bahin ang tibuok hut-ong sa katawhan nagkaguliyang. Apan ang kadaghanan kanila wala masayod nganong nagkatigom man sila. ³³ Tungod kay ang uban naninguha nga si Alejandro ang hinungdan sa kagubot. Busa, gipaatabang nila siya sa katawhan. Buot sa katawhan nga si Alejandro mismo ang mopamatuod nga wala silay sala atubangan sa katawhan. ³⁴ Apan sa pagkasayod nila nga Judio usab siya, misinggit silag dugang, sulod sa duha ka oras niining mga pulonga: “Inila si Artemis sa mga taga Efeso!”

³⁵ Sa kataposan ang kalihim sa lungsod nakapakalma sa nagkaguli-

yang nga panon sa katawhan. Miingon siya kanila, “Mga lungsoranon sa Efeso, kinsa ninyo ang wala masayod nga ang siyudad sa Efeso mao ang magbalantay sa templo sa bantogang Artemis ug sa iyang larawan nga gikan sa langit? ³⁶ Kay kining butanga dili malalis. Pagkalma kamo! Ayaw pagdalidali! ³⁷ Kay kining mga tawhana nga inyong gidala sa atong atubangan wala mangawat sa templo. Wala sila makasultig daotan bahin sa atong diosa. ³⁸ Kon si Demetrio ug ang iyang mga kaubang platero buot mopasakag sumbong batok kang bisan kinsa, bukas ang hukmanan alang niini. Aduna kitay mga opisyaes alang niini. Pakihaa sila! ³⁹ Kon may gikinahanglang usisahon, himoon kini sulod sa tigom nga nahisubay gayod sa atong balaod. ⁴⁰ Kay sama karon, malagmit nga pasakaan kitag sumbong tungod sa nahitabong kagubot karon. Wala kitay igong katarungan nga ikahatag mahitungod niining kaguliyang nga nahitabo karon.” ⁴¹ Ug gipapauli sa kalihim sa lungsod ang tibuok tigom.

Mibalik si Pedro sa Macedonia

20 * ¹ Human sa kaguliyang, gipapundok ni Pablo ang iyang mga tinun-an aron pagdasig kanila. Nana-milit siya kanila ug miadto sa Macedonia. ² Miduaw siya sa tibuok dapit ug gihatag niya ang iyang kaugalingong panahon sa pagwali ug pagdasig kanila. Sa kataposan niabot siya sa Grecia.

³ Sa dihang tulo na siya ka bulan didto, buot unta niyang adtoon ang

hitabo: ang Judio nga gitawag ug Jesus nabanhaw ug nakakita mi niya nga nabanhaw.

Unya, nagkagubot. Ang mga pundok sa tighimog diosdios nanalipod sa ilang interes. Ang mga Judio nga nagpuyo sa hilom taliwala sa paganong katawhan naguol, basig isipon silang kristyanos busa, misulay silag hatag ug mga katarongan.

• **20.1** Si Pablo mipuyo sa Efeso sulod sa duha ka tuig ug tunga. Ang daghang detalye sa iyang mga sulat nagpunting nga ang sugilanon

ni Lucas dili kompleto, ingon man ang kadaghanan sa iyang binuhatan wala hisgoti. Si Pablo nag-antos pag-ayo. Tingali gani ug narpriso siya sa paghimo niya sa sulat alang sa taga Galacia ug sa unang sulat alang sa taga Corinto.

Si Pablo miadto sa Macedonia (diin nahimutang ang Tesalonica) ug sa Grecia. (Didto mipalabay siyag dyotayng panahon sa Corinto). Sa Corinto, nagsulat siya sa mga Romano, kay mipadayon man siya sa iyang plano pag-adto sa Roma.

Siria, apan ang mga Judio naglaraw ug daotan batok kaniya. Busa, mihukom siya pagbalik agi sa Macedonia. ⁴ Sa iyang pagpanaw, gikuyogan siya ni Sopater, nga anak ni Piro (nga taga Berea); ni Aristarco ug Segundo (nga mga taga Tesalonica); ni Gaio (nga taga Derbe); ni Timoteo, Tiquico, ug Trofimo (nga gikan sa Asia).

⁵ Miuna sila ug mihulat kanamo didto sa Troas, ⁶ samtang naglawig kami gikan sa Filipos, human sa pangilin sa Pan nga Walay Patubo. Human sa lima ka mga adlaw, nagkauban kaming tanaan sa Troas diin mipuyo kami didto ug usa ka semana.

Ang Kataposang Pagduaw ni Pablo sa Troas

• ⁷ Sa unang adlaw sa semana nagkatigom kami aron pagpikaspikas sa pan. Si Pablo niadtong higayona, nga mogikan na sa sunod adlaw, namulong sa katawhan og taastaas. Ang iyang wali sa katawhan milungtad kini hangtod sa tungang gabii. ⁸ Nagdagkot kamig daghang mga lampara didto sa ibabaw nga lawak nga among gitigoman. Unya, may batan-ong lalaki, nga ginganlag Eutico, nga naglingkod sa tamboanan sa maong lawak. ⁹ Ug samtang si Pablo nagpadayon pagsulti, si Eutico nakatulog kini ug nahulog gikan sa ikatulong andana sa balay, ug nagbuy-od siya sa yuta nga patay na.

¹⁰ Unya si Pablo midali pagkanaog,

• ⁷. Dili aksidenti nga miingon si Lucas nga nagkatigom sila sa *unang adlaw sa semana*, sanglit ang mga kristyanos milain man sa mga Judio, giilisan nila ang balaang Sabado sa sunod nga adlaw, ang unang adlaw sa semana, ang adlaw sa pagkabanhaw ni Jesus. Paagi ni pagsangyaw ining pagtooha. Natural na lang nga nagtagbo sila sa usa ka balay ug dinhi nagsugod ang kristyanong tigom. Ilang giambitan ang pagtulon-an ug pamalandong ug gihuman sa pasalamat (o Eyukaristiya) ug pangalawat sa lawas sa Ginoo.

Ining tigoma makapadayag sila sa kaugalingon. Unsa may unod sa tag-as nga diskurso ni Pablo?

– Magbasa siya ug mukutlo sa kasulatan nga nagpasabot ni Jesus;

ug unya mitikubo siya ug migakos kang Eutico. Miingon siya kanila, “Ayaw kamo kahadlok kay buhi siya!”

¹¹ Unya, mibalik siya didto sa taas sa taas sa balay, ug iyang gipikaspikas ang pan ug mikaon siya niini. Mipadayon siya pagsulti hangtod na sa kaadlawon ug unya mibiya siya kanila. ¹² Ug si Eutico gidala nga buhi sa iyang mga kauban ngadto sa ila. Ug nalipay sila pag-ayo.

Ang Paglawig gikan sa Troas ngadto sa Mileto

¹³ Milawig kami pinaagig barko padulong ngadto sa Aso diin hapiton namo si Pablo. Kini ang gikasabotan, kay si Pablo gusto mang maglakaw.

¹⁴ Sa pagkatinuod, gitagbo namo siya didto sa Aso ug gipasakay namo padulong sa Mileto. ¹⁵ Gikan sa Aso milarga kami ug miabot sa Quio, sa pagkaugma niina. Unya usa ka adlaw na usab ang milabay ug miabot kami sa Samo. Sa kataposan, sa sunod adlaw niana, miabot ra gayod kami sa Mileto. ¹⁶ Unya si Pablo nakahukom paghapit sa Efeso aron dili siya magdugay sa Asia. Dako siyag tinguha nga makaabot sa Jerusalem sa Pentekostes.

Ang Panamilit nga Pakigpulong ni Pablo sa Efeso

• ¹⁷ Gikan sa Mileto, nagpadala si Pablo og mga pulong sa Efeso, ug iyang gitigum ang mga katigulangan sa simbahan didto. ¹⁸ Sa nagkatigom

– Magpadayag siya sa iyang pagtoo ug sa paghalad niya sa kaugalingon kang Cristo;

– Maghigot siya sa daghang hitabo sa iyang misyon diin ang Espiritu ni Cristo naghimo sa iyang gimbuhaton.

Kining bahina sa tigom morag mopadayon hangtod nga ang pipila makatulgon. Apan gitapos ni sa *pagpikaspikas sa pan*, ang Eyukaristiya.

Pinaagi ini ang mga partisipanti mosaksi nga ang Diyos may gahom sa kamatayon (tan-awa 10:36).

• ¹⁷. Mibalik si Pablo sa Palestina. Iya nang nabati, o nahibaw-an pinaagi sa rebelasyon sa Espiritu Santo, nga magsugod ang bag-ong yugto sa iyang kinabuhi: mga tuig sa prisohan

na sila, miingon siya, “Nasayod kamo giunsa ko pagkinabuhi uban kaninyo sukad pa sa unang adlaw sa akong pagtaak sa Asia. ¹⁹ Sayod usab kamo giunsa ko pag-alagad ang Ginoo sa dakong pagpaubos, diha sa mga kasakitan ug mga pagsulay nga akong nahilagoman sa mga kamot sa mga Judio. ²⁰ Nahibalo kamo nga wala ako magdumili pagbuhat sa bisag unsa nga mapuslanong butang alang kaninyo. Namulong ako sa publiko ug sa inyong mga balay. ²¹ Nag-awhag usab ako sa mga Judio ug mga dili Judio sa pagdangop sa Diyos ug sa pagtoo sa atong Ginoong Jesus.

²² Ug karon, kinahanglang moadto ako sa Jerusalem, ubos sa pagmando sa Espiritu Santo. Wala ako masayod unsay mahitabo kanako didto. ²³ Ang nasayran ko lamang mao kini, nga ang Espiritu Santo nagpasidaan kanako nga sa matag siyudad nga akong pagaadtoaan naghulat kanako ang bilanggoan ug ang tanang matang sa pagpanglutos. ²⁴ Apan bisan pa man niini wala ko hatagig igong bili ang akong kinabuhi. Ang ako lamang nga unta matapos ko sa lumba ug makahingpit ako sa pag-alagad sa Ginoong

Jesus, pinaagi sa pagsangyaw sa Maayong Balita sa grasya sa Diyos.

²⁵ Karon nasayod ako, sa dakong kasigurohan, nga nawali ko na diha kaninyo ang Ginghamlan sa Diyos. Nasayod usab ako nga dili na kita magkita pag-usab. ²⁶ Busa ipadayag ko kaninyo karong adlaw nga, mahitungod kaninyong tanan, hinlo ang akong konsensya. ²⁷ Tungod kay wala ako magpanuko nga ipadayag kaninyo ang hingpit nga kabubut-on sa Diyos.

²⁸ Busa pagbantay kamo sa inyong mga kaugalingon ug sa katilingban nga gitugyan sa Espiritu Santo nga inyong amomahan. Agaka ang simbahan sa Ginoo nga iyang naangkon, pinaagi sa dugo sa iyang kaugalingong Anak. ²⁹ Nasayod ako nga inigbiya na nako, may moabot dinhi nga mga mabangis nga lobo. Ug ang katilingban dili gayod palabyon niini. ³⁰ Diha kaninyo adunay mga tawo usab unya nga modaot sa kamatuoran. Danihon nila ang mga tinun-an nga mosundan kanila.

³¹ Busa, pagbantay kamo! Hinumdumi nga sa tulo ka tuig, adlaw ug gabii, wala ako mohunong pagpahi-

ug sa bista. Busa, sa iyang panamilit, buot siyang mohatag og pipila ka kataposang pahimangno sa mga pangulo sa tanang katilingban nga iyang gitukod sa Asia. Ato nang naingon nga ang mga magulang sa mga simbahan (kasagaran matooon) nakadawat og awtoridad sa ilang mga katilingban tungod sa pagtapon sa kamot. Ilang gidumala ang simbahan nga lokal sa ingon, namunyang sila ug nagsaulog sa Eyukaristiya. Ang mga apostol nga naglakawlakaw (dili lang ang 12 ni Jesus) ug ang mga propeta miduaw sa mga katilingban ingon sa gibuhat ni Pablo ug may awtoridad sila ini.

Ang mga pastor sa simbahan dili lang magbantay sa kaayohan sa ilang parokyano. Gitugyanan sila sa Diyos sa *iyang* simbahan ug ang ilang papel mao ang pag-andam ini alang sa mga pagsulay nga moabot pinaagi sa paghimo nga ang katawhan makaamping sa pagtoo sa mga apostoles ug magpabiling hiniusa nila hangtod sa pag-abot ni Cristo.

Sa diskurso ni Pablo atong makita:

– Ang personal nga pagpakabana: nakapadayag ba siya sa mga pangulo sa gikinahanglan aron pagtuman sa ilang responsibilidad?

Usa ni sa mga kabalaka sa tanang apostoles: pag-andam og mga pangulo nga tinud-anayng responsablil alang sa mga katilingban nga wala magkinahanglan nga may moaghat nila.

– Ang pagdapit sa pagsunod sa iyang panig-ingnan bisag ang papel sa mga magulang dili ingon sa mga apostol ug kinahanglan gihapon nga ila ning buhaton nga walay personal nga interes: ang mga pastor dili magkinabuhi gikan sa baba sa katilingban kon dili sila makahimong tinuod nga serbisyo ug makatugyan sa ilang kaugalingon sa manggihatagong paagi.

– Kinahanglan nga mabinantayon sila. Ulahi na kaayo ang pagkabalaka bahin sa katilingban kon nahimo ang mga sayop ug ang pagkabahinbahin. Wala sila makapanag-iya sa simbahan; mga sulugoon lang sila; iya sa Ginoo ang simbahan nga *nadaog niya sa bili sa kaugalingong dugo*;

– Pahinumdum sa panawagan pagsakripisyo sa kaugalingon alang sa nagsilbi ni Cristo.

Ang teksto naghigot pod sa mga “obispo” (ang mga inspektor). Wala ta mahibawo kon sila ba ang mga magulang, o ang pipila nila ang mas dakog responsibilidad.

mangno kaninyong tanan nga inubanan pa gani sa luha. ³²Karon itugyan ko kamo ngadto sa Diyos ug sa Pulong sa iyang grasya. Makapatubo kini kaninyo ug makaangkon kamo sa kabilin nga inyong ambitan uban sa tanang mga santos.

³³Wala ako maibog sa salapi, ni sa bulawan o ni sa bisti ni bisan kinsa. ³⁴Nasayod kamo nga kining akong kamot nagsangkap sa akong mga pang adlaw-adlawng panginahanglan ug sa akong mga kauban. ³⁵Sa tanang paagi gipakita ko nga sa tinud-anayng panlimbasog kinahanglang tabangan ang mga huyang. Hinumdomi ang mga pulong nga gisulti sa Ginong Jesus, ‘Mas dako ang kalipay sa paghatag, kay sa pagdawat.’”

³⁶Human niini miluhod si Pablo uban nila ug nag-ampo. ³⁷Unya, silang tanan nanghilak. Gigagol nila siya ug gihagkan. ³⁸Naguol kaayo sila, kay miingon man si Pablo nga dili na sila makakita pa kaniya pag-usab. Ug gihatod nila siya hangtod sa barko.

Ang Paglawig ni Pablo padulong sa Jerusalem

21 ¹Human sa panamilit ni Pablo, milahos kami sa Cos. Ug sa pagkasunod adlaw niana miabot kami sa Rodas, unya gikan didto mipaingan

kami sa Patara. ²Didto may usa ka barkong padulong sa Fenicia. Busa misakay kami niini ug milawig. ³Among nakita ang Cipre, apan among gilabayan lamang kini. Mipadayon kami sa Siria ug mikawas sa yuta sa Tiro diin didto nangdiskarga ang barko nga among gisakyan. ⁴Nakigkita kami didto sa mga tinun-an ug mipuyog ug usa ka semana uban kanila. Gipasidan-an namo sila bahin sa Espiritu Santo, busa ilang gisultihan si Pablo sa dili pag-adto sa Jerusalem.

⁵Apan sa hustong panahon, milarga kami ug mipadayon sa among panaw. Ang tanan, lakip ang mga asawa ug mga kabataan, migawas uban kanamo sa siyudad. Sa baybayon nangluhod kami ug nag-ampo. ⁶Ug human kami nanamilit sa usag usa, misakay na usab kami og balik sa barko ug namauli sila.

⁷Mipadayon kami sa among panaw ug milawig gikan sa Tiro ngadto na sa Tolemaida, diin didto nahimamat namo ang mga kaigsoonang lalaki ug babaye. Usa ra kami ka adlaw uban kanila didto. ⁸Kay sa sunod adlaw milawig na man kami ug midangat sa Cesarea. Midayon kami sa balay ni Felipe, ang ebanghelistang, ug mipuyo uban kaniya. Usa siya sa Pito ka mga

• **21.5** Kining dili maihap nga mga pagpadayag sa *espiritu* sa *propesiya* nga makita sa tibukol Mga Buhat, kahibulongan.

Karon, pipila ka grupong kristyano naghunahuna nga kining propetikong sulog nag-sugod na pod, apan may pipila nga nag-ingon nga ang maong pagpadayag pulos ilusyon ug bunga sa nerbiyos.

Ang tinuod mao nga daghan ining mga talan-awona damgo lang sa mga tawo nga naluya tungod sa kakulang sa kaon ug katulog. Gawas pa, may daghang tawo nga dunay buhing handurawan nga nagtoo sila sa ilang nakita bisag nagdamgo lang. Gawas pa, kon ang usa ka grupo nagtigom sa palibot nga misteryoso ug maikagong, may daghang pagpadayag nga kahibulongan nga walay kalabotan sa Espiritu ni Jesus. Ang mga doktor nga nagtabang sa mga biktima sa maong mga dula nasayod kaayo. Ang kahibulongang mga kondisyon diin ang mga tawo nanayaw, nag-undak-undak sa tiil, ug nanulti nga daw wala sa kau-

galingon (ug usahay uban sa tibukol asembleya) maobserbahan sa daghang karaan nga dili kristyanong relihiyon labi na sa Africa. Busa, kon mahitabo ni sa kristyanong simbahan, kinahanglang mangutana ta sa atong kaugalingon kon nagkagan ba ni sa maayong espiritu, o sa yawa o sa hungog ba nga espiritu. Wala ni kalabotan sa propetikong espiritu.

Ang Biblia nagpasidaan nato sa mga propeta nga “nanagna bisag wala ipadala,” o nga nagdamgo sa mga damgo nga buot nila mabatonan (Jer 29:8). Ang Ebanghelyo nagtan-yag nato sa usa ka paagi sa pag-ila sa tinuod nga mga propeta ug sa mini: “sa mga bunga inyo silang mailhan.” Tan-awa pod 1 Cor 12:1-3.

Kinahanglan nga dili nato duhaduhaan ang mga buhat sa Espiritu sa Propesiya diha sa simbahan. Mas aktibo ni kon dunay lawom nga kinabuhi sa pagtoo ug kon ang simbahan nag-atubang sa mas lisod nga kahimtang. Tan-awa ang komentaryo sa 8:18.

tinun-an.⁹ May upat siya ka mga anak nga dalaga nga gitugahan sa pagka-propeta.

¹⁰ Mipuyo kami sa iyang panimalay sulod sa pipila ka adlaw hangtod sa pag-abot ni Agabo, ang propeta nga taga Juda, nga mianhi namo. Gikuha niya ang bakos ni Pablo ug gibugkos kini sa iyang kaugalingong mga tiil ug kamot. Unya, miingon siya, ¹¹ “Ingon niini ang gipadayag sa Espiritu Santo, ‘Sama niini ang paggapos sa tag-iya niining bakosa. Itugyan siya sa mga Judio sa Jerusalem ngadto sa mga kamot sa mga langyawng gahom.’”

¹² Sa pagkadungog namo niini, kami ug ang mga igsoon sa Cesarea mihangyo kang Pablo sa dili na lamang pag-adto sa Jerusalem. ¹³ Apan mitubag siya, “Nganong naghilak man kamoo ug nagsubo alang kanako? Andam ako dili lamang aron bilanggoon, kondili alang usab sa pagpakamatay sa Jerusalem sa ngalan sa Ginoong Jesus.” ¹⁴ Kay wala man siya maminaw sa maong sugyot, gipasagdan na lamang namo siya. Miingon kami, “Matuman ang kabubut-on sa Diyos alang kanimo.”

Ang “Espirituhanong pagpadayag” mahimong mas kahibulongan kon suspitoso pod ni. Ang Espiritu nagpadayag sa labing bililhon diha sa kailadman, nga walay mga pulong ug mga panan-awon, sa sentro sa kalag nga makab-ot lang sa Diyos. Ang yawa sa laing bahin, alisto kaayo sa pagsugyot sa mga pulong sensasyonal ug mga panan-awon nga kahibulongan.

Ang nagsalikway sa kaugalingon ug nagtugyan ini kang Cristo nakakita sa Espiritu nga kanunayng nagpadako sa trabaho sa iyang kinabuhì. Maanad siya pag-ila sa hilom nga paglamdag gikan sa sulod. Pinaagi sa kasinatian, iyang mamatud-an nga bisag ang rason mosugyot og laing paagi sa paglihok, kining paglamdaga nga gikan sa sulod maoy husto. Naanad na siya nga dili mosalig sa kaugalingong mga plano ug magpabiling mabinantayon sa mga sugyot sa Espiritu. Labaw sa tanan, kombensido siya nga ang gasa sa propesiya walay bili kon itandi sa Espiritu sa gugma (I Cor 13).

Ang istorya sa byahe nakapahimo nga kaha-tagan tag bili ang pagbinatiay sa usag usa tali-wala sa mga kristyano. Ang pagdawat nga maabiabihon sa nagbyahe gikan sa ubang kati-

¹⁵ Unya, nangandam kami pag-adto sa Jerusalem. ¹⁶ Miuban ang pipila sa mga tinun-an sa Cesarea nga midala kanamo sa balay ni Mnason nga taga Cyprus ug didto mopuyo kami uban kaniya. Usa siya sa unang mga tinun-an.

Ang Pagduaw ni Pablo kang Santiago

• ¹⁷ Sa Jerusalem mainiton kaming gidawat sa mga kaigsoonan. ¹⁸ Pagkasunod adlaw niana miuban kanamo si Pablo pag-adto sa balay ni Santiago diin didto nagkatigom ang tanang mga katigulangan. ¹⁹ Human namo pangamustaha sila gituki ni Pablo ang gihimo sa Diyos alang sa mga dili Judio pinaagi sa iyang ministryo.

²⁰ Sa pagkadungog nila niini, gihi-maya nila ang Diyos. Apan miingon sila, “Tan-awa mga igsoon kon pila ka libo sa mga Judio sa Juda ang nanoo, ug silang tanan mainiton nga mitahod sa Balaod. ²¹ Apan ilang nadunggan nga nagtudlo ikaw sa mga Judio nga nanimuyo sa paganong kanasoran aron ilang biyaan si Moises. Dili kuno nimo buot ipatuli ang ilang mga anak nga lalaki ug buot kuno nimong pabi-

lingban diha sa balay importanto kaayong katungdanan nga gitagaan ni Pablo og dakong gibug-aton sa daghan niyang sulat. Diha nga ang mga apostoles ug propeta nangabot, dako kaayo ang kalipay, kay ang ilang pagduaw kanunay mang gitiman-an og mga pagpadayag sa Espiritu, katilingbanong pagpamalandong sa Pulong, ug sa mga balita sa mga simbahan sa tibuok kalibotan.

• ¹⁷. Ang kristyanos sa kagikang Judio nagdayeg ni Pablo inig-abot niya sa Jerusalem, apan sa samang panahon gitamay siya. May mga hungihong diha nila nga si Pablo, gawas nga wala niya ipatuman ang mga Judiong balaod sa nakabig nga kristyanos gikan sa paganism, nagsugyot nga biyaan sa mga Judio ang Balaod. Aron pagprobar nga bakak ang maong mga sumbong gitambagan siya sa pag-apil sa seremonyas nga Judio.

Ang miinsister mao ang mga magulang nga nagtrabaho uban ni Jaime “ang igsoon sa Gino”: ang tanang Judio gikan sa Palestina nga, bisan sa pagtoo nahigot gihapon sa mga kostumbre sa Daang Kasabotan.

Ilang gipunting ang importansya sa katilingban sa Jerusalem: *libo ka libong Judio* aron

yaan ang mga Judiong pamatasan. ²²Unsay angay namong buhaton karon? Nakadungog man gud ang katawhan nga ania ka dinhi karon. ²³Ingon niini na lamang ang angay mong buhaton; aduna kami upat ka tawo dinhi nga may panaad. ²⁴Dad-a sila ug hinloi ang imong kaugalingon uban kanila. Bayri ang tanang nilang magasto aron magpaupaw sila. Sa ingon mahibalo ang tanan nga dili tinuod ang ilang nadungog bahin kani-mo. Inay, motuo gayod sila nga nagtuman ka sa Balaod ni Moises.

²⁵Apan bahin sa mga dili Judio nga magtotoo, nagsulat kami kanila. Mi- ingon kami nga katungdanan gayod nila sa dili pagkaon sa karne nga giha- lad sa mga diosdios, o sa dugo o sa unod sa gituok nga mananap ug kina- hanglang maglikay usab sila sa gidi- lang kaminyoon.”

²⁶Sa sunod adlaw niana gidala ni Pablo ang maong mga tawo. Ug sama kanila nanghinlo siya sa iyang kauga- lingon. Unya misulod siya sa Templo aron pagsibya sa kadaghanan bahin sa adlaw nga tumanon na ang pagha- lad sa sakripisyo sa matag usa nila human sa ilang paghinlo.

Gidakop si Pablo didto sa Templo

• ²⁷Sa hapit na matapos ang pito ka adlaw, pipila sa mga Judio nga nagagikan sa Asia ang nakakita kang Pablo didto sa sulod sa Templo. Ilang gihulhogan ang tibuok katawhan sa pagsamuksamok, ug dayon, ilang gi-

dakop si Pablo. ²⁸Naninggit sila, “Mga igsoong Israelita, tabang kamo! Kini ang nagsabwag sa tanang dapit sa pagtulon-an nga sukwahi sa atong ka- tawhan, -sa atong Balaod ug niining maong Balaang Dapit. Karon gidala pa niya sa templo ang mga dili Judio. Pagpanamastamas kini sa dapit nga balaan.” ²⁹Miingon sila niini kay naki- ta man nila si Trofimo, nga taga Efeso, nga mikyug kang Pablo. Abi nilag misulod kini siya sa Templo.

³⁰Unya, nikaylap ang dakong ka- gubot sa tibuok siyudad. Unya midu- gok ang mga tawo nga nagagikan sa tanang suok, ug ilang gidakop si Pablo ug ila siyang giguyod padulong sa ga- was sa Templo. Dayon gitrangkahan nila ang mga pultahan.

³¹Patyon na unta siya, apan may balita nga miabot sa pangulo sa mga Romanong sundalo nga ang tibuok Jerusalem nagkagubot. ³²Sa diha- diha, ang komandante mipadalag pi- pila ka mga opisyaes ug mga sunda- lo aron pag-adto dayon sa panon sa katawhan.

Sa pagkakita nila sa komandante uban ang iyang mga kasundalohan, mihunong sila pagbunal kang Pablo. ³³Giduol sa pangulo si Pablo, unya gi- dakop kini ug gipagapos og duha ka kadena. Nagpakisayod siya kon kinsa si Pablo ug unsay ang iyang nahimo kanila. ³⁴Apan ang pipila sa panon misinggit og usa ka butang batok ka- niya, unya ang uban usab misinggit og lain. Kay wala man masayri sa ko-

ang gipangayo tahoron. Posibli kaayo nga mas daghan sila kay sa kristyanos sa kalibotang pagano: mao ni ang karga sa kagahapon nga gidawat ni Pablo tungod ug alang sa kalinaw, apan mao pod ni ang hinungdan sa iyang pag- kapukan.

• ²⁷. May daghang butang nga medyo pare- has tali sa pagdakop ni Pablo ug ni Esteban pipila na ka tuig nga miagi (tan-awa 6:9). Ang mga Judio sa Asia naghimog lista sa daghang sumbong: ang labing seryoso mao nga gidala ni Pablo ang “piso” sulod sa templo, pagpa- namastamas nga kasilotan og kamatayon. *Mao ni ang nagsabwag sa iyang pagtulon-an*

sa tanang dapit batok sa atong katawhan, sa atong Balaod ug ining Santwaryo. May mga susama pod nga mga sumbong batok ni Cristo ug ni Esteban.

Bakak ning sumbonga. Hinuon, ang mga Judio dili sayop sa tanan: pinaagi sa iyang pagtulon-an, si Paulo naghulmag kristyanos nga moilis sa pagsimba sa templo sa pagtoo ni Cristo; giilisan nila ang balaod sa kinabuhi nga nagtuman sa balaod sa Espiritu ug sa nasyona- lismong Judio sa katilingbang kristyano nga unibersal. Ang kasuko sa mga Judio nahisama sa kasuko sa pipila ka grupong kristyano nga nahadlok nga ang pagbag-o sa simbanan mag- dalag pagtamay sa ilang mga debosyon ug

mandante ang panghitabo tungod sa kagubot, gipadala niya si Pablo sa kuwarter. ³⁵ Tungod sa pagbunal so-brang, sa hagdanan pa lamang kinahanglan nang sapnayon si Pablo aron makasaka kini padulong sa taas. ³⁶ May bagang duot sa katawhan nga nagsunod ug naninggit niini: “Patya siya!”

³⁷ Sa dihang dad-on na nila sa sulod si Pablo, nangutana siya sa komandante sa mga sundalo, “Makasulti ba ako kanimo?” Mitubag ang komandante, “Makasulti ka diay og Griyego!” ³⁸ Dili ba nga usa ka man ka Ehiptohanon ka man nga nakahimog kagubot taudtaod na karon? Dili ba nga ikaw man ang mipaikyas ngadto sa disyerto sa hut-ong sa upat ka libo nga mga terorista?” ³⁹ Si Pablo mitubag, “Judio ako nga taga Tarso, ang inilang siyudad sa Cilicia. Busa tugoti palihog ako sa pagpakigsulti sa katawhan.”

Miuyon ang komandante sa iyang hangyo. ⁴⁰ Busa, si Pablo mitindog sa ang-ang sa hagdanan ug misenyas sa mga tawo pinaagi sa iyang kamot ug sa dihang mihilom na sila namulong siya sa pinulongang Hebreo:

22 ¹ “Mga igsoon ko ug mga amahan, patalinghog kamo sa pagpanalipod ko sa akong kaugalingon.

simbahan, ug makadaot sa kahiusang politikanhon sa mga katoliko. Ang mga tropang Romano nga nag-okupar sa Jerusalem ug nangitang kalinaw gibutang sa kota tupad sa templo ug nagdungaw ini. Busa ini, ang mga sundalo nakapugong nga si Pablo makaangkon sa samang kapalaran ni Esteban.

• 3. Aron masabtan ang mga kapitulo bahin sa bista ni Pablo kinahanglang hinumdoman nga ang hukmanan sa imperyo Romano mayayo kaayong pagkaorganisa. Ang kinatas-ang hukmanan didto sa Roma mao ang *hukmanan ni Cesar* ug ang mga lungsoranon sa Roma nga nahadlok sa dili hustong bista makadagop sa hukmanan ni Cesar. May mga gobernador (o prokurador) nga nagpahamtang sa hustisya sa kada probinsya. Sa teritoryong Judio, ang mga Romano nga nag-okupar sa nasod nagbilin sa importanting mga kaso sa ilang kaugalingon, apan ang uban gitugyan sa

² Sa pagkadungog nila nga Hebreo ang iyang sinultihan misamot silag kahilom. Unya mipadayon siya.

• ³ “Judio ako nga natawo sa Tarso sa Cilicia. Apan nagdako ako dinhi. Nagtungnga ako sa eskwelahan ni Gamaliel nga higpit nga nagtuman sa atong Balaod. Gialagaran ko ang Diyos nga sama sa inyong pag-alagad kaniya karon. ⁴ Kaniadto wala ko lun-i paglutos si bisan kinsa nga nagtuman sa Dalan. Akong gipalutos ug gipabilanggo ang matag sumusunod niini.

⁵ Ang Labawng Pari ug ang tibuk Hukmanan sa mga katigulangan nakasaksi gayod niini, kay nakadawat man ako og mga sulat alang sa mga kaigsoonan nga Judio sa Damasco. Mipanaw ako aron pagdakop sa mga magtotoo kang Kristong Jesus nga akong makita didto. Ako ang nagdala kanila sa Jerusalem aron sila pagasilotan. ⁶ Apan sa nagkaduol na ako sa Damasco, usa ka udtong tutok niana, may dakong kahayag gikan sa langit, ug sa kalit, may milikuk kanako. ⁷ Nakalukapa ako niadtong higayona ug nangdungog ko ang usa ka tingog nga nag-ingon, ‘Saulo, Saulo, nganong gilutos mo man ako?’ ⁸ Unya mitubag ako, ‘Kinsa ka, Ginoo?’ Miingon siya, ‘Ako mao si Jesus nga taga Nasaret nga imong gilutos.’ ⁹ Ang akong mga kau-

mga hukmanang Judio labi na ang may kalabotan sa relihiyon. Si Pablo kinahanglang mo-adto sa nagkalaning hukmanan, sugod sa Sanhedrin o korteng relihiyoso sa mga Judio, hangtod sa hukmanan ni Cesar.

Busa, pinaagi ni Pablo ang mga pulong ni Jesus nga nagtugyan sa iyang apostoles sa misyon pagsangyaw niya sa mga Judio ug paganong awtoridad, matuman. Si Pablo misulay paghimo sa pagkabanhaw ni Cristo nga tema sa iyang pamahayag. May bista aron pagkondenar ni Jesus. Karon, misulay si Pablo paghimo nga ang mga gobernador mohatag og atensyon sa kawsa sa nabanhawng Jesus, ug nagmalamposon siya.

Sa tanang panahon ingon ini ang kadasig sa mga saksi ni Cristo diha nga isumbong sila: pagpakita nga wala sila maglihok alang sa kaugalingong interes, ni sa bisag unsang hinungdan nga tawhanon kondili, kay mga sulugoon sila ni Cristo.

ban, sa pagkakita sa kahayag, nanga-hadlok sila bisan pa kon wala sila madungog sa tingog nga akong nadungog. ¹⁰Nangutana ako, 'Unsay angay kong buhaton, Ginoo?' Ug ang Ginoo mitubag, 'Barog ug padayon sa imong pagpanaw padulong sa Damasco kay didto sultihan ka sa imong angay buhaton.' ¹¹Nabuta ako sa kahayag niadtong taknaa. Busa, giagak ako sa akong mga kauban padulong ngadto sa Damasco.

¹²Didto sa Damasco nakigkita kanako si Ananias, usa ka tawo nga matinud-anong nagtuman sa Balaod; inila siya sa tanang mga Judio nga nagpuyo didto. ¹³Ug samtang nagbarog siya tupad kanako, miingon siya, 'Igoong Saulo, maayo na ang imong mga mata!' Ug niadtong taknaa gayod nakakita ako og balik ug gitutokan ko siya. ¹⁴Miingon siya, 'Gipili ka sa Diyos sa atong katigulangan nga masayod sa kabubut-on sa Labing Matarong; makakita ka kaniya ug makapaminaw sa iyang tingog. ¹⁵Gikan karon maiya kang saksi ngadto sa katawhang pagano. Sultih sila sa tanan mong nakita ug nadungog. ¹⁶Ug karon, nganong naglangan ka pa? Hala, tindog ug pabunyag! Hugasi ang imong kaugalingon gikan sa mga sala pinaagi sa pagsangpit sa iyang balaang Ngalan.'

Ang Pagpadala kang Pablo ngadto sa mga Hentil

¹⁷Sa akong pagbalik sa Jerusalem, samtang nag-ampo ako sulod sa Templo, nakakita akog usa ka pananawon. ¹⁸Nakita ko siya. Ug miingon siya kanako, 'Pangandam sa pagbiya sa Jerusalem. Ayawg langan! Kay dili nila dawaton ang imong pagsaksi kanako!' ¹⁹Unya mitubag ako, 'Ginoo, sayod kaayo sila nga gipabilanggo ko ang mga mitoo kanimo, ug gipakastingo ko sila sa mga sinagoga. ²⁰Samtang nagdagayday pa ang dugo sa imong saksi nga si Esteban, didto ako

nagbarog sa iyang kiliran ug miuyon sa nahitabo kaniya. Gibantayan ko pa gani ang mga kupo sa nagpatay kaniya!' ²¹Niining higayona miingon siya kanako, "Lakaw, kay ipadala ko ikaw ngadto sa halayong mga paganong kanasoran."

²²Hangtod niining higayona ang panon sa katawhan naminaw kang Pablo. Sa pagkadungog nila sa kataposan niyang gisulti, misinggit dayon sila, Patya siya! Dili siya angayng ma-buhi pa!" ²³Naninggit sila ug giwarawara nila ang ilang mga kapa. Unya nagsabwag silag abo. ²⁴Ang komandante niining higayona misugo pagdala kang Pablo ngadto sulod sa kuwartel. Gipasukitsukit niya siya human latosa, aron masayran nganong naninggit man sila batok kaniya.

²⁵Sa dihang gigapos na siya sa mga sundalo, si Pablo miingon sa opisyal nga nagbarog didto, "Makatarunganon ba sa balaod nga latuson sa usa ka Romanong lungsoranon nga walay igong husay?"

²⁶Niini, ang opisyal miadto sa ilang pangulo ug nangutana, "Unsay imong gihimo? Romano siya!" ²⁷Busa, miadto ang komandante ug nangutana, "Sultih ako, Romano ka ba?" "Oo," mitubag si Pablo. ²⁸Ang pangulo miingon dayon, "Dako na akog nagasto aron lamang mahimong usa ka lungsoranon sa Roma!" Si Pablo mitubag, "Romano ako sukad pa sa akong pagkatawo!"

²⁹Unya, sila nga naglaraw ngaמושisa kaniya wala na mopadayon niini. Bisang komandante mismo nahadlok sa pagpagapos og kadena sa usa ka Romano.

Miatubang si Pablo sa Sanhedrin

³⁰Sa sunod adlaw niana, ang komandante naninguha pagpakisayod sa mga sumbong sa mga Judio batok kang Pablo. Busa, gipabuhian niya siya, ug gipagawas sa bilanggoan. Gipatawag niya ang Labawng Pari ug

ang tibuok Konseho niini. Unya, gidala nila Pablo ug gipabarog sa ilang atubangan.

23¹ Gitutokan ni Pablo ang Konseho ug giingnan, “Mga igsoon, hangtod karon nagkinabuhi ako nga limpyog konsensiya atubangan sa Diyos.”² Tungod niini, ang Labawng Pari nga si Ananias misugo sa mga alagad sa pagsagpa kaniya sa baba.³ Si Pablo miingon, “Hampakon unta kamo sa Diyos, kamo nga mga daotan! Naglingkod kamo aron paghukom nako sumala sa Balaod. Apan nakalapas kamo sa maong Balaod sa dihang inyo akong gisagpa!”⁴ Niini gisanta siya sa mga alagad, “Nganong nakapangahas ka man pag-insulto sa Labawng Pari sa Diyos?”⁵ Si Pablo mitubag, “Mga igsoon, wala ako masayod nga siya ang Labawng Pari, kay ang Kasulatan nag-ingon gayod: “Ayawg balikasa ang nagdumala sa imong katawhan.”

⁶ Si Pablo nasayod nga kabahin sa Konseho ang mga Saduseo ug ang mga Pariseo. Busa, mipadayag siya sa Konseho, “Mga igsoon, usa ako ka Pariseo, nga anak usab sa usa ka Pariseo. Gihukman ako karon tungod sa akong paglaom sa pagkabanhaw sa mga minatay.”

⁷ Tungod niini, naglantogi ang mga Pariseo ug mga Sadduceo. Ang tibuok Konseho nabahinbahin tungod niini.⁸ Kay ang mga Saduseo nag-ingon man sila nga walay pagkabanhaw, ni mga anghel o mga espiritu. Apan ang mga Pariseo, sa laing bahin, nagtoo sila niining tanan.

⁹ Unya, nagkakusog ang singgitanay. Ang ubang magtutudlo sa Balaod nga mga Pariseo mipahayag niini, “Wala kami nakitang daotan niining tawhana. Usa tingali ka espiritu o anghel ang nakasulti kaniya?”

¹⁰ Dinhi misamot ang panaglalis. Unya nahadlok ang kumandante nga basin og kuniskunison nila si Pablo.

Busa iyang gisugo ang mga sundalo pagpakanaog ug pagluwas kaniya. Ug gidala siya balik ngadto sa kuwartel.

¹¹ Niadtong gabhiona, ang Ginoo mibarog sa kiliran ni Pablo ug miingon, “Pagmaisog! Sama nga misaksi ikaw kanako didto sa Jerusalem, buhata usab kini karon dinhi sa Roma.”

Ang Laraw sa Pagpatay kang Pablo

¹² Sa pagkabuntag na niana, nagsabot ang pipila ka mga Judio. Ug nanumpa sila sa pagpuasa pagkaon o pag-inom hangtod nga mapatay nila si Pablo.¹³ Kapin sa 40 ang misalmot niini.

¹⁴ Miadto sila sa mga pangulong pari ug sa mga katigulan sa siyudad ug ilang giingnan sila, “Nanumpa kami sa pagpuasa pagkaon hangtod nga mapatay namo si Pablo.”¹⁵ Karon nag-agad kaninyo ug sa Konseho ang pag-aghat sa komandante Romano sa pagpaatubang kang Pablo balik kaninyo aron usisahon ang buot ninyong masayran sa hingpit bahin sa iyang kaso. Sa among bahin, andam kami pagpatay niya.”

¹⁶ Apan ang pag-umangkon ni Pablo, sa pagkadungog niya bahin sa gilaraw nga pagbanhig kaniya, miadto kini siya sa kuwartel ug gipahibawo niya si Pablo.¹⁷ Unya gipatawag dayog ni Pablo ang opisyal nga giingnan, “Dad-a kining batan-ong lalaki ngadto sa kapitan kay may isumbong siya kanila.”¹⁸ Tungod niini gidala sa opisyal ang maong batan-on, ug miingon siya, “Gipatawag ako ni Pablo ngadto sa bilanggoan ug iya akong gihangyo pagdala sa inyong atubangan niining batan-on, kay may mahinungdanon kuno siyang isulti sa kapitan.”

¹⁹ Gigitanan kini sa komandante, unya gidala sa daplin ug iyang gipanggutana kini sa hilom, “Unsay imong isumbong?”²⁰ Ang batan-on mitubag, “Ang mga Judio nagsabot nga ugma hangyoon ka pagpaatubang kang Pablo ngadto sa Konseho. Ang laraw

kunohay mao ang hingpit nga pag-paimbestigar kaniya, ²¹ apan ayawg tohoy sila kay andam ang kapin sa 40 kanila sa pagbanhig ug nanumpa sila sa dili pagkaon ni pag-inom hangtod nga mapatay nila si Pablo. Andam na sila ug nag-agad na lamang sa imong hukom.” ²² Unya gipalakaw sa koman-dante ang batan-on, uban sa pahimangno, “Ayawg saba ni bisag kinsa nga imo akong gipakisayran bahin niini!”

Gibalhin si Pablo sa Cesarea

²³ Gipatawag sa komandante ang duha sa iyang mga opisyaes ug giingnan niya sila, “Pangandam kamo pag-adto sa Cesarea sa alas nuybe ang takna karong gabii. Kauban ninyo ang duha ka gatos ka mga sundalo nga magbaklay, ⁷⁰ ang magkabayo ug laing duha ka gatos ang magdalag bangkaw. ²⁴ Sangkapi usab si Pablo og mga kabayo nga iyang kasakyan. Himoa kini aron madala siya ngadto kang Gobernador Felix nga walay mahitabo.”

²⁵ Unya gisulatan niya ang maong gobernador niini:

²⁶ “Gikan kang Claudio Lisias ngadto sa labing halangdon nga Gobernador Felix. Ako nangamusta kanimo! ²⁷ Ang mga Judio midakop niining tawhana ug ila na untang siyang patyon. Apan wala ako motugot, ingon man ang akong mga kasundalohan, nga mahitabo kini. Giluwas ko siya kay nasayod ako nga Romano siya. ²⁸ Kay nagtinguha man ako nga masayod sa kiha batok kaniya, gidala ko siya atubangan sa Sanhedrin. ²⁹ Didto akong nasayran nga ang sumbong nga batok kaniya naglambigit kini sa ilang Balaod. Alang kanako, walay bug-at nga katarongan aron pagapatay o bilangoon siya. ³⁰ Apan gipahibalo ako nga ang mga Judio naglaraw pagbanhig kaniya. Busa, nakahukom ako sa pagpadala niya nganha kanimo. Gisultihan ko ang mga nagsum-

bong kaniya sa pagsang-at sa ilang kiha diha kanimo. Panamilit!”

³¹ Gihimo sa mga sundalo ang tanan sumala gayod sa gitugon sa komandante kanila. Busa gidala nila si Pablo ngadto sa Antipatris nianang gabhiona. ³² Sa sunod adlaw niana, mibalik sila sa kota. Samtang ang nagkabayo mipadayon pag-uban kang Pablo. ³³ Sa pagsulod na nila sa Cesarea, ilang gihatag ang sulat sa gobernador ug gitugyan nila kaniya si Pablo. ³⁴ Human mabasa ang maong sulat, si Felix nangutana kang Pablo kon tagadiin siya. Sa pagkasayod niya nga si Pablo taga Cilicia, miingon siya, ³⁵ “Akong paminawon ang nagkiha kanimo inig-abot nila.” Unya misugo siya pagpabilanggo kang Pablo didto sa palasyo ni Herodes.

Ang Sumbong sa Atubangan ni Felix

24 ¹ Human milabay ang lima ka adlaw, ang Labawng Pari nga si Ananias, miabot sa Cesarea uban ang pipila ka mga katigulangan ug ang abogado nga si Tertulo nga mipadayag sa sumbong batok kang Pablo, atubangan sa gobernador. ² Unya, gipatawag si Pablo, ug mihan-ay si Tertulo sa kiha niining paagiha,

³ “Labing halangdong Felix, daghang salamat! Pinaagi sa imong paningkamot ug maalamong reporma, ang atong katawhan nakabaton karon og dakong kalinaw. Gidawat namo kining tanan sa bisag unsang paagi ug sa tibuok lugar. Mapasalamatan kaayo kami kanimo tungod niini. ⁴ Aron dili mausik ang imong panahon, hangyoon ko ikaw sa pagpaminaw kanamo sa hamubong higayon. ⁵ Among nasayran nga kining tawhana samokan kayo, kay iyang gibahinbahin ang mga Judio sa tibuok kalibotan. Pangulo siya sa Nasarenong sekta. ⁶ Gani man misulay siya pagpasipala sa Templo. Mao kini ang hinungdan nganong gidakop siya. Hukman unta siya namo sumala sa Balaod ni Moises.

⁷ Apan ang pangulo nga si Lisias nangingisog ug nanghilabot niini. Iyang gipakuha kining tawhana, ⁸ unya mipahayag siya nga ang nagkiha kaniya kinahanglang moatubang kanimo. Kon ika ang mosukitsukit kaniya, mahibaloan gayod nimo ang tanan namong muho batok kaniya.”

⁹ Miuyon ang mga Judio niini. Hugot silang miingon nga matuod kining tanan.

Ang Pagpanalipod ni Pablo Atubangan ni Felix

¹⁰ Unya ang gobernador misenyas kang Pablo. Ug si Pablo namulong,

“Nasayod ako nga nagdumala ka sa nasod sulod sa daghang mga katuigan. Tungod niini masaligon ako nga manalipod sa akong kaugalingon.

¹¹ Ikaw mismo makapaniguro nga wala pa monapulog duha ka adlaw sukad sa akong pagduaw sa Jerusalem aron pagsimba didto. ¹² Wala ako makit-i nga nakiglalis ni bisag kinsa, ni mihulhog sa katawhan, didto sa templo o sulod sa mga sinagoga o kaha sa siyudad. ¹³ Busa, dili sila makapamatuod sa ilang sumbong batok kanako.

¹⁴ Hinoon, angkonon ko sa imong atubangan nga nag-alagad ako sa Diyos sa atong katigulangan, sumala sa Dalan, nga gitawag nilag sekta. Nagtoo ako sa tanang nahisulat sa Balaod ni Moises ug sa mga propeta. ¹⁵ Naglaom usab ako sa Diyos nga sama kanila, nga aduna gayoy pagkabanhaw sa mga minatay, buotan man o makasasala. ¹⁶ Tungod niini, naningkamot ako kanunay paghupot ug limpyong konsensya atubangan sa Diyos ug sa katawhan.

¹⁷ Human sa daghang katuigan, mi-
anhi ako aron pagtabang sa mga kaigsoonan kong Judio ug sa paghalad ug mga sakripisyo. ¹⁸ Sa mga higayon nga sama niini, nakit-an nila ako sa Templo. Limpyo ako sumala sa Balaod. Walay hut-ong sa katawhan did-

to, ni mga kagubot. Apan misugod kining tanan sa dihang nangabot ang mga Judio nga gikan sa Asia. ¹⁹ Sila unta ang ania dinhi karon sa imong atubangan aron pagkiha kanako. Kana kon may sumbong sila batok kanako. ²⁰ Pasultiha kining mga tawhana unsa ang sala nga ilang nakita sa pag-atubang ko sa Sanhedrin. ²¹ Gawas tingali sa akong gisangway samtang ako mibarog sa ilang atubangan, Karong adlaw gihukman ako tungod sa pagkabanhaw sa mga minatay.”

²² Si Felix nasinati pag-ayo sa Dalan. Busa, iyang giuswag ang paghugas sa kaso. Miingon siya, “Inig-abot sa pangulo nga si Lisias, usisahon ko sa hingpit kining sumbonga.” ²³ Unya gimandoan sa gobernador ang kapitán sa pagbantay kang Pablo. Apan gipahatagan niya siyag diyotayng kagawasan ug kinahanglan nga ang iyang mga kahigalaan dili pugngan sa pag-atiman kaniya.

²⁴ Human sa pipila ka mga adlaw, miabot si Felix uban sa iyang asawa nga si Drusila, nga usa usab ka Judio. Gipatawag si Pablo ug gipasulti bahin sa pagtoo ni Cristo. ²⁵ Apan sa paghisgot na ni Pablo bahin sa hustisya ug bahin sa pagpugong sa kaugalingon ug bahin sa umaabot nga hukom, nahadlok si Felix. Busa miingon siya, “Makalakaw ka na! Pabalikon ko ikaw sa laing panahon!” ²⁶ Unya si Felix nagpaabot nga si Pablo mohatag kaniyag salapi. Busa, kanunay kini niyang gipatawag ug gipakigsultihan.

²⁷ Milabay ang duha ka tuig, ug si Felix gipulihan ni Porcio Festo. Tungod sa tinguha ni Felix nga magpabilin ang maayong relasyon tali niya ug sa mga Judio, gibiyaan niya si Pablo sa bilangoan.

Ang Bista sa Atubangan ni Festo

25 ¹ Sa ikatulo ka adlaw sukad sa pag-abot ni Festo sa probinsya, mitungas siya gikan sa Cesarea ngadto sa Jerusalem. ² Ug didto, gikiha na

usab si Pablo sa mga pangulong pari ug sa mga katigulangan. ³Unya gipangayo nila kang Festo ang pabor nga ipabalhin si Pablo ngadto sa Jerusalem. Apan naglaraw sila sa pagpatay kaniya sa dalan. ⁴Niini si Festo mitubag nga si Pablo binilanggo sa Cesarea ug kinahanglang moadto siya didto sa dili madugay. ⁵Midugang siya pag-ingon, “Paubana kanako sa Cesarea ang inyong labaw. Kon nakabuhat siyag daotan, pakihaa sila batok kaniya!”

⁶Si Festo wala nagdugay sa Jerusalem nga labaw sa walo o napulo ka adlaw. Miadto dayon siya sa Cesarea. Sa sunod adlaw niana, milingkod siya sa trono sa hukmanan ug gipataway niya si Pablo. ⁷Sa pag-abot ni Pablo didto gialirongan siya sa mga Judio nga nagagikan gikan sa Jerusalem. Sila ang mga Judio nga mipasakag bug-at nga mga sumbong batok kang Pablo, apan dili nila kini maamatud-an. ⁸Si Pablo nanalipod sa iyang kaugalingon gikan niining tanan. Busa miingon siya, “Wala ako makahimog kalapasan batok sa Balaod sa mga Judio, o sa Templo o ni Cesar!”

⁹Si Festo nga buot mopahimuot sa mga Judio nangutana kang Pablo, “Buat ka bang moadto sa Jerusalem aron husgahan sa akong atubangan?”

¹⁰Si Pablo mitubag, “Gihusay na ako sa hukmanan ni Cesar. Ug karon ania ako dinhi aron husayon sa usab. Wala akoy kalapasang nahimo batok sa mga Judio. Ug nasayod ka niini. ¹¹Kon pananglit nakabuhat akong kalapasan nga angay silotan sa kamatayon, ako kining dawaton. Apan kay wala man akoy kalabutan sa ilang sumbong, walay tawong makatugyan kanako ngadto kanila. Modangop ako karon kang Cesar!”

¹²Busa, si Festo, human sa pagpakigsabutsabot sa iyang konseho, mitubag siya kang Pablo, “Buat diay ni-mong modangop kang Cesar, adto kaniya!”

Gidala si Pablo ngadto sa Atubangan ni Agripa ug ni Bernice

¹³Human sa pipila ka mga adlaw, si Hari Agripa ug ang iyang igsoon nga si Benecia miabot sa Cesarea aron pagpakighimamat kang Festo. Nagpabilin sila didto sa pipila ka adlaw. Unya si Festo mihisgot sa hari mahitungod sa kaso ni Pablo ug miingon siya,

¹⁴“Aniay binilanggo dinhi nga gibilin ni Felix. ¹⁵Samtang didto ako sa Jerusalem, gikiha kini siya sa Labawng Pari ug sa mga katigulangan sa mga Judio. Buot nila nga hukman ko siya. ¹⁶Apan giingnan ko sila nga dili batasan sa mga Romano ang paghukom sa tawo nga wala kahatagig higayon pagpanalipod sa iyang kaugalingon atubangan sa nagkiha kaniya. ¹⁷Busa sa ilang pag-anhi dinhi wala ako maglangan paglingkod sa ako trono sa hukmanan. Unya gitawag ko si Pablo.

¹⁸Sa dihang gipasulti ko na ang nagkiha kaniya, wala silay napamatud-ang kalapasan nga iyang nabuhat. ¹⁹Inay, naglalis sila bahin sa tinooohan ug sa usa ka Jesus nga namatay na, apan sumala ni Pablo, nabanhaw gikan sa mga minatay. ²⁰Naglibog ako sa angay kong buhaton niining kasoha. Busa, gipangutana ko si Pablo kon buot ba niyang moadto sa Jerusalem aron husayon siya didto. ²¹Apan mihangyo si Pablo nga hukman na lamang siya sa Emperador Cesar. Busa, mimando ako sa pagbilanggo kaniya hangtod nga ikapadala ko siya kang Cesar.” ²²Si Agripa miingon kang Festo, “Buat akong makadungog ni-anang tawhana.” Ug si Festo mitubag, “Ugma dayon madungog mo siya!”

²³Sa pagkasunod adlaw niana, miabot si Agripa ug si Bernice nga dinalitan sa dakong seremonyas. Nanulod sila sa lawak-tigomanan uban sa mga komandante ug mga katigulangan sa siyudad. Unya mimando si Festo pagdala kang Pablo sa iyang atubangan. Ug namulong si Festo,

²⁴“Haring Agripa ug kamong tanan nga ania karon dinhi. Kining tawhana mao ang hinungdan nga nakigkita kanako sa Jerusalem ang tibukok katinglan sa mga Judio nga taga didto ingon man usab ang mga taga dinhi. Hugot silang mipahayag nga kinahanglang patyon siya. ²⁵Sa akong bahin, tin-aw sa akong husga nga wala siyay nahimong kalapasan nga angayan sa silot nga kamatayon. Apan human siya makahangyo nga hukman sa Emperador, mihukom ako sa pagpadala kaniya. ²⁶Apan tungod kay wala man akoy mahinungdanon nga ikasulti bahin niini hitaboa, unsa may angay kong isulat kang Cesar bahin kaniya? Busa, gipakita ko siya kaninyong tanan, ilabina gayod kanimo, Haring Agripa. Kinahanglan nga sukit-sukiton nato siya karon aron may igo akong ikasulat bahin kaniya. ²⁷Kay alang kanako dili makatarunganon ang pagpaatubang og binilanggo nga walay tin-aw nga kiha batok kaniya.”

Ang Pahayag ni Pablo

26^{*} ¹Si Agripa miingon kang Pablo, “Makasulti ka karon aron pagpanalipod sa imong kaugalingon!” Sa ingon si Pablo mituyhad sa iyang kamot ug misugod pagsulti,

²“Haring Agripa, bag-o pa lamang nimong nadunggan ang kiha sa mga Judio batok kanako. Giisip ko ang akong kaugalingon nga bulahan, kay makapanalipod man ako dinhi sa inyong atubangan karong adlaw batok

niining tanan. ³Sayod ako nga batid kamo sa batasang Judio ug sa mga bingkilbingkil. Busa, gihangyo ko kamo pagpatalinghog kanako nga mapailobon.

⁴Ang tanang mga Judio nasayod pag-ayo sa akong pagkinabuhi sukad pa sa akong kabatan-on, kon giunsa ko pagpanimuyo didto sa akong nasod ug sa Jerusalem. ⁵Sukad sa sinugdan nakaila sila kanako. Kon buot nila, makasulti sila niini. Nagpuyo ako isip Pariseo sa hut-ong nga labing higpit sa atong tinoohan. ⁶Kon gisukit-sukit man ako karon, kana tungod sa akong paglaom sa gisaad sa Diyos sa atong katigulangan. ⁷Ang paglaom nga makab-ot unta kining maong saad maoy nahimong hinungdan sa madasigong pagsimba sa napulog duha ta ka tribu ngadto sa Diyos, adlaw ug gabii. Tungod sa maong paglaom, halangdong Hari, gikiha ako sa mga Judio! ⁸Apan nganong dili man kamo sa makatoo nga ang Diyos nagbahaw sa mga minatay?

⁹Ako mismo sa sinugdan naghunahuna nga kinahanglang gamiton ko ang tanang paagi aron pagbatok sa Ngalan ni Jesus sa Nasaret. ¹⁰Ako kining gihimo sa Jerusalem nga may pagtugot sa mga pangulong pari. Gipabilanggo ko ang daghang magtotoo ni Jesus. Ug miuyon ako nga hukman sila sa kamatayon.

¹¹Gilibot ko ang mga sinagoga ug gipilupilo ang pagdagmal kanila aron mapugos sila sa pagbiya sa ilang pag-

• **26.1** Mipadayag si Pablo og hitabo nga makasaysayon: ang katawhang Judio nakalaom ug nagpadayon paglaom sa kaluwasan. Ang pagkabahinbahin ug kadaotan sa ilang pangulo wala makababag sa katawhan pagsilbi sa Diyos ni pagpangandoy sa iyang pangilabot.

Unya, miabot ang sugilanon sa iyang pagkakabig. Dinhi giasoy ni Pablo ang iyang ingkentro ni Cristo labaw kay sa mga kapitulo 9 ug 22.

...magbasol...(b. 20). Mao ni ang pagtulunan sa mga propeta. *Ang Mesiyas... ang unang nabanhaw sa mga minatay:* mao ni ang dugokan sa kristyanong pagtoo. Si Felix,

ang gobernador nga ignoranti sa tanang problema nga relihiyoso, nagsulti na ini sa 25:19 human makadungog ni Pablo.

Si Pablo wala kaayo mabalaka pagpanalipod sa kaugalingon ingon sa pagkombensir sa uban. Alang niya, si Agripa ug si Festo mga tawo nga sama sa uban, ug nagkinahanglan sila ni Cristo. Si Festo nahibulong kaayo sa kahibawo ni Pablo sa Biblia ug sa iyang kadasig; si Agripa natandog pag-ayo ug walay gipamulog. Hinuon wala sila makasabot ug wala motubag sa panawagan; human ining dyotayng pagtipas, naapsan pod sila dinhi ining kalibotana, sa kinabuhi ug kalingawan sa mga bantogan.

too. Ingon niana ang kanhiy kong kabangis batok kanila. Gilutos ko pa sila hangtod sa langyawng mga siyudad.

Giasoy ni Pablo ang Iyang Pagkakabig

¹² Sa maong katuyoan, miadto ako sa Damasco. Hingpit ang akong gahom ug gipadala ako sa pangulong kaparian. ¹³ Didto, minahal nga Hari, sa udtong tutok akong nakita ang kahayag gikan sa langit. Labaw pa ang kasilaw niini kay sa silaw adlaw. Nasulawan ako pag-ayo ug ang akong mga kauban. ¹⁴ Unya, nalukapa kami sa yuta ug nadungog ko ang tingog nga nag-ingon sa pinulongang Hebreo, 'Saulo, Saulo, nganong gigukod mo man ako? Kawang lamang ang imong pagpatid sa tudyok?'

¹⁵ Mitubag ako, 'Kinsa ka man, Ginoo?' Ug ang Ginoo miingon, 'Si Jesus nga imong gilutos. ¹⁶ Karon bangon ug tindog. Mipadayag ako kanimo aron maako kang sulugoon. Ug aron mosaksi ka sa ipakita ko kanimo karon ug sa umaabot nga panahon. ¹⁷ Luwason ko ikaw sa tanang mga daotan nga tingalig magagikan sa kaugalingon mong katawhan o sa mga pagano nga paadtoon ko kanimo. ¹⁸ Ablihi ang ilang mga mata aron makalingkawas sila gikan sa kangitngit ngadto sa kahayag; gikan sa gahom ni Satanas balik ngadto sa Diyos. Sa ilang pagtoo pasayloon sila sa ilang kasal-anan ug ilang madawat ang luna nga kabilin sa santos nga mga katawhan.'

¹⁹ Sukad niadtong higayona, Haring Agripa, wala ako mahisalaag sa langitnong panan-awon. ²⁰ Inay, nagsugod akog pagwali sa taga Damasco, unya ngadto sa taga Jerusalem ug sa tibuok Juda. Dayon, giwalihan ko ang paganong kanasoran. Angay silang magbasol ug modangop sa Diyos ug mopakitag mga bunga sa tiunayng pagkakabig. ²¹ Nagbuhay ako sa maong misyon sa dihang gidakop ako sa

mga Judio didto sa Templo. Nagtinguha sila pagpatay kanako. Apan sa panabang sa Diyos, ania gihapon ako nagbarog aron pagmatuod niini ngadto sa tanan, bantogan man siya o timawa.

²² Wala ako magtudlo og bisag unsa nga sukwhi sa gipanagna ni Moises ug sa mga propeta, ²³ Ang Mesiyas kinahanglang mamatay. Ug kay siya man ang unang nabanhaw gikan sa mga patay, isangyaw niya ang kahayag ngadto sa iyang katawhan, ug ngadto sa tibuok kanasoran."

²⁴ Sa pag-abot ni Pablo niining bahina sa iyang pagpanalipod si Festo, sa lanog nga tingog, miingon kaniya, "Pablo, nabuang ka na! Ang hilabihan kadako mong kahibawo nakapabuang kanimo!" ²⁵ Apan mitubag si Pablo, "Dili ako buang, labing halangdon nga Festo! Ang tanan kong giasoy sa inyong atubangan pulos kini tinuod ug kasaligan. ²⁶ Haring Agripa, nasayod ka niining tanan! Mao kini ang hinungdan nganong nakigsulti ako kanimo sa dakong pagsalig. Nakasiguro ako nga nasayod ka niining mga butanga. Kay kining tanan wala mahitabo sa hilit nga suok. ²⁷ Hari Agripa, nagtoo ka ba sa mga Propeta? Nasayod ako nga nagtoo ka."

²⁸ Si Agripa miingon, "Diyotay na lamang ug nakabig mo na ako sa pagka Kristyano!" ²⁹ Mitubag si Pablo, "Diyotay o daghan, hinaot nga dili lamang ikaw, kondili ang tanan usab nga naminaw kanako dinhi karon mahisama kanako – gawas sa mga kadena nga naggapos kanako."

³⁰ Niadtong tungora, ang hari mibarog. Nanggawas sila nga kuyog ang gobernador nga si Bernice ug ang tanang mga sulugoon. ³¹ Sa gawas, nagsultihanay sila sa pag-ingon, "Kining tawhana walay nahimong daotan nga angayan sa silot nga kamatayon o bilanggo." ³² Si Agripa miingon kang Festo, "Kon wala pa siya mohangyo kang Cesar, mabuhian na unta siya."

Ang Pag-adto ni Pablo sa Roma

27 • ¹ Sa nahukman na nga kinahanglan moadto kami sa Italia, gitugyan nila si Pablo ug ang ubang mga binilanggo ngadto sa usa ka opisyal sa batalyon ni Augusto, nga inganlan ug Julio, aron pabantayan sila. ² Misakay kami sa barko nga Adramitio padulong sa kabaybayonan sa Asia. Gikuyogan kami ni Aristarco nga taga Macedonia, usa ka siyudad sa Tesalonica. ³ Sa sunod nga adlaw niana, miabot kami sa Sidon. Si Julio maayo kaayo kang Pablo. Gitugotan siya nga maduawan sa iyang mga kahigalaan ug giatiman niya siya. ⁴ Gikan didto, milawig kami subay sa sinalipdang kabaybayonan, kay gisanta man kami sa makusog nga hangin. ⁵ Milatas kami sa kadagatan atbang sa Cilicia ug Panfilia, ug unya miabot kami sa Mira, sa Licia. ⁶ Ug didto ang kapitan nakakaplag og barko gikan sa Alejandria padulong sa Italia ug gipakay niya kami.

⁷ Hinay ang among paglawig sulod sa pipila ka adlaw. Ug miabot kami sa Senaydo sa tumang kalisod. Kay wala man motugot ang hangin nga makadunggo kami ug mosulod sa pantalan, milawig kami aron magpasalipod sa Creta, ug didto among makita ang lawis sa Salmona. ⁸ Naglisod kamig sa pagliko, hangtod nga miabot kami sa baybayon nga ginganlan og 'Maayong Mga Pwerto, duol kini sa siyudad sa Lasea.

⁹ Milabay ang panahon ug kuyaw na ang among paglawig, kay natapos na man ang pagsaulog sa piyesta sa Puasa. ¹⁰ Unya si Pablo miingon, "Mga higala, nagtoo ako nga dili maayo nga magpadayon kita sa atong paglawig.

Dili lamang nga mawala ang atong mga karga ug ang barko mismo, kondili ang atong mga kinabuhi mismo." ¹¹ Apan ang Romanong opisyal labaw kining misalig sa kapitan ug sa tag-iya sa barko kay ni Pablo. ¹² Ang maong pantalan dili angayng dunggoan sa panahon sa tingtugnaw. Busa, ang kadaghanan miuyon nga mobiya na lamang sila gikan niini. Nanghinaot sila nga makaabot sa pantalan sa Creta nga gitawag og Phoenix nga nagumbaw sa Africa ug Coro. Ug didto ilang gipalabay tingtugnaw.

Ang Pagkalunod sa Barko

¹³ Unya, misugod paghuros ang habagat. Nagtoo sila nga nakab-ot na nila ang ilang tuyo. Gibira nila ang angkla ug milawig subay sa isla sa Creta. ¹⁴ Apan pagkataudtaod niana, may makusog kaayo nga hangin nga gitawag og "amihan" nga mibulhot gikan sa isla. ¹⁵ Ang barko nga among gisakyan naguyod kini ug dili na makaabante tungod sa hampak sa hangin. Sa ingon gianud-anod kami.

¹⁶ Samtang mitabok kami ubos sa liwag sa gamayng isla sa Cauda, gisiguro namo pagkuha ang salbabida nga sakayan sa tumang kalisod. ¹⁷ Human kini namo isaka, gilikosan nilag mga pisi ang kasko niini. Tungod sa among dakong kahadlok nga masangyad sa kabatoan sa Sirte, gihulog namo ang angkla sa barko. Sa ingon, gipadayon kami pagguyod.

¹⁸ Gikusokuso kamig kusog sa bagyo. Ug sa sunod adlaw niana gikinahanglan na nga ilabay ang ubang karga sa barko. ¹⁹ Sa ikatulong adlaw, ang mga marinero nanglabay sa kasingkapan sa barko. ²⁰ May pipila na ka adlaw nga ang mga bitoon ug ang

• **27.1** Gidala si Pablo sa Roma uban sa usa ka grupo sa katawhan nga gisumbong ug gikondenar. Kuyog sa kapitan sa barko may laing awtoridad, ang sinturyon, opisyal nga Romano, uban sa iyang mga sundalo, nasayod sila nga kon ang usa ka priso makaiskopo, ang gwardiya patyon (tan-awa 12:19 ug 27:42).

Ang istorya nagpakita nga si Pablo batid sa mga byahe. Sa 2 Cor 11:25 miingon siya nga nalunod na siya makatulo.

Labaw sa tanan si Pablo nakaangkon sa kusog ni Cristo: Inghampak sa Bagyo ang apostol magpabiling lig-on.

adlaw wala magpakita kanamo. Walay hunong ang bagyo. Nawad-an na kami sa tanang paglaom.

²¹ Wala kamiy makaon sa daghang mga adlaw. Busa, si Pablo mibarog sa ilang taliwala ug miingon, “Mga higala, kon mipatoo pa kamo kanako sa dili pagbiya sa Creta, dili unta ingon niini kakuyaw ang atong masinati karon. Malikayan unta nato ang kadaot. ²² Apan karon awhagong ko kamo pagbaton og kaisog. Walay mamatay kanato! Ang barko lamang ang maguba. ²³ Kagabii mitungha kanako ang ang-hel sa Diyos, ang akong tag-iya ug ang akong gialagaran. ²⁴ Miingon siya, ‘Pablo, ayawg kahadlok! Kinahanglang moatubang ka sa hukmanan ni Cesar. Ang Diyos nagpasalig sa imong kinabuhi ug sa tanan mong mga ‘kauban.’

²⁵ Busa, pagbaton og igong kaisog, mga higala. Misalig ako sa Diyos ug matuman ang tanan sumala sa iyang gayong gisulti. ²⁶ Masangyad hinuon kita sa usa ka isla.”

²⁷ Mga tungang gabii sa ika-14 na ka gabii niana, samtang gianud-anod kami sa Dagat Adriatico natahap ang mga marinero nga duol na kami sa baybayon. ²⁸ Busa gisulayan nila pagsukod ang giladmon sa tubig, mga 37 metros lamang kini. Unya taudtaod miusab sila pagsukod. Mga 27 na lamang ka metros. ²⁹ Nahadlok sila nga basin masangyad kami sa kabatohan. Busa, gihulog nila ang upat ka mga angkla gikan sa ulin. Nahingawa kayo kami nga naghulat sa kabuntagon. ³⁰ Unya, ang mga marinero misulay pagbiya sa barko. Gipataas nila ang pisi sa mga angkla gikan sa dulong ug gikanaog ang salbabida nga sakayan ngadto sa dagat. ³¹ Apan si Pablo miingon sa kapitan ug sa mga sundalo, “Kon mobiya sila, dili kamo maluwas.” ³² Busa, giputol sa mga sundalo ang gakot sa barko ug gipagsadang mahulog kini.

³³ Samtang nagpaabot sila sa kaadlawon, si Pablo miawhag sa tanan,

“Sulod sa napulog upat ka adlaw wala kitay kaon tungod sa kahingawa sa nahitabo. ³⁴ Hangyoon ko kamo sa pagkaon kon buot mong mabuhi. Kay walay mawala, bisag usa ka lugas nga buhok sa inyong ulo.” ³⁵ Human niya isulti kini mikuha siyag pan ug nagpasalamat sa Diyos atubangan sa tanan. Iya kining gipikaspikas ug mikaon siya niini. ³⁶ Nadasig ang tanan ug nangaon sila. ³⁷ Mga 276 ka tawo silang tanan. ³⁸ Sa nabusog na sila, gitambog nila sa dagat ang nahabiling trigo aron mogaan ang barko.

³⁹ Sa buntag, wala sila masayod unsa kadtong dapita. Apan nakakita silag luok nga may baybayon. Mihukom sila pagpadunggo sa barko kon mahimo. ⁴⁰ Busa gitonton nila ang mga angkla ug gipundo sa dagat. Unya, gipaluagan nila ang mga pisi sa timon, ug giisa ang layag nga nunot sa hangin, ug unya mipadulong sila sa baybayon. ⁴¹ Apan natunong silag balas ug nasangyad ang barko. Ang ulin nabara ug dili na kini mairog. Samtang ang dulong niini nabuak sa bangis nga balod.

⁴² Ang mga sundalo naglaraw pagpatay sa mga binilango. Kay nahadlok sila nga may molayas nga manglangoy. ⁴³ Apan ang kapitan nga nani-nghuha pagluwas kang Pablo wala motugot niini. Hinuon, gipaambak niya pag-una ang mahibawong molangoy aron makaadto sa baybayon. ⁴⁴ Samtang ang uban kanila gipagunit kini sa bisag unsang bahin sa barko nga makaluwas kanila. Sa ingon, naluwas kaming tanan.

Si Pablo sa Isla sa Malta

28 ¹ Human kami maluwas sa among katalagman among nasayran nga didto na diay kami sa Malta. ² Ang mga lumolupyong didto mabination kaayo. Naghaling silag dakong kayo ug giatiman nila kaming tanan, kay nag-ulan ug tugnaw kayo niadtong higayona.

³ Si Pablo nangahoy og ugang mga sanga nga ikasugnod sa kayo. Unya, may dakong bitin nga migulag kalit tungod sa kainit ug mibalikos sa iyang kamot. ⁴ Sa pagkakita sa mga lumolupyo sa bitin nga nagbitay sa kamot miingon sila sa usag-usa, “Mamumuno gayod siya! Igo pa lamang siyang nakalingkawas sa kapungot sa dagat, ang diosnong hustisya dili gayod motugot nga mabuhi siya.” ⁵ Si Pablo misawilik sa bitin nga naglikos sa iyang kamot ngadto sa kayo. Wala siya maunsa. Naghulat sila nga makakita kaniya nga mohupong ug mamatay. ⁶ Apan sa dugay na nilang paniid, nakita nila nga wala gayod kini mahitabo kaniya. Busa, nausab ang ilang pagtoo kaniya. Nakaingon sila nga dios siya.

⁷ Duol niining dapita may asyenda nga ang tag-iya niini usa ka pangulo sa isla, nga ginganlan og Publio. Sulod sa tulo ka adlaw iya kaming giabiabi. ⁸ Unya nahitabo nga ang iyang amahan naghigda, kay may hilanat ug nagkalibanga niadtong higayona. Busa, nakigkita si Pablo kaniya, nagampo kini ug mitapion kaniya sa iyang mga kamot. Dihadiha naayo ang masakiton. ⁹ Tungod niini ang ubang masakiton sa isla nakigkita usab kang Pablo ug nangaayo sila. ¹⁰ Tungod niini nabuhong kami sa ilang kaluoy. Sa among pagbiya na sa maong isla gisangkapan kami nila sa among mga kikinahanglan.

Gikan sa Malta ngadto sa Roma

• ¹¹ Human sa tulo ka bulan niana, misakay kamig barko nga nagpalabay sa tingtugnaw sa isla. Ang tag-iya, usa ka kompaniya sa Alejandria, nagdalag

ilhanan sa dagway sa ulo nga ginganlag ‘Ang Kaluha nga Diyos.’ ¹² Milawig kami padulong sa Syracuse diin didto nagpabilin kami sulod sa tulo ka mga adlaw. ¹³ Human namo libota ang kabaybayonan niini, miabot kami sa Regio. Sa sunod adlaw, mibulhot na usab ang laing habagat ug human sa duha ka adlaw miabot kami sa Puteoles. ¹⁴ Didto nakahibalag kamig mga kaigsoonan nga midapit kanamo pagpuyo uban kanila sulod sa usa ka semana. Mao kadto nga naabot kami sa Roma.

¹⁵ Didto ang mga kaigsoonan gipahibawo nang daan sa among pagabot. Gisugat kami didto sa “Foro de Apio” ug sa “Tres Tabernas.” Sa pagkakita nila kang Pablo, nagpasalamat siya sa Diyos ug nadasig siya. ¹⁶ Didto sa Roma, ang kapitan mitugyan sa mga binilango ngadto sa gobernador sa militar. Hinuon gitugtan si Pablo pagdayon sa pribadong balay. May sundalo lamang nga nagbantay kaniya.

Si Pablo nakigtagbo sa mga Judio

• ¹⁷ Human sa tulo ka adlaw niana, nakigtagbo si Pablo sa mga pangulo sa mga Judio. Sa nagkatigom na sila, miingon siya, “Mga igsoon bisag wala akoy nabuhat batok sa atong katawhan o batok sa mga balansayon sa atong mga katigulangan, gidakop ako sa Jerusalem ug gitugyan nila ngadto sa mga Romano. ¹⁸ Gisukitsukit nila ako. Ug sa dihang buhian na unta ako, kay wala man silay nakita sa akong kaso nga angayan sa silot nga kamatayon, ¹⁹ mitutol ang mga Judio niini. Busa, napugos ako pagdangop kang Cesar. Wala akoy laraw bisag diyotay

• **28.1** Ang sugilanon sa bitin nagpakita sa katumanan sa panaad ni Jesus sa mga misyonaryo (tan-awa ang Mc 16:17-18). Timan-i pod ang unang butang nga gibuhat ni Pablo sa pag-abot nila sa isla diin ang katawhan wala pa makadungog sa Ebanghelyo. Miadto siya ug giayo ang mga masakiton sa ngalan ni Cristo.

• **11.** Sa pag-abot nila sa Roma gitagad pagayo si Pablo. Inay ibalhog sa bilangoan, gitugtan siya pagpabilin sa syudad, pinusasan (ang tuong kamot gihikot sa walang kamot sa wardiya).

• **17.** Sa Roma, si Pablo nagpakabana labi na sa pagpatin-aw sa iyang kahimtang tali sa

na lamang nga mogpasakag sumbong batok sa kaugalingon kong mga katawhan. ²⁰ Busa, naghangyo ako sa pagpakigkita ug sa pagpakigsulti kaniyo. Kay gipusasan nila ako tungod sa gilaoman sa Israel.”

²¹ Unya mitubag sila, “Wala kami makadawat og sulat mahitungod kani-mo gikan sa Juda. Walay igsoon nga gikan didto nga nagdalag mensahe o nagtaho bisag unsa batok kani-mo. ²² Apan buot kaming maminaw sa imong hunahuna. Hinuon nasayod na kami nga ang maong pagtoo gisupak bisan asa.”

²³ Gitakda nila ang adlaw, ug daghang mga tawo ang nangadto sa iyang gisak-ang balay. Unya si Pablo mipat-in-aw sa buot niyang isulti bahin sa gingharian sa Diyos. Gipaningkamotan niya gikan sa buntag hangtod na sa gabii. ²⁴ Ang pipila kanila nadani sa iyang mga pulong, apan ang uban niini wala gayod. ²⁵ Sa katapusan, ang mga Judio mibiya kaniya. Ug nagpadayon ang mainiton nilang panaglalis. Sa ilang pagbiya gipabalonan sila ni Pablo niining mga pulonga, “Ang gi-ingon sa Espiritu Santo natuman na sa

dihang misulti siya sa inyong mga katigulangan, pinaagi ni propeta Isaias,

²⁶ ‘Adtoa ang maong katawhan ug sultihing mga bisag unsaon ninyong pag-pamati dili gayod kamo makasabot! Bisag magbalikbalik pa kamog tan-aw, dili kamo makakita!

²⁷ Ang kasingkasing niining mga tawhana gahi gayod kaayo. Gisampongan nila ang ilang mga dunggan. Ug ilang gipiyong ang ilang mga mata, kay basin unyag ilang makita ug mabati, unya modangop sila kanako Sa ingon, ang ilang espiritu dili makasabot, basig mamaayo sila pinaagi kanako.

²⁸ Hibaw-i nga ang kaluwasan nga iya sa Diyos, iwali kini sa mga pagano ug mopatalinghog sila niini.” ²⁹ Human niya isulti kini, nanglakaw ang mga Judio nga naglalis pag-ayo.

³⁰ Si Pablo mipuyo sa balay nga iyang giabangan didto sulod sa duha ka tuig, diin didto gidawat niya sa walay pagpanagana ang si kinsa nga buot makigkita kaniya. ³¹ Gisangyaw niya ang Gingharian sa Diyos sa hing-pit nga kasigurohan ug gitudlo niya sa katawhan ang kamatuoran bahin sa Ginoong Jesu-Cristo.

mga Judio; dili siya buot nga ipahamtang ang mga sumbong batok niya ug nga ang umaabot nga bista makahimo niyang daw traydor sa iyang nasod. Ang tigom uban sa mga Judio sa Roma nagsubli sa atong mabasa bahin sa unang wali ni Pablo (tan-awa 13:46-47). Sumada ni sa libro: ang Ebanghelyo kinahanglan nga masangyaw primero ngadto sa mga Judio, apan kon isalikway dili mapugngan nga ang

pulong sa Diyos isangyaw sa ubang katawhan. Si Pablo nagpabilin ining maong matang sa pagkabinilanggo sulod sa duha ka tuig. Mao ni ang panahon nga gitakda sa balaod alang sa pagbilanggo.

Unsay nahitabo human ana? Walay gisulti si Lucas bahin ini, apan gihatagan ta niya sa panan-awon sa Ebanghelyo nga nagmada-ogon bisan pa sa tanang kakulian.